Dvidešimto
amžiaus
aukso
fondas

TB

THOMAS BERNHARDAS

GRIMZDĖJAS

THOMAS
BERNHARD

Der Untergeher

TB

THOMAS
BERNHARD

GRIMZDĖJAS

ROMANAS

Iš vokiečių kalbos vertė
TEODORAS ČETRAUSKAS

alma littera
Vilnius 1999

UDK 830(436)-3
Be 305

Versta iš: Thomas Bernhard
DER UNTERGEHER
Suhrkamp Verlag Frankfurt am Main, 1983

Knygos leidimą parėmė
Kultur-Kontakt Austria

ISBN 9986-02-625-3

Iš anksto suplanuota savižudybė, galvojau aš, o ne spontaniškas nevilties aktas.

Ir Glenas Gouldas, mūsų draugas ir didžiausias šimtmečio pianistas virtuozas, sulaukė tik penkiasdešimt vienerių, galvojau aš žengdamas į viešbutį.

Bet jis ne nusižudė kaip Vertheimeris, o, kaip sakoma, *mirė natūralia mirtimi.* Keturi su puse mėnesio Niujorke ir be perstogės skambinant *Goldbergo variacijas* bei *Fugos meną,* keturi su puse mėnesio „klavyro pratimų", kaip Glenas Gouldas sakydavo vien tiktai vokiškai, galvojau aš.

Lygiai prieš dvidešimt aštuonerius metus mes gyvenome Leopoldskrone ir studijavome pas Horovicą ir (tai, aišku, liečia tik Vertheimerį ir mane, bet ne Gleną Gouldą) vieną lietingą vasarą iš Horovico išmokom daugiau, negu anksčiau per aštuonerius metus „Mocarteume" ir Vienos akademijoje. Horovicas pavertė visus mūsų profesorius nuliu ir nieku. Tačiau tie baisūs mokytojai buvo reikalingi tam, kad suprastume Horovicą. Du su puse mėnesio lijo be perstogės, ir mes, užsidarę kambariuose Leopoldskrone, dirbome dieną ir naktį, nemiga (Gleno Gouldo!) buvo tapusi mūsų nuolatine būsena, naktį tvirtinome tai, ką dieną buvome išmokę iš Horovico. Mes beveik nieko nevalgėme, ir visą tą laiką mums neskaudėjo nugarų, kurios kentėjo, kol mokėmės pas savo senuosius profesorius; pas Horovicą nugarų nė kiek nemausdavo, nes mokėmės taip intensyviai, kad apie ką nors kita negalėjom nė pagalvoti! Kai baigėm Horovico kursą, buvo aišku, kad Glenas jau geresnis atlikėjas už patį Horovicą, staiga man ėmė rodytis, kad Glenas skambina geriau už Horovicą, ir nuo tos akimirkos Glenas man buvo pirmas pasaulyje, niekas taip ne-

skambino kaip Glenas, net Rubinšteinas, kuris man visuomet patiko, nebuvo geresnis. Vertheimeris ir aš buvom vienodo lygio, ir Vertheimeris visuomet sakė, kad Glenas geriausias, nors mes ir nedrįsom tvirtinti, kad jis *šimtmečio pianistas*. Kai Glenas grįžo į Kanadą, mes iš tiesų netekom *savo draugo iš Kanados*, mes nemanėm, kad jį kada nors pamatysim, jis buvo taip pasinėręs į savo meną, kad mums atrodė, jog neilgai taip tvers ir netrukus mirs. Bet praėjus dvejiems metams po Horovico kurso Glenas Zalcburgo festivalyje skambino *Goldbergo variacijas*, kurias prieš dvejus metus sykiu su mumis dieną naktį gludino ir tobulino. Laikraščiai po jo koncerto rašė, kad dar nė vienas pianistas taip puikiai neskambino *Goldbergo variacijų*, taigi po koncerto Zalcburge jie rašė tai, ką mes jau prieš dvejus metus sakėm ir žinojom. Mes susitarėm susitikti su Glenu po koncerto Maksglane „Ganshofo" viešbučio restorane, mano nuo seno pamėgtoje vietoje. Mes gėrėme vandenį ir nieko nekalbėjome. Mums vėlei susitikus, aš nesvyruodamas būčiau pasakęs Glenui, kad mes, Vertheimeris (atvykęs į Zalcburgą iš Vienos) ir aš, nė akimirkos netikėjom, kad dar susitiksime su juo, Glenu, kad nuolatos manėm, jog Glenas, grįžęs iš Zalcburgo į Kanadą, greitai gaus galą nuo savo *manijos*, nuo savo *fortepijoninio radikalizmo*. Iš tiesų tą sąvoką, *fortepijoninis radikalizmas*, pakišau aš. *Mano fortepijoninis radikalizmas*, paskui visuomet sakydavo Glenas, ir aš žinau, kad jis šį posakį nuolatos vartojo Kanadoje ir Amerikoje. Jau tada, taigi beveik trisdešimt metų prieš savo mirtį, Glenas nieko taip nemėgo kaip Bacho, antras jam buvo Hendelis. Bethoveną jis niekino, net Mocartas man nėra pats mieliausias, sakydavo jis, galvojau žengdamas į viešbutį. Glenas tada kiekvienam tonui būtinai pritardavo dainavimu, galvojau aš, nė vienas pianistas tada neturėjo tokio įpročio. Apie savo plaučių ligą jis kalbėjo lyg apie antrąjį pašaukimą. Aš galvojau, kad mudu abu tuo pačiu metu susirgome ta pačia liga ir paskui nuolatos sirgome, o galų gale ją gavo ir Vertheimeris. Bet Gleno ji nepražudė, galvojau aš. Jį pražudė tai, kad beveik keturiasdešimt metų skambindamas įsivarė į tokią kertę, iš kurios negalėjo išlįsti. Jis nemetė skambinimo, galvojau aš, tuo tarpu Vertheimeris ir aš metėme, nes nepavertėme jo tokia

klaikybe kaip Glenas, paskui negalėjęs išsikapanoti ir visai nenorėjęs išsikapanoti. Vertheimeris pardavė savo *Bezendorferį* „Doroteume" iš varžytynių, aš savo „Šteinvėjų" padovanojau vienai vienuolikmetei, muzikos mokytojo dukrai iš Altmiunsterio Noikircheno, kad daugiau nebūčiau jo kamuojamas. Mokytojo dukra mano „Šteinvėjų" per trumpą laiką pavertė niekam netinkamu laužu, bet man dėl to širdies nesopėjo, priešingai, tą buką naikinimą aš sekiau su iškrypėlišku malonumu. Vertheimeris, kaip pats mėgo kartoti, pasinėrė į *humanitarinius mokslus*, aš pradėjau savo *nykimo procesą*. Aš nykau be muzikos, kuri diena po dienos man darėsi vis atkaresnė, be *praktinės* muzikos, *teorinė* nuo pat pradžių mane vien naikino. Aš staiga ėmiau vis labiau nekęsti savo instrumento, nekenčiau ir savo grojimo juo; nebenorėjau juo chaltūrinti. Tad vieną dieną nuėjau pas mokytoją, kad praneščiau jam apie savo dovaną, apie *Šteinvėjų*, aš girdėjęs, kad jo duktė skambinanti, pasakiau aš jam ir pridūriau, kad atgabensiu „Šteinvėjų" jam į namus. Aš pats *laiku* suvokęs, kad nesu tinkamas virtuozo karjerai, pasakiau mokytojui, o kad visur siekiu tik *tobulybės*, tai turiu skirtis su instrumentu, mat su juo, kaip staiga supratau, tikrai jos nepasieksiu, tad suprantama, jog atiduodu savo instrumentą jo gabiai dukrai, daugiau niekada nepakelsiu jo dangčio, pasakiau apstulbusiam mokytojui, gan primityviam žmogui, vedusiam dar primityvesnę moterį, taip pat iš Altmiunsterio Noikircheno. Transporto išlaidas, savaime suprantama, apmoku aš! – pasakiau mokytojui, kurį pažinojau nuo vaikystės, tiksliau tariant, žinojau, koks jis paprastas, jeigu nesakyt, kvailas žmogus. Mokytojas mano dovaną *tučtuojau* priėmė, galvojau aš, žengdamas į viešbutį. Aš nė akimirkos netikėjau jo dukters talentu; apie kaimo mokytojų vaikus sakoma, kad jie esą gabūs, pirmiausia muzikai, iš tiesų tai jie niekam nėra gabūs, visi tie vaikai išvis be jokio talento, ir jeigu kuris pučia fleitą, brązgina arfą ar barškina pianiną, tai čia dar ne talento įrodymas. Aš žinojau, kad savo brangų instrumentą atiduodu į visiškos menkystos rankas ir kaip tik todėl liepiau nuvežti jį mokytojui. Mokytojo dukra mano instrumentą, vieną geriausių,

vieną rečiausių ir todėl labai ieškomą ir brangų, per trumpą laiką pavertė niekam nebetinkamu, tikrų tikriausiu laužu. Tačiau kaip tik to aš ir *norėjau*. Vertheimeris pasinėrė į humanitarinius mokslus, kaip jis mėgo sakyti; aš pradėjau savo nykimo procesą, nuvežęs instrumentą į mokytojo namus, daviau jam puikiausią pradžią. Vertheimeris, man padovanojus savo „Šteinvėjų" mokytojo dukrai, dar metų metus skambino pianinu, nes dar metų metus tikėjo galįs tapti virtuozu. Jis, beje, skambino tūkstantįsyk geriau už daugumą koncertuojančių pianistų virtuozų, bet jo nepatenkino galimybė geriausiu atveju tapti tokiu kaip kiti Europos virtuozai, ir jis metė muziką, pasinėrė į humanitarinius mokslus. Aš pats, kaip man atrodė, skambinau net geriau už Vertheimerį, bet niekuomet nebūčiau skambinęs taip kaip Glenas ir dėl tos priežasties (dėl tos pačios kaip ir Vertheimeris!) staiga mečiau muziką. Aš turėjau skambinti geriau už Gleną, tačiau tai buvo neįmanoma, neįtikėtina, todėl mečiau muziką. Pabudęs vieną, jau nebežinau kurią, balandžio dieną, tariau sau: *daugiau nebeskambinsiu*. Ir daugiau neliečiau instrumento. Tuojau nuėjau pas mokytoją ir pasakiau, kad jį atvešiu. Dabar atsidėsiu filosofiniams dalykams, galvojau eidamas pas mokytoją, nors, aišku, visiškai neišmaniau, kas tie filosofiniai dalykai. Aš ne virtuozas, sakiau sau, aš ne atlikėjas, ne interpretatorius. Išvis ne menininkas. Tos minties beviltiškumas mane tuojau patraukė. Eidamas pas mokytoją be perstogės kartojau tuos tris žodžius: *išvis ne menininkas! Išvis ne menininkas! Išvis ne menininkas!* Jeigu nebūčiau pažinojęs Gleno Gouldo, ko gero, nebūčiau liovęsis skambinti ir būčiau tapęs virtuozu, galbūt net vienu geriausių pasaulyje, galvojau. Susidūrę su geriausiu, turime pasitraukti, galvojau aš. Su Glenu aš susipažinau ant Menchsbergo, savo vaikystės kalno. Aš, tiesa, jau anksčiau buvau matęs jį „Mocarteume", bet nė žodžiu nepersitaręs prieš tą susitikimą ant Menchsbergo, kuris dar vadinamas savižudžių kalnu, nes jis geriau už bet kurį kitą tinka žudytis ir kiekvieną savaitę trys ar keturi nuo jo nušoka. Savižudžiai pakyla į viršų kalno viduryje esančiu liftu, žengia kelis žingsnius ir šoka žemyn į

miestą. Ištiškusieji ant kelio mane visuomet žavėjo, ir aš pats (kaip, beje, ir Vertheimeris!) labai dažnai kopiau ir kilau į Menchsbergo viršūnę, ketindamas nušokti, bet nenušokau (kaip ir Vertheimeris!). Keletą kartų (kaip ir Vertheimeris!) aš jau stovėdavau pasiruošęs šuoliui, kaip ir Vertheimeris, bet nešokdavau. Apsigręžęs nueidavau. Aišku, kad daugiau žmonių apsigręžę nuėjo, negu nušoko, galvojau aš. Gleną tenai aš sutikau ant vadinamosios *Teisėjo viršūnės*, nuo kurios geriausiai matyti Vokietija. Aš jį užkalbinau, pasakiau, *mes abu mokomės pas Horovicą*. Taip, atsakė jis. Mes žvelgėme į apačioje plytinčią Vokietijos žemumą, ir Glenas tučtuojau ėmė kalbėti apie *Fugos meną*. Aš susidūriau su labai išprususiu mokslo žmogum, pagalvojau. Jis gaunąs Rokfelerio stipendiją, pasakė Glenas. Apskritai jo tėvas esąs turtingas žmogus. Odos, kailiai, pasakė jis, vokiškai jis kalbėjo geriau už mūsų bendramokslius iš Austrijos provincijų. Laimė, Zalcburgas čia, o ne už keturių kilometrų Vokietijoje, pasakė jis, į Vokietiją aš nebūčiau važiavęs. Nuo pat pirmos akimirkos mūsų draugystė buvo *dvasinė*. Dauguma net pačių geriausių fortepijono virtuozų nieko neišmano apie savo meną, pasakė jis. Bet taip yra su visais menais, pasakiau aš, tas pat su tapyba, rašymu, ir filosofai nesuvokia filosofijos. Dauguma menininkų nesigaudo apie savo meną. Suvokia jį diletantiškai, visą gyvenimą neatsikrato diletantiškumo, net patys garsiausieji. Mes iškart vienas kitą supratome, turiu pasakyti, mus nuo pat pirmos akimirkos patraukė mudviejų priešybės, kurios išties buvo ekstrapoliariškos, savaime suprantama, vienodai suvokiant meną. Praėjus vos kelioms dienoms po to susitikimo ant Menchsbergo kalno, prie mūsų prisidėjo Vertheimeris. Glenas, Vertheimeris ir aš, pirmas dvi savaites gyvenę atskirai, visi trys visiškai netinkamuose senamiesčio būstuose, pagaliau visam mokymosi pas Horovicą laikui išsinuomojome namą Leopoldskrone, kur galėjome daryti ką norime. Mieste viskas mus kaustė, oru negalėjau kvėpuoti, žmonių pakęsti, sienų drėgmė kenkė mums ir mūsų instrumentams. Išvis Horovico kursą galėjom tęsti vien todėl, kad išsikėlėm iš miesto, kuris buvo iš esmės pats

priešiškiausias menui ir sielai, bukaprotiška provincijos skylė su kvailais žmonėmis ir senomis sienomis, tarp kurių ilgainiui atbunka be jokių išimčių bet kas. Mes išsigelbėjome, laiku susikrovę daiktus ir išsikėlę į Leopoldskroną, tuomet jis buvo dar žalia pieva, kurioje ganėsi karvės ir gyveno šimtai tūkstančių paukščių. Pats Zalcburgo miestas, šiandien iki pat paskutinio kampelio išdažytas, dabar dar bjauresnis negu tada prieš dvidešimt aštuonerius metus, buvo ir yra prieš viską žmogiška, ir ilgainiui tai sunaikina, mes šitai iškart supratom ir išsikėlėm į Leopoldskroną. Zalcburgiečiai visuomet buvo baisūs, kaip ir jų klimatas, ir kai dabar į jų miestą atvykstu, mano nuomonė ne vien pasitvirtina, viską randu dar kraupiau. Tačiau kaip tik tame sielai ir menui priešiškame mieste mokytis pas Horovicą, be abejo, buvo geriausia. Jeigu aplinka, kurioje mokomės, priešiška mums, tai mes studijuojame geriau negu mums malonioje, studijuojantis visuomet gerai daro, pasirinkdamas studijoms jam priešišką vietą, o ne palankią, nes palanki vieta atima iš jo didumą susikaupimo, tuo tarpu priešiška vieta leidžia šimtu procentų atsidėti studijoms: nes jis *turi* joms susitelkti, kad nesugniužtų, ta prasme Zalcburgas, kaip ir kiti vadinamieji gražūs miestai, yra absoliučiai rekomenduotinas studijoms, kas be ko, tiktai stipriam žmogui, silpnas jame greitai pražus. Tris dienas Gleną buvo apžavėję šio *miesto burtai*, paskui jis staiga pamatęs, kad tie burtai, kaip sakoma, supuvę, kad jo grožis iš esmės atstumiantis ir žmonės tame atstumiančiame grožyje bjaurūs. Priešalpių klimatas susargdina žmones dvasiškai, jie labai greit atbunka ir *ilgainiui pasidaro pikti*, sakiau aš. Kas čia gyvena, tai žino, jeigu yra doras, kas čionai atvyksta, tai pamato labai greitai ir turi, kol dar ne vėlu, vėl išvykti, jeigu nenori pasidaryti toks kaip tie bukapročiai jo gyventojai, kaip tie atbukę zalcburgiečiai, kurie savo bukumu viską pražudo, kas dar ne taip buka kaip jie. Iš pradžių jis manė, kaip gražu čia užaugti, bet jau po dviejų, trijų dienų jam atrodė, koks košmaras čia gimti ir užaugti, būti priverstam užaugti. Šis klimatas ir šie žmonės žudo jautrumą, sakė jis. Aš daugiau nieko negalėjau pridurti. Leopoldskrone negera

šio miesto dvasia mums jau buvo nepavojinga, galvojau aš, žengdamas į viešbutį. Apskritai ne vien Horovicas mokė mane skambinti pianinu su visomis iš to kylančiomis pasekmėmis, bet ir kasdieninis bendravimas su Glenu Gouldu, galvojau aš. Tai jiedu priartino prie manęs muziką, muzikos sąvoką, galvojau aš. Mano paskutinis mokytojas prieš Horovicą buvo toks Viūreris, iš tų, kurie tave uždusina vidutinybe, jau nekalbant apie ankstesnius, kurie visi, kaip sakyta, turi puikius vardus, visuomet koncertuoja dideliuose miestuose ir užima brangiai apmokamas katedras mūsų garsiose akademijose, tačiau jie ne kas kita kaip pianinu skambinantys griovėjai, neturintys nė menkiausio supratimo apie muziką, galvojau aš. Tie muzikos mokytojai visur skambina, visur tūno ir gadina tūkstančius, šimtus tūkstančių mokinių, tarsi jų gyvenimo užduotis būtų jaunų muzikantų talentus sunaikinti pačioje užuomazgoje. Niekur nėra tokio neatsakingumo kaip mūsų muzikos akademijose, kurios dabar vadinamos *muzikos universitetais*, galvojau aš. Iš dvidešimties tūkstančių muzikos mokytojų tik vienas vienintelis yra idealus. Horovicas buvo tas idealusis, galvojau aš. Glenas, jeigu būtų tam atsidėjęs, irgi būtų toks buvęs. Glenas, kaip ir Horovicas, idealiai jautė ir idealiai suvokė šį mokslą, šio meno perteikimo tikslą. Kasmet dešimtys tūkstančių muzikos studentų pradeda aukštųjų muzikos mokyklų bukaprotystės kelią ir yra pražudomi nekvalifikuotų mokytojų, galvojau aš. Kartais jie išgarsėja, bet taip nieko ir nesupranta, galvojau aš, žengdamas į viešbutį. Tampa Gulda arba Brendeliu, o iš esmės yra niekas. Tampa Gilelsu, o yra niekas. Ir Vertheimeris, jeigu nebūtų sutikęs Gleno, būtų tapęs vienu svarbiausių mūsų virtuozų, galvojau aš, jis nebūtų, taip sakant, turėjęs prievartauti humanitarinius mokslus, kaip aš filosofijos dalykus, mat kaip aš jau keli dešimtmečiai prievartavau filosofiją ar filosofinius dalykus, Vertheimeris iki pat galo prievartavo vadinamuosius humanitarinius mokslus. Jis nebūtų rašinėjęs tų savo raštelių, galvojau aš, kaip aš savo rankraščių, daręs dvasinio nusikaltimo, galvojau aš, žengdamas į viešbutį. Mes rodomės kaip skambinimo virtuozai ir tampame humanitarinių

mokslų ir filosofijos knisliais ir pražūstame. Todėl, kad neiname iki galo, neperžengiame ribos, galvojau aš, pasiduodame sutikę savo srities genijų. Bet jeigu atvirai, tai aš niekada nebūčiau tapęs pianistu virtuozu, nes niekada nenorėjau juo būti, visuomet labai tam priešinausi ir vien piktam panaudojau virtuozo kelią savo nykimo procese, netgi nuo pat pradžių žmogus prie pianino man visuomet atrodė juokingas; suvedžiotas savo perdėm didelio talento skambinti, aš įsikinkiau į tą lažą ir po pusantro dešimtmečio kančių mečiau, staiga, be jokios graužaties. Ne mano būdas aukoti savo gyvenimą sentimentams. Aš pratrūkau kvatotis ir liepiau nugabenti instrumentą į mokytojo namus ir ištisas dienas mėgavausi tuo, kad juokiausi iš instrumento gabenimo, tas tiesa, šaipiausi iš savo per vieną akimirką sugriautos muzikanto karjeros. Ir galimas daiktas, kad tas staigus muzikanto karjeros atsisakymas buvo būtina mano nykimo proceso dalis, galvojau aš, įžengdamas į viešbutį. Mes išbandome viską, kas įmanoma, ir vis liaujamės, staiga išmetame dešimtmečius į atmatų krūvą. Vertheimeris visuomet buvo lėtesnis, ne toks ryžtingas kaip aš, jis savo muzikanto karjerą išmetė į atmatų krūvą tiktai po kelerių metų ir, skirtingai negu aš, niekada su tuo nesusitaikė, aš visąlaik girdėjau jį dejuojant, kad jam, girdi, nereikėjo mesti skambinimo, kad reikėjo toliau juo užsiiminėti, kad *aš* esąs tam tikra prasme dėl to kaltas, nes visuomet buvęs jam pavyzdys, sprendžiant svarbius klausimus, priimant lemtingus sprendimus, kaip jis kartą pareiškė, galvojau aš, žengdamas į viešbutį. Mokymasis pas Horovicą tiek man, tiek Vertheimeriui buvo pražūtingas, o Glenui atskleidė jo genijų. Ne Horovicas nužudė Vertheimeryje ir manyje tai, kas susiję su muzikanto karjera ir apskritai su muzika, o Glenas, galvojau aš. Glenas užkirto mums kelią į muzikanto karjerą jau tada, kai mes dar tvirtai tikėjom savo virtuoziniais gabumais. Dar daugelį metų po Horovico kurso mes tikėjom savo virtuoziškumu, tuo tarpu jis gavo galą tą akimirką, kai mes susipažinome su Glenu. Kas žino, ar aš, jeigu nebūčiau nuėjęs pas Horovicą, taigi būčiau paklausęs savo mokytojo Viūrerio, dabar nebūčiau skambinimo virtuozas,

vienas iš tų, kaip aš maniau, garsenybių, kurie ištisus metus kursuoja tarp Buenos Airių ir Vienos. Aš tučtuojau pats sau tai ryžtingai užgyniau, nes nuo pat pradžių neapkenčiau virtuozo gyvenimo sykiu su visais jį lydinčiais reiškiniais, pirmiausia neapkenčiau pareigos rodytis miniai, o labiausiai neapkenčiau plojimų, negalėjau jų tverti, ilgą laiką nežinojau, ko neapkenčiu – blogo oro koncertų salėse ar plojimų, ar ir vieno, ir kito, iki man paaiškėjo, kad negaliu pakęsti paties *virtuozo gyvenimo*, svarbiausia – skambinimo virtuoziškumo. Mat aš labiausiai neapkenčiau publikos ir visko, kas su ta publika susiję, taigi neapkenčiau ir paties (pačių) virtuozo(ų). Ir Glenas tiktai dvejus ar trejus metus viešai skambino, nes daugiau nebegalėjo, ir užsidarė namie, ir tapo tenai, savo name Amerikoje, geriausiu ir žymiausiu pianistu. Kai mes jį paskutinįsyk aplankėme prieš dvylika metų, jis dešimt metų nebuvo viešai koncertavęs. Į tą laiką buvo tapęs didžiausiu aiškiaregiu tarp visų kvailių. Jis pasiekė savo meno tobulybę ir dabar jau tikrai artimiausios ateities klausimas buvo, kada jį ištiks insultas. Vertheimeriui tada irgi atrodė, kad Glenui dabar jau visai mažai belikę gyventi, kad jį ištiks smūgis, ir jis pasakė tai man. Mes dvi su puse savaitės gyvenom Gleno name, kuriame jis buvo įsirengęs *studiją*. Kaip ir per Horovico kursą Zalcburge jis daugiau ar mažiau dieną ir naktį skambino. Metų metus, ištisą dešimtmetį. Aš surengiau trisdešimt keturis koncertus per dvejus metus, to užtenka visam gyvenimui, pasakė Glenas. Vertheimeris ir aš skambinome su Glenu Bramsą nuo antros valandos dienos iki pirmos nakties. Glenas buvo pastatęs aplink savo namą tris sargus, kad neprileistų prie jo žmonių. Iš pradžių mes nenorėjome jo apsunkinti nakvodami, bet paskui pasilikome dviem su puse savaitės ir, tiek aš, tiek Vertheimeris, vėl įsitikinom, kaip gerai padarėm, kad atsisakėm virtuozo karjeros. *Mano mielas grimzdėjau*, pasveikino Glenas Vertheimerį; su amerikietišku akcentu ir kanadietišku šaltumu jis visąlaik vadino Vertheimerį vien tik *grimzdėju*, mane visada sausai *filosofu*, ir tai manęs visai nejaudino. Vertheimeris, *grimzdėjas*, Gleno nuomone, vis grimzdo, be

perstogės grimzdo žemyn, aš Glenui visąlaik ir galbūt nepakenčiamai dažnai kartojau žodį *filosofas*, tad mes jam, aišku, buvom *grimzdėjas* ir *filosofas*, galvojau aš, žengdamas į viešbutį. *Grimzdėjas* ir *filosofas* atkako į Ameriką, kad pamatytų skambinimo virtuozą Gleną, tik dėl to. Ir kad keturis su puse mėnesio praleistų Niujorke. Daugiausia sykiu su Glenu. Europos jis nesiilgįs, tik pasisveikinęs pasakė Glenas. Europa jo visai nebeviliojanti. Jis *užsibarikadavęs* savo name, ligi gyvos galvos. Norą užsibarikaduoti mes trys jautėme visą gyvenimą. Visi trys buvome apsigimę užsibarikadavimo fanatikai. Tačiau Glenas toliausiai pažengęs. Niujorke mes gyvenome greta „Tafto" viešbučio, geresnės vietos mūsų tikslams nebuvo. Glenas viename nuošaliame „Tafto" kambaryje liepė pastatyti „Šteinvėjų" ir skambino tenai per dienas po aštuoniasdešimt valandų, dažnai ir naktį. Nė dienos nepraleisdavo neskambinęs. Vertheimeris ir aš nuo pat pradžių pamilome Niujorką. Tai gražiausias miestas pasaulyje, kuriame taip pat geriausias oras, vis kartojome mes, niekur kitur pasaulyje nebuvome kvėpavę geresniu oru. Glenas patvirtino tai, ką mes jautėme: Niujorkas – tai vienintelis miestas pasaulyje, kuriame dvasios žmogus lengviau atsikvepia, vos tiktai atsidūręs. Kas trys savaitės Glenas ateidavo pas mus ir parodydavo kokį nuošalų Manheteno kampelį. „Mocarteumas" buvo prasta mokykla, galvojau aš, žengdamas į viešbutį, antra vertus, pati ta, nes ji atvėrė mums akis. Visos aukštosios mokyklos blogos, ir ta, kurią mes lankome, visuomet pati blogiausia, jeigu neatveria mums akių. Kokius niekam tikusius mokytojus turėjom pakęsti, ko jie nedarė su mūsų galvomis. Visi jie buvo meno žlugdytojai, meno naikintojai, sielos žudikai, studentų galabintojai. Horovicas buvo išimtis, Markevičius, Fegas, galvojau aš. Tačiau vienas Horovicas – tai dar ne pirmarūšė akademija, galvojau aš. Niekdariai viešpatavo pastate, kuris buvo kaip joks kitas garsus visame pasaulyje, ir šiandien tebėra: jeigu aš pasakau, kad mokiausi „Mocarteume", tai žmonėms apsiašaroja akys. Vertheimeris, kaip ir Glenas, buvo turtingų, o ne pasiturinčių tėvų sūnus. Ir aš pats neturėjau

finansinių rūpesčių. Visuomet pravartu turėti tos pačios aplinkos ir vienodo finansinio pajėgumo draugų, galvojau aš, įžengęs į viešbutį. Kadangi mes iš esmės neturėjom piniginių rūpesčių, tai galėjom atsidėti vien studijoms, kibti į jas kuo ryžtingiau, mes taip pat neturėjom nieko kita galvoje, tiktai nuolatos šalinti iš kelio kliudytojus tobulėti, savo profesorius bei jų nepilnavertiškumus ir bjaurystes. „Mocarteumas" dar ir po šiai dienai garsus visame pasaulyje, tačiau tai pati blogiausia aukštoji muzikos mokykla, kokią tik galima įsivaizduoti, galvojau aš. Bet jeigu nebūčiau atėjęs į „Mocarteumą", tai niekada nebūčiau sutikęs Vertheimerio ir Gleno, galvojau aš, pačių geriausių gyvenime draugų. Šiandien aš jau nebegaliu pasakyti, kaip tapau muziku, visi mano šeimos nariai buvo nemuzikalūs, nusiteikę prieš meną, visą savo gyvenimą nieko labiau neapkentė kaip meno ir dvasios dalykų, tačiau tai, matyt, ir nulėmė, kad aš iš pradžių įsimylėčiau nekenčiamą klavyrą ir seną šeimos „Ėrbarą" pakeisčiau išties puikiu „Šteinvėjum", kad įgelčiau nekenčiamai šeimai, nueičiau keliu, kuris jai nuo pat pradžių kėlė siaubą. Ne menas, ne muzika, ne skambinimas privertė tai padaryti, o nusiteikimas prieš saviškius, galvojau aš. Skambinti „Ėrbaru" man buvo bjauru, tai daryti, kaip ir visus kitus šeimoje, vertė tėvai, „Ėrbaras" buvo meno centras, ir jie buvo juo išmokę skambinti visus lig paskutinio Bramso ir Rėgerio kūrinius. To šeimos meno centro aš nekenčiau, o tėvo man per prievartą įpirštą, iš Paryžiaus baisingomis aplinkybėmis atgabentą „Šteinvėjų" mylėjau. Aš privalėjau stoti į „Mocarteumą", kad suerzinčiau juos, aš išvis nesuvokiau, kas ta muzika, ir skambinimas visai nebuvo mano aistra, bet pasinaudojau juo kaip priemone prieš tėvus ir visą šeimą, aš panaudojau jį prieš juos ir ėmiau savintis, kasdien vis geriau, kasmet vis virtuoziškiau. Vien tiktai dėl to, kad jiems įgelčiau, nuėjau į „Mocarteumą", galvojau aš viešbutyje. Mūsiškis „Ėrbaras" stovėjo vadinamajame muzikos kambaryje ir buvo meno centras, kuriuo jie gyrėsi šeštadienio popietėmis. O „Šteinvėjaus" vengė, nėjo prie jo. „Šteinvėjus" padarė galą „Ėrbaro" erai. Nuo tos dienos, kai ėmiau skambinti

„Šteinvėjumi“, mano tėvų namuose nebeliko meno centro. „Šteinvėjus“, galvojau aš stovėdamas viešbutyje ir dairydamasis, buvo priemonė prieš maniškius. Aš nuėjau į „Mocarteumą“, kad atkeršyčiau jiems, dėl nieko kito, kad tik nubausčiau juos už man padarytą nusikaltimą. Dabar jie turėjo sūnų menininką, jų akimis žiūrint, niekintiną asmenį. Ir aš panaudojau prieš juos „Mocarteumą“, viską, ką iš jo buvo galima išspausti. Jeigu būčiau perėmęs jų plytines ir visą gyvenimą skambinęs senuoju „Ėrbaru“, jie būtų buvę patenkinti, o dabar atsiskyriau nuo jų muzikos kambaryje pastatytu „Šteinvėjumi“, kuris kainavo daug pinigų ir išties turėjo būti pargabentas iš Paryžiaus. Iš pradžių aš išsireikalavau „Šteinvėjų“, paskui, kaip turint „Šteinvėjų“ ir dera, nuėjau į „Mocarteumą“. Aš nepakenčiau, turiu šiandien pripažinti, jokių prieštaravimų. Per naktį apsisprendžiau tapti menininku ir pareikalavau visko. Aš užklupau juos iš netyčių, galvojau dairydamasis po viešbutį. „Šteinvėjus“ buvo mano tvirtovė prieš juos, prieš jų pasaulį, prieš šeimos ir pasaulio bukumą. Aš nebuvau, kaip Glenas, kaip galbūt Vertheimeris, tuo nesu šimtu procentų garantuotas, apsigimęs pianistas virtuozas, bet aš prisiverčiau, įsikalbėjau, įsikaliau, turiu pasakyt, visiškai neatsižvelgdamas į juos. Turint „Šteinvėjų“ man staiga tapo įmanoma stoti prieš juos. Iš nevilties aš tapau menininku, tai buvo artimiausia, pianistu virtuozu, nekenčiamas „Ėrbaras“ mūsų muzikos kambaryje man pakišo mintį, ir aš panaudojau tą mintį kaip ginklą prieš juos ir ištobulinau iki aukščiausio laipsnio. Tačiau ir Glenui buvo ne kitaip, ir Vertheimeriui, kuris studijavo meną ir muziką tam, kad, kiek žinau, įskaudintų tėvą, galvojau aš viešbutyje. Kad aš mokausi skambinti pianinu, pasakė man Vertheimeris, mano tėvui yra katastrofa. Glenas pasakė dar tiesiau: jie neapkenčia manęs ir mano pianino. Jei aš pasakau Bachas, tai jie vos nesusivemia, sakė Glenas. Jis jau buvo garsus visame pasaulyje, o tėvai vis dar tebepyko. Bet jis išliko nuoseklus, ir jie pagaliau vis dėlto, nors ir likus tik dvejiems ar trejiems metams iki jo mirties, įsitikino, kad jis genijus, tuo tarpu Vertheimeris ir aš sutikom, kad mūsų tėvai buvo teisūs, o

mes patyrėm fiasko, labai anksti patyrėm, baisiausiai *apsijuokėm*, kaip dažnai girdėdavau sakant tėvą. Tačiau manęs taip neslėgė tai, kad netapau virtuozu, kaip slėgė Vertheimerį, kuris, iki buvo gyvas, kentėjo dėl to, kad nuleido rankas, atsidavė humanitariniams mokslams, apie kuriuos lig pat galo nežinojo, kas jie iš tikrųjų yra, kaip aš ir po šiai dienai nežinau, kas yra filosofija, filosofija apskritai. Glenas yra triumfatorius, o mes pralaimėjusieji, galvojau aš viešbutyje. Glenas baigė savo egzistavimą kaip tik tada, kai reikėjo, galvojau aš. Ir baigė jį ne pats, taip sakant, ne savo ranka, kaip Vertheimeris, kuris neturėjo kitos išeities, kuris turėjo pasikarti, galvojau aš. Kaip iš anksto buvo galima numatyti Gleno galą, taip iš anksto buvo galima numatyti ir Vertheimerio galą, galvojau aš. Gleną, sako ištiko smūgis kaip tik per „Goldbergo variacijų" vidurį. Vertheimeris nepakėlė Gleno mirties. Po Gleno mirties jam buvo gėda tebevaikščioti šia žeme, taip sakant, pergyventi genijų, tatai kamavo jį, kiek žinau, visus paskutinius metus. Praėjus dviem dienoms po to, kai mes perskaitėm, kad Glenas negyvas, gavome Gleno tėvo telegramą, kuria jis pranešė apie savo sūnaus mirtį. Vos sėdęs prie pianino, jis iškart susmuko, galvojau aš, paskui atrodė kaip žvėris, geriau įsižiūrėjus – kaip invalidas, dar geriau įsižiūrėjus – kaip sąmojingas, gražus žmogus, koks jis ir buvo. Iš savo močiutės, motinos mamos, jis, Glenas, sakėsi išmokęs vokiškai ir, kaip jau esu minėjęs, kalbėjo be priekaištų. Savo tartimi jis vertė raudonuoti visus mūsų bendramokslius vokiečius ir austrus, kurie kalbėjo perdėm skurdžia vokiečių kalba ir ta perdėm skurdžia vokiečių kalba ir toliau kalba, nes neturi kalbos jausmo. Bet kaip gali menininkas neturėti gimtosios kalbos jausmo! – dažnai sakė Glenas. Jis metų metus nešiojo tokias pačias, nors ir ne tas pačias kelnes, jo eisena buvo lengva, mano tėvas pasakytų: poniška. Jis mėgo aiškius apibrėžimus ir neapkentė neaiškumų. Jo mėgstamas žodis *savidisciplina*, vis kartodavo jis, kiek prisimenu, ir per Horovico pamokas. Tuoj po vidurnakčio jis dar mėgo išeiti į gatvę arba bent jau į lauką, aš tatai pastebėjau dar Leopoldskrone. Mes turime sau nuolatos duoti gryno oro, sakydavo jis, kitaip nežengsim į

priekį, mūsų tobulybės siekimas bus paralyžiuotas. Jis buvo negailestingiausias žmogus pats sau. Jis neleido sau jokio netikslumo. Kalbėjo tik tai, ką buvo gerai apmąstęs. Jis niekino žmones, kalbančius iki galo neapgalvotus dalykus, taigi niekino beveik visą žmoniją. Ir nuo tos niekinamos žmonijos galop daugiau kaip prieš dvidešimt metų atsiskyrė. Jis buvo vienintelis pasaulinio garso pianistas virtuozas, niekinęs savo publiką ir nuo tos niekinamos publikos iš tiesų galutinai atsiskyręs. Jam jos nereikėjo. Jis nusipirko namą miške, įsikūrė jame ir ėmė tobulintis. Jis ir Bachas gyveno tame name Amerikoje iki jo mirties. Jis buvo tvarkos fanatikas. Viskas jo name buvo tvarkinga. Įžengęs į jį pirmusyk su Vertheimeriu, nuo to laiko galvojau vien tik apie jo paties *savidisciplinos sąvoką*. Kai mes įžengėm į jo namą, jis ne paklausė mūsų, tarkim, ar nenorime gerti, o sėdo prie „Šteinvėjaus" ir ėmė skambinti tas „Goldbergo variacijų" dalis, kurias mums buvo skambinęs Leopoldskrone savo išvykimo į Kanadą išvakarėse. Jis skambino taip pat tobulai, kaip ir tada. Tą akimirką aš suvokiau, kad taip kaip jis niekas pasaulyje neskambina. Jis visas susmego į save ir ėmė skambinti. Jis skambino, taip sakant, iš apačios į viršų, o ne kaip visi kiti iš viršaus į apačią. Tai buvo jo paslaptis. Aš metų metus kankinausi galvodamas, ar teisinga bus jį aplankyti Amerikoje. Apgailėtina mintis. Vertheimeris iš pradžių nenorėjo, ir man reikėjo jį įkalbinėti. Vertheimerio sesuo buvo prieš, kad jos brolis važiuotų pas visame pasaulyje garsų, kaip jai atrodė, jam pavojingą Gleną Gouldą. Tačiau Vertheimeris galop įveikė seserį ir išvyko su manim į Ameriką ir pas Gleną. Aš vis kartojau sau, kad tai paskutinė galimybė pamatyti Gleną. Iš tiesų laukiau jo mirties ir norėjau jį darsyk pamatyti, norėjau išgirsti skambinant, galvojau aš, stovėdamas viešbutyje ir kvėpuodamas pridvisusiu jo oru, man jau iš anksčiau pažįstamu. Aš pažinojau Vankhamą. Vankhame visados apsistodavau tame viešbutyje, kai atkakdavau aplankyti Vertheimerio, nes pas Vertheimerį negalėjau pernakvoti, jis neapkentė nakvojančių svečių. Aš dairiausi šeimininkės, bet jos niekur nebuvo matyti. Vertheimeris neapkentė nakvojančių

svečių, niekino juos. Apskritai svečius, nesvarbu kokius, jis priimdavo ir išprašydavo, vos tiktai įėję, jie vėl atsidurdavo lauke, manęs jis, žinoma, nebūtų tuojau pat išprašęs, tam mes buvom pernelyg artimi, tačiau po poros valandų jam būtų atrodę, kad geriau, jeigu aš vis dėlto išvykčiau, negu likčiau nakvoti. Aš niekuomet pas jį nenakvojau, man tai niekad nebūtų atėję į galvą, galvojau aš, dairydamasis šeimininkės. Glenas buvo didmiesčio žmogus, kaip, beje, ir aš, kaip Vertheimeris, iš esmės mes mėgom visa, kas didmiestiška, ir neapkentėm kaimo, kurį mes iki galo išnaudojome (kaip, beje, savaip ir didmiestis). Vertheimeris ir Glenas galop dėl savo nesveikų plaučių apsigyveno kaime, Vertheimeris dar nenoriau negu Glenas, Glenas – labai dėsningai, nes jis galop nebegalėjo pakęsti visos žmonijos, Vertheimeris – dėl savo amžinų kosulio priepuolių mieste ir gydytojo žodžių, jog didmiestyje neturi jokios galimybės likti gyvas. Vertheimeris daugiau kaip du dešimtmečius glaudėsi pas savo seserį Anglių turgaus gatvėje, viename didžiausių ir prašmatniausių Vienos butų. Bet paskui jo sesuo ištekėjo už vadinamojo stambaus pramonininko ir išvyko į Šveicariją, persikėlė pas vyrą į Cicersą prie Churo. Kaip tik į Šveicariją ir kaip tik už chemijos koncerno savininko, taip man sakė Vertheimeris. Pragaištingas ryšys. Ji paliko mane likimo valiai, be perstogės aimanavo Vertheimeris. Staiga ištuštėjusiame bute iš pradžių jautėsi kaip paralyžiuotas, seseriai išsikėlus sėdėdavo per dienų dienas nejudėdamas krėsle, paskui kaip patrakęs imdavo lakstyti po kambarius, šen ten, šen ten, ir galop persikėlė į tėvo medžioklės namą Traiche. Šiaip ar taip, po tėvų mirties dvidešimt metų pragyveno su seserimi ir terorizavo tą seserį, kiek žinau, metų metus neleido susitikinėti su vyrais ir išvis rodytis visuomenėje, izoliavo, laikė, taip sakant, prirakinęs prie savęs. Bet ji paspruko ir paliko jį tarp jų paveldėtų senų, išsiklaipiusių baldų. Kaip galėjo su manimi taip pasielgti, sakė jis man, galvojau aš. Aš padariau jai viską, pasiaukojau, o ji paliko mane, tiesiog ėmė ir išėjo, išlėkė paskui tą ką tik praturtėjusį subjektą į Šveicariją, paskui tą šiurpų asmenį, sakė man Verthei-

meris, galvojau aš viešbutyje. Kaip tik į Churą, tą baisingą vietą, kur katalikybe iš tiesų dvokia iki pat dangaus. Cicersas, koks bjaurus pavadinimas! – sušuko jis ir paklausė manęs, ar esu kada buvęs Cicerse, ir aš prisiminiau, kad nesyk į Sankt Moricą važiavau per Cicersą, galvojau aš. Bukumas, vienuolynai ir chemijos koncernai, daugiau nieko, sakė jis. Daugybę kartų jis prisikalbėjo iki to, kad tvirtino, jog dėl sesers atsisakė pianisto karjeros, *dėl jos aš padėjau tašką*, paaukojau savo karjerą, sakė jis, paaukojau viską, kas man buvo brangiausia. Taip jis bandė melu išsivaduoti iš nevilties, galvojau aš. Butas Anglių turgaus gatvėje buvo per tris aukštus, prigrūstas visokių, kokių tik galima įsivaizduoti, meno kūrinių, mane tai slėgė, kai aplankydavau savo draugą. Jis pats tvirtino neapkenčiąs tų meno kūrinių, jie esą pakabinti sesers, jis neapkenčiąs jų, nė kiek jų nevertinąs, visą savo nelaimę vertė ant sesers, palikusios jį likimo valiai dėl didybės manija sergančio šveicaro. Jis kartą man rimtai pasakė, jog tikėjęsis tame Anglių turgaus bute sulaukti senatvės su seseria, *su ja aš čia pasensiu, šiuose kambariuose*, kartą pasakė jis man. Išėjo kitaip, sesuo išslydo iš jo rankų, atgręžė nugarą, galimas daiktas, paskutinę akimirką, galvojau aš. Tiktai praėjus keliems mėnesiams po sesers vestuvių, jis vėlei išėjo į gatvę, vėl, taip sakant, iš sėdiko virto ėjiku. Savo žydėjimo metais jis nueidavo iš Anglių turgaus į dvidešimtąjį rajoną, o iš jo – į dvidešimt pirmąjį ir per Leodoldštatą atgal į pirmąjį, ir paskui dar valandų valandas vaikštinėdavo pirmajame, kol visai nusivarydavo nuo kojų. Kaime jausdavosi kaip paralyžiuotas. Tenai vos benukėblindavo kelis žingsnius iki miško. Kaimas man kelia nuobodulį, sakydavo jis. Glenas teisus, vis vadindamas mane *asfalto trynėju*, sakė jis, *aš vaikštau tik asfaltu, kaime aš nevaikštau, man tai be galo nuobodu, ir aš tūnau troboj*. Troba jis vadino iš tėvų paveldėtą medžioklės namą, kuriame buvo keturiolika kambarių. Faktas yra tai, kad tame medžioklės name jis anksti rytą apsiaudavo, lyg ketindamas nueiti penkiasdešimt ar šešiasdešimt kilometrų, aukštais, odiniais raišteliais suvarstomais batais, apsitaisydavo storais miliniais drabužiais, užsivoždavo ant galvos fetrinę kepurę.

Tačiau tik išeidavo į lauką, kad įsitikintų, jog visai nenori kur nors eiti, ir vėl nusirengdavo, atsisėsdavo apatiniame kambaryje ir spoksodavo į sieną. Vidaus ligų gydytojas tvirtina, kad mieste neturiu jokios galimybės, sakė jis, tačiau čia aš išvis neturiu jokios galimybės. Aš neapkenčiu kaimo. Antra vertus, esu nusiteikęs vykdyti gydytojo nurodymus, kad negalėčiau sau priekaištauti. Man tai didžiausia beprotystė. Aš nuolatos apsirengiu, sakė jis, išeinu priešais namą, bet apsigręžiu ir vėl nusirengiu, nesvarbu koks būtų metų laikas, amžinai vis tas pats. Bent jau niekas mano pakvaišimo nemato, sakė jis, galvojau aš viešbutyje. Vertheimeris, kaip ir Glenas, neapkentė aplink save žmonių. Taip jis ilgainiui tapo nebepakenčiamas. Bet ir aš pats, galvojau aš, stovėdamas viešbutyje, negalėčiau gyventi kaime, todėl gyvenu Madride ir nė nemanau dangintis iš Madrido, to puikiausio iš visų miestų, kuriame turiu viską, ką gali duoti pasaulis. Gyvenantis kaime ilgainiui sukvailėja, pats to nepastebėdamas, kiek laiko jis mano, jog tai originalu ir reikalinga jo sveikatai, tačiau gyvenimas kaime išvis ne originalus, o banalus kiekvienam, kuris nėra gimęs kaime ir kaimui. Žmonės, apsigyvenantys kaime, pražūva jame arba bent jau gyvena groteskiškai ir dėl to iš pradžių sukvailėja, o paskui ir gauna juokingą galą. Patarti didmiesčio žmogui persikelti į kaimą, kad išgyventų, yra gydytojo kiaulystė, galvojau aš. Visi tie pavyzdžiai, kai didmiesčio žmonės persikėlė į kaimą, kad ten geriau ir ilgiau gyventų, tai vien šiurpūs pavyzdžiai, galvojau aš. Tačiau Vertheimeris pagaliau buvo ne tik gydytojo, bet ir savo įsitikinimo, kad sesuo turi būti vien jo, auka. Jis iš tiesų daugelį kartų sakė, kad sesuo gimė tam, kad visą laiką būtų prie jo, taip sakant, jį saugotų. Niekas manęs nenuvylė taip kaip mano sesuo! – kartą sušuko jis, galvojau aš. Jis mirtinai priprato prie sesers, galvojau aš. Tą dieną, kai jį paliko sesuo, jis prisiekė amžinai jos neapkęsti ir užtraukė visas Anglių turgaus buto užuolaidas, kad niekada jų neatitrauktų. Vis dėlto jis sugebėjo išlaikyti žodį dvi savaites, keturioliktą dieną vėl atitraukė Anglių turgaus buto užuolaidas ir kaip pamišęs išlėkė į gatvę, neapsikęsdamas be valgio ir žmonių. Tačiau grimzdėjas, kiek

žinau, susmuko jau Grabene. Laimė, kad kaip tik tuo metu pro šalį ėjo jo giminaitis, tik todėl buvo tučtuojau pargabentas atgal į savo butą, galvojau aš, kitaip tikriausiai būtų buvęs nuvežtas į Šteinhofo beprotnamį, nes atrodė kaip beprotis. Ne Glenas buvo iš mūsų sunkiausias žmogus, o Vertheimeris. Glenas buvo stiprus, Vertheimeris buvo mūsų silpniausiasis. Glenas nebuvo beprotis, kaip visąlaik buvo ir bus tvirtinama, o Vertheimeris, kaip tvirtinu aš. Dvidešimt metų jis sugebėjo išlaikyti prie savęs seserį, pririšęs ją tūkstančiais, šimtais tūkstančių saitų, paskui ji nuo jo pabėgo ir, kaip man atrodo ir kaip kalbama, labai sėkmingai ištekėjo. Iš prigimties turtinga sesuo susirado labai turtingą šveicarą. Nei žodžio sesuo, nei žodžio Churas jis negalįs daugiau girdėti, sakė Vertheimeris, kai aš jį paskutinįsyk mačiau. Ji man net atviruko neatsiuntė, pasakė jis, galvojau aš dairydamasis po viešbutį. Ji slapta jį paliko ir išvis nieko iš buto nepaėmė, nepajudino, neišsivežė, kartojo jis visąlaik. Nors buvo žadėjusi, kad niekada manęs nepaliks, niekada, sakė jis, galvojau aš. Negana to, mano sesuo yra *persimetėlė*, kaip jis pasakė, tikra katalikė, beviltiška katalikė, sakė jis. Bet visi jie, tie didžiai tikintys, didieji katalikai, tokie persimetėliai, sakė jis, jie nieko nesibaido, net didžiausių nusikaltimų, jie apleidžia nuosavą brolį ir puola ant kaklo kažkokiam pribuišiui, neaiškiam tipui, atsitiktinai ir be sąžinės susikrovusiam turtus, kalbėjo jis per paskutinį mano apsilankymą, galvojau aš. Aš matau jį, puikiai girdžiu, ką jis kalba, tais trumpais kapotais sakiniais, kuriuos visuomet vartojo, kurie visiškai atitiko jo esmę. *Mūsų grimzdėjas fanatiškas žmogus,* kartą pasakė Glenas, *jis beveik be perstojo miršta iš savigailos*, man prieš akis Glenas, kaip jis tai sako, tebegirdžiu, kaip jis tai sako, tai buvo ant Menchsbergo kalno, ant vadinamosios Teisėjo viršūnės, kur aš labai dažnai būdavau su Glenu, tačiau be Vertheimerio, kai Vertheimeris kokia nors dingsčia užsinorėdavo pabūti vienas, be mūsų, labai dažnai įsižeidęs. Aš jį visąlaik vadinau *įsižeidėliu*. Išsikėlus seseriai jis vis dažniau važinėjo į Traichą, kadangi nekenčiu Traicho, tai būnu jame, sakė jis. Bute prie Anglių turgaus kaupėsi dulkės, nes jis

išvykęs nieko į jį neįleisdavo. Traiche jis dažnai neiškeldavo kojos iš namo, tenkindamasis tiktai pienu, sviestu, duona ir gabalėliu rūkytos mėsos, atneštais miško darbininko. Ir skaitydavo savo filosofus, Šopenhauerį, Kantą, Spinozą. Ir Traiche jis visą laiką, kurį tenai praleisdavo, laikė užtrauktas užuolaidas. Kartą aš pamaniau, kad reikia vėl nusipirkti „Bezendorferį", pasakė jis, bet paskui vėl atsisakiau šios minties, tai juk būtų nesąmonė. Beje, aš jau penkiolika metų kaip neprisiliečiau prie instrumento, sakė jis, galvojau aš užeigoje, nežinodamas, ar man šūktelėti, ar ne. Buvo didžiausia klaida manyti, kad galiu būti menininkas, gyventi kaip menininkas. Bet aš taip pat nebūčiau galėjęs iškart mestis į humanitarinius mokslus, man reikėjo sukarti tą menininkišką aplinkkelį, sakė jis. Ar tu tiki, kad aš būčiau galėjęs tapti garsiu pianistu virtuozu? – paklausė jis mane, žinoma, nepalaukė atsakymo ir baisingai juokdamasis ištarė *niekados*. Tu taip, pasakė jis, bet aš niekados. Tu turėjai tam duomenų, sakė jis, aš juk mačiau, išgirdau kelis tavo taktus, ir man tapo aišku, tu taip, o aš ne. O dėl Gleno, tai iškart buvo aišku, kad jis genijus. Mūsų amerikietiškasis kanadietiškasis genijus. Kiekvienas iš mūsų nepasiekia tikslo dėl priešingų priežasčių, sakė Vertheimeris, galvojau aš. Aš negalėjau nieko įrodyti, tik viską prarasti, sakė jis, galvojau aš. Mūsų turtai, matyt, buvo mūsų nelaimė, sakė jis, bet čia pat: Gleno turtas nepražudė, jis padėjo jam tapti genijum. Na, jeigu mes nebūtume iškart sutikę Gleno, sakė Vertheimeris. Jeigu mums nieko nebūtų reiškęs Horovico vardas. Jeigu mes išvis nebūtume atkakę į Zalcburgą! – sakė jis. Tame mieste mes prasižudėme, nes studijavome pas Horovicą ir susipažinome su Glenu Gouldu. Mūsų draugas mums buvo mirtis. Mes juk buvom geresni už visus kitus, kurie mokėsi pas Horovicą, bet Glenas buvo geresnis už patį Horovicą, sakė Vertheimeris, aš dar girdžiu jį, galvojau aš. Antra vertus, sakė jis, mes dar gyvenam, o jis ne. Iki tol mirė tiek daug jo aplinkos žmonių, tiek daug giminių, draugų, pažįstamų, tačiau nė viena mirtis jo nė trupučio nesukrėtė, tuo tarpu Gleno mirtis paveikė *mirtinai*, žodį *mirtinai* jis ištarė baisingai kruopščiai. Mes

neturime pernelyg prisirišti prie žmogaus, sakė jis. Gleno mirtis jį *be galo* paveikė, sakė jis, galvojau aš stovėdamas viešbutyje. Nors ta mirtis buvo tikėtina kaip jokia kita, savaime suprantama, sakė jis. Mes vis tiek jos nesuprantam, mes jos nei suvokiam, nei suprantam. Glenas labai mėgo žodį ir sąvoką „grimzdėjas", aš gerai atsimenu, tas žodis jam atėjo į galvą Zigmundo Hafnerio gatvėje. Žiūrėdami į žmones, mes matome tiktai luošius, kartą pasakė mums Glenas, iš išorės ar iš vidaus arba iš išorės *ir* iš vidaus, kitokių nėra, galvojau aš. Kuo ilgiau žiūrime į žmogų, tuo labiau suluošintas jis mums atrodo, nes jis yra toks suluošintas, kokio mes jo nenorime matyti, bet koks jis iš tiesų yra. Pasaulis pilnas luošių. Mes einame gatve ir sutinkame vien tiktai luošius. Mes pasikviečiame žmogų į svečius ir turime namuose luošį, sakė Glenas, galvojau aš. Pats aš išties tuo kaskart įsitikindavau ir galėjau tik pritarti Glenui. Vertheimeris, Glenas, aš, visi luošiai, galvojau aš. Draugystė, menas! – galvojau aš, Viešpatie, kokia nesąmonė! Aš esu vienintelis likęs gyvas! Dabar aš vienas, galvojau aš, nes jei jau iš tiesų, tai savo gyvenime turėjau tiktai du žmones, kurie man ką nors reiškė: Gleną ir Vertheimerį. Dabar Glenas ir Vertheimeris negyvi ir man reikia susitaikyti su tuo faktu. Viešbutis man pasirodė labai apleistas, kaip ir visose šios vietovės užeigose, viskas čia buvo nešvaru, ir oras, kaip sakoma, nors kirvį kabink. Bjaurumas visur, kur tik žvelgei. Aš būčiau galėjęs seniai pašaukti šeimininkę, kurią pažinojau, bet nešaukiau. Vertheimeris, sako, su šeimininke nesyk miegojo, žinoma, čia, o ne savo medžioklės name, kaip sako žmonės, galvojau aš. Glenas apskritai skambino vien tik *Goldbergo variacijas* ir *Fugos meną*, nors kartais ir ką kita, tarkim, Bramsą arba Mocartą, Šenbergą arba Vėberną, kuriuos labai vertino. Tačiau Šenbergą vertino labiau už Vėberną, o ne atvirkščiai, kaip galima manyti. Vertheimeris nesyk kvietė Gleną į Traichą, bet Glenas po savo koncerto Zalcburgo festivalyje niekada daugiau nebuvo Europoje. Mes taip pat nesusirašinėjome, nes kelių atvirukų, kuriuos pasiuntėm viens kitam per daugelį metų, juk negalima pavadinti susirašinėjimu. Glenas mums reguliariai siuntė savo

plokšteles, mes už jas dėkojome, ir tai buvo viskas. Apskritai mus rišo absoliučiai nesentimentali draugystė, ir Vertheimeris buvo visiškai nesentimentalus, nors dažnai atrodė priešingai. Jo dejonės buvo ne sentimentalumas, o apskaičiavimas, kalkuliacija. Mintis po Vertheimerio mirties darsyk pamatyti jo medžioklės namą man pasirodė absurdiška, aš susiėmiau už galvos, iš tiesų to nedarydamas. Tačiau mano elgesys visai nesentimentalus, galvojau aš dairydamasis viešbutyje. Iš pradžių norėjau aplankyti vien tiktai butą Anglių turgaus gatvėje Vienoje, tačiau paskui pasiryžau pirma nuvažiuoti į Traichą, kad darsyk pamatyčiau medžioklės namą, kuriame Vertheimeris praleido paskutinius dvejus metus, kaip žinau, baisingose sąlygose. Po sesers vedybų tiktai tris mėnesius teištvėrė Vienoje, klaidžiojo, kaip aš įsivaizduoju, po miestą, plūdo seserį iki tos akimirkos, kol jau visai nebegalėjo būti Vienoje, ir tada pasislėpė Traiche. Jo paskutinis atvirukas, atsiųstas į Madridą, mane pašiurpino. Jis rašė seno žmogaus braižu, tame be ryšio atviruke būta aiškių pamišimo požymių. Bet aš neketinau vykti į Austriją, savo bute *Calle del Prado* gatvėje buvau pernelyg įnikęs į darbą *Apie Gleną Gouldą*, to darbo jokia mada nenorėjau nutraukti, nes tada būčiau negalėjęs jo tęsti, ir todėl nenorėjau rizikuoti, tad net neatsakiau Vertheimeriui į jo atviruką, kuris man skaitant iškart pasirodė įtartinas. Vertheimeris norėjo skristi Amerikon į Gleno laidotuves, bet aš atsisakiau, ir jis vienas neskrido. Tiktai praėjus trim dienoms po Vertheimerio pasikorimo man dingtelėjo, kad jam, kaip ir Glenui, buvo penkiasdešimt vieneri. Peržengę penkiasdešimtmečio ribą mes atrodome sau bjaurūs ir minkštabūdžiai, galvojau aš, ir viskas priklauso nuo to, kiek mes tą būseną pakenčiame. Kai kas nusižudo penkiasdešimt vienerių, galvojau aš. Kai kas penkiasdešimt dvejų, bet daugiau penkiasdešimt vienerių. Nesvarbu, ar jie penkiasdešimt vienerių nusižudo, ar, kaip sakoma, penkiasdešimt vienerių miršta natūralia mirtimi, nesvarbu, ar jie miršta kaip Glenas, ar miršta kaip Vertheimeris. Priežastis labai dažnai būna ta, kad peržengė ribą, kurią penkiasdešimtmetis jaučia, pasibaigus penkiasdešimtiesiems metams.

Mat penkiasdešimties metų visiškai pakanka, galvojau aš. Mes tampam banalūs, jeigu peržengiame penkiasdešimt ir toliau gyvename, egzistuojame. Mes esame per ribą žengiantys bailiai, galvojau aš, kurie tampa dvigubai niekingi, jeigu po penkiasdešimties toliau egzistuoja. Dabar aš tas begėdis, galvojau aš. Aš pavydėjau mirusiesiems. Akimirką jų nekenčiau dėl to pranašumo. Klaida laikiau tai, kad atvažiavau į Traichą iš smalsumo, iš pačios banaliausios paskatos, stovėdamas viešbutyje, niekindamas viešbutį, baisiausiai niekinau save. Kas žino, galvojau aš, ar mane kas nors išvis įleis į medžioklės namą, mat, be abejonės, jį jau seniai užėmę nauji savininkai, ir jie nieko nepriiminėja, juolab nepriims manęs, kurio, kiek žinau, visąlaik nekentė, mat Vertheimeris man visuomet taip pasakojo apie savo giminę, įsivaizdavau, jog manęs jie nekenčia kaip jo ir žiūrės į mane dabar, ko gero, ne be pagrindo, kaip į labiausiai nepageidaujamą įsibrovėlį, galvojau aš. Man reikėjo skristi atgal į Madridą ir nesileisti šion beprasmiškon kelionėn į Traichą, galvojau aš. Aš pakliuvau į gėdingą padėtį, galvojau aš. Tai, ką norėjau daryti – pamatyti medžioklės namą, pereiti visus jo kambarius, nieko nepraleisti ir paskui apmąstyti, man staiga ėmė atrodyti kaip lavono išniekinimas. Aš baisus žmogus, galvojau aš, bjaurus, atstumiantis, kai jau norėjau šaukti šeimininkę, bet paskutinę akimirką nepašaukiau, staiga išsigandau, kad ji gali per anksti, man per anksti, pasirodyti, nutraukti minčių srautą, sunaikinti tai, ką buvau čia sumąstęs, tuos nukrypimus į Gleno ir Vertheimerio gyvenimus, kuriuos staiga buvau sau leidęs. Aš iš tiesų ketinau ir dabar tebeketinu užmesti akį į Vertheimerio, galimas daiktas, paliktus raštus. Vertheimeris dažnai minėjo raštus, sukauptus per ilgą laiką. Niekai, jo žodžiais, tačiau Vertheimeris buvo dar ir pasipūtęs, ir tatai skatino mane manyti, kad tie niekai šio to verti, bent jau Vertheimerio mintys vertos būti išsaugotos, surinktos, sutvarkytos, galvojau aš ir jau mačiau visą krūvą sąsiuvinių (ir raštelių) daugiau ar mažiau matematinio-filosofinio turinio. Tačiau paveldėtojai nerodys visų tų sąsiuvinių (ir raštelių), galvojau aš. Jie išvis neįleis manęs į medžioklės namą. Jie paklaus, kas aš toks, ir jei pasakysiu, kas

esu, užtrenks man prieš nosį duris. Ta beprotiška mintis aplankyti medžioklės namą man kilo jau Madride. Galimas daiktas, Vertheimeris niekam, be manęs, nebuvo užsiminęs apie savo raštus (ir raštelius), galvojau aš, ir juos kur nors paslėpė, tad mano pareiga surasti tuos sąsiuvinius ir raštus (ir raštelius) ir žūtbūt išsaugoti. Po Gleno išties nieko neliko, Glenas nieko neužrašinėjo, galvojau aš, tuo tarpu Vertheimeris be perstogės rašė, metų metus, dešimtmečius. Pirmiausia apie Gleną rasiu vieną ar kitą įdomų dalyką, galvojau aš, šiaip ar taip, ką nors apie mus tris, apie mūsų studijų metą, apie mūsų mokytojus, apie mūsų raidą ir apie viso pasaulio raidą, galvojau aš, stovėdamas viešbutyje ir žiūrėdamas pro virtuvės langą, ir nieko nemačiau, nes stiklai buvo juodi nuo nešvarumų. Šioje nešvarioje virtuvėje verdama, galvojau aš, iš šios nešvarios virtuvės nešami svečiams į svetainę valgiai, galvojau aš. Visos Austrijos užeigos purvinos ir atstumiančios, galvojau aš, šiose užeigose retai kada pamatysi ant stalo švarią staltiesę, nekalbant jau apie medžiaginę servetėlę, kai, pavyzdžiui, Šveicarijoje, tai savaime suprantama. Ir pačioje mažiausioje Šveicarijos užeigoje švaru ir miela, o pas mus, Austrijoje, net ir viešbučiuose nešvaru ir nemiela. O jau kambariai! – galvojau aš. Dažnai jie tiesiog vėl išlygina panaudotą patalynę, ir dažnai praustuvuose pasitaiko rasti ankstesnio svečio plaukų. Man visuomet kėlė pasišlykštėjimą Austrijos užeigos, galvojau aš. Indai čia nešvarūs, ir stalo įrankiai, geriau įsižiūrėjus, visuomet apskretę. Bet Vertheimeris labai dažnai ateidavo į šį viešbutį valgyti, bent jau kartą per dieną noriu pamatyti žmonių, sakė jis, tegu tai būtų ir ši apsileidusi, nusmurgusi, purvina šeimininkė. Tad keliauju iš vienos skylės į kitą, taip, taip kartą pasakė Vertheimeris, iš buto prie Anglių turgaus į Traichą ir vėl atgal, galvojau aš. Iš katastrofiškos didmiesčio skylės į katastrofišką miško skylę. Tai vienur slepiuosi, tai kitur, tai Anglių turgaus nenormalybėje, tai miško. Išlendu iš vienos, kad įlįsčiau į kitą. Ir taip visą gyvenimą. Tačiau tas procesas man jau tapo įpročiu, tad kitokio gyvenimo nebeįsivaizduoju, sakė jis. Glenas užsidarė amerikietiškame narve, aš – savo Aukštutinės Austrijos, sakė Vertheimeris, galvojau aš. Jis – per savo didybės maniją, aš – per

savo neviltį. Visi trys užsidarėm per savo neviltį, sakė jis, galvojau aš. Aš papasakojau Glenui apie mūsų medžioklės namą, sakė Vertheimeris, ir esu tikras, kad tai paskatino jį patį pasistatyti namą miške, *savo studiją, savo nevilties mašiną*, kartą sakė Vertheimeris, galvojau aš. Tokią nesąmonę, kad miške ir atsiskyręs nuo visų žmonių pasistatytų namą su muzikos studija, juk gali padaryti tiktai pamišęs žmogus, beprotis, sakė Vertheimeris. Man nereikėjo statytis savo nevilties studijos, aš jau turėjau ją Traiche. Aš paveldėjau ją iš tėvo, kuris ištvėrė čia metų metus, nebuvo toks jautruolis kaip aš, toks zyzeklis kaip aš, toks pasigailėtinas kaip aš, toks juokingas kaip aš, sakė kartą Vertheimeris. Mes turime sau idealią seserį, ir ji mus apleidžia netinkamiausią akimirką, be jokių skrupulų, sakė Vertheimeris. Išsidangina į Šveicariją, kur viskas sunykę. Šveicarija lengvabūdiškiausia šalis Europoje, sakė jis, Šveicarijoje man visąlaik atrodė, kad esu bordelyje, sakė jis. Visur vien paleistuvystė, tiek miestuose, tiek kaimuose, sakė jis. Sankt Moricas, Zaas Fė, Gštadas, tai vis viešnamiai, nekalbant jau apie Ciūrichą, Bazelį, tuos pasaulinius bordelius, kartojo Vertheimeris nesyk, tai pasauliniai bordeliai, vien tik pasauliniai bordeliai. O tas niūrus miestas Churas, kur ir šiandien labo ryto ir labos nakties linki arkivyskupas! – sušuko jis. Ir mano sesuo atsiduria tenai, bėgdama nuo savo nuožmaus brolio, jos gyvenimo ir egzistencijos griovėjo! – sakė Vertheimeris, galvojau aš. Į Cicersą, kur nuo katalikybės kvapą gnaužia! Gleno mirtis mane labai paveikė, vėl išgirdau jį garsiai sakant, stovėdamas viešbutyje, vis toje pačioje vietoje, tiktai krepšį buvau padėjęs ant žemės. Vertheimeris turėjo nusižudyti, tariau aš sau, jis neturėjo ateities. Jis nusigyveno, nusiegzistavo. Visiškai nieko keista, kad jis miegojo su šeimininke jos name, galvojau, aš pasižiūrėjau į svetainės lubas, manydamas, kad jie kaip tik virš svetainės susieidinėjo šeimininkės lovoje. Superestetas purvinoje lovoje, galvojau aš. Jautruolis, visąlaik manęs, jog galįs gyventi tiktai su Šopenhaueriu, Kantu, Spinoza, tarpais vis atsidurdavo po šiurkščia vištų plunksnų antklode su Vankhamo šeimininke. Iš pradžių aš garsiai nusijuokiau, paskui mane ėmė purtyti. Šeimininkė nesirodė. Svetainė mano akyse

darėsi vis purvinesnė, visas viešbutis nepakenčiamesnis. Bet aš neturėjau kito pasirinkimo, toje vietovėje nebuvo ir nėra *kitos* užeigos. Glenas, galvojau aš, niekada neskambino Šopeno. Atsisakinėjo bet kokių kvietimų, bet kokių honorarų. Jis visąlaik visiems neigė esąs nelaimingas žmogus, jis esąs *laimingiausias, laimingiausias*. *Muzika, fanatizmas, garbėtroška, Glenas,* kartą užsirašiau aš, savo pirmajame Madrido sąsiuvinyje. Žmonės Puerta del Sol, kuriuos aš kartą aprašiau Glenui laiške tūkstantis devyni šimtai šešiasdešimt trečiaisiais, kai atradau *Hardį*. Bulių kautynių aprašymas, Retiro parko refleksijos, galvojau aš, kurių Glenas man niekad nepatvirtino. Vertheimeris dažnai kvietė Gleną į Traichą, nes jam patiktų medžioklės namas, manė Vertheimeris, Glenas niekuomet tuo nepasinaudojo, net pats Vertheimeris nebuvo medžioklės namo gyventojas, o juo labiau Glenas Gouldas. Horovicas nebuvo toks matematikas, koks buvo Glenas Gouldas. *Buvo*. Mes sakom *jis yra*, ir staiga *buvo*, tas siaubingas *buvo*, galvojau aš. Vertheimeris man piršo savo nuomonę, kai aš, pavyzdžiui, užsiiminėjau Šenbergu, Glenas – niekada. Jis nepakentė, kad kitas daugiau žinotų negu jis, negalėjo tverti, kad kitas aiškintų tai, ko jis nežino. Nežinojimo gėda, galvojau aš, stovėdamas viešbutyje ir laukdamas šeimininkės. Antra vertus, skaitytojas buvo Vertheimeris, ne Glenas, ne aš, aš skaičiau nelabai daug, o jei skaičiau, tai vis tą patį, tas pačias tų pačių rašytojų knygas, vis tuos pačius filosofus, tarsi jie būtų vis kiti. Aš buvau smarkiai, labai smarkiai, fantastiškai smarkiai išsiugdęs gebėjimą tą patį nuolatos priimti kaip visiškai naują, nei Glenas, nei Vertheimeris to privalumo neturėjo. Glenas beveik neskaitė, jis niekino literatūrą, ir tai jam labai tiko. Vien tai, kas tarnauja mano svarbiausiam tikslui, kartą pasakė jis, mano menui. Bacho jis viską mokėjo atmintinai, taip pat Hendelio, labai daug Mocarto, taip pat viską Bartoko, jis galėjo atsisėsti ir valandų valandas *interpretuoti*, jo paties terminas, savaime suprantama, be klaidų, *glengenialiai*, kaip pasakė Vertheimeris. Apskritai jau pačią pirmą akimirką, kai susitikom ant Menchbergo kalno, aš aiškiai suvokiau, jog tai toks žmogus, kokio gyvenime dar niekad nesu sutikęs, galvojau aš. Fizionomistas mano viduje

niekada neklysta. Praėjus daugeliui metų pasaulis, taip sakant, tai patvirtino, ir man tai buvo nemalonu, kaip ir visa, kas patvirtinama laikraščių. Mes esam, mes neturim kitos išeities, kartą pasakė Glenas. Visiška beprasmybė tai, ką mums ir jam lemta patirti, galvojau aš. Ir Vertheimerio mirtį galima buvo numatyti, galvojau aš. Keista, bet Vertheimeris visąlaik apie tai kalbėjo, aš, girdi, nusižudysiu, pasikarsiu miške, *savo pamėgtame Retiro parke*, kartą pasakė jis, galvojau aš. Kad aš tik šmaukšt ir išdūmiau į Madridą, niekam nieko nesakęs ir viską palikęs Austrijoje, jis man niekad neatleido. Jis buvo pripratęs prie to, kad vaikščiočiau su juo po Vieną, metų metus, visą dešmtmetį, beje, *jo* keliais, ne mano, galvojau aš. Jis visąlaik ėjo greičiau už mane, aš paskui jį vos suspėdavau, nors ligonis buvo *jis*, ne *aš*, o kad buvo ligonis, tai visuomet ėjo priekyje, galvojau aš, mane palikdavo sau už nugaros jau iš pat pradžių. *Grimzdėjas* buvo genialus Gleno Gouldo atradimas, galvojau aš. Glenas *permatė* Vertheimerį jau pačią pirmą akimirką, visus žmones, kuriuos išvysdavo pirmusyk, tučtuojau *kiaurai permatydavo*. Vertheimeris keldavosi penktą valandą, aš – pusę šešių, tuo tarpu Glenas išsirisdavo iš lovos tiktai pusę dešimtos, nes jis būdavo atsigulęs tiktai ketvirtą, bet ne miegoti, sakė Glenas, o *išsisklaidyti nuovargiui*. Nusižudyti man, kai Glenas numirė, Vertheimeris nusižudė, galvojau aš, dairydamasis po svetainę. Austriškų svetainių drėgmės ir Glenas visąlaik bijojo, jis bijojo gauti galą šitokiose austriškose svetainėse, kurios yra visuomet blogai vėdinamos arba išvis nevėdinamos. Iš tiesų daugelis mūsų viešbučiuose gauna galą, savininkai neatidarinėja langų, net vasarą, tad drėgmė visam laikui įsigeria į sienas. O ta visur plintanti nauja neskonybė, galvojau aš, visuotinis net gražiausių mūsų viešbučių proletarizavimas, plinta toliau. Man dabar nėra šlykštesnio žodžio už *socializmą*, kai pagalvojau, kas iš tos sąvokos padaryta. Visur tas sušiktas mūsų sušiktų socialistų socializmas, kurį jie naudoja prieš žmones, ilgainiui jie tiek jį suvulgarino, kokie vulgarūs yra patys. Visur, kur tik šiandien žiūri, matyti, justi tas *mirtinas vulgarusis socializmas*, viskas juo persigėrę. Šio viešbučio

kambarius aš žinau, galvojau aš, jie žudikiški. Mintis, kad aš vien dėl to atėjau į Vankhamą, kad darsyk pamatyčiau medžioklės namą, dabar man atrodė niekinga. Antra vertus, vėl tučtuojau sakiau sau, turiu tai padaryti dėl Vertheimerio, kaip tik šią frazę pasakiau sau, aš turiu tai padaryti dėl Vertheimerio, garsiai ištariau aš. Vienas melas sekė po kito. Smalsumas, visuomet buvęs mano būdingiausias bruožas, vėlei visiškai užvaldė mane. Galimas daiktas, jog paveldėtojai jau visiškai iškraustė medžioklės namą, galvojau aš, kad iš pagrindų jį pakeitė, nes paveldėtojai dažnai veikia taip greitai ir be jokios atodairos, kad mes net neįsivaizduojam, jog tai įmanoma. Praėjus vos kelioms valandoms po, kaip sakoma, velionio mirties, viską iškrausto, viską išveža ir daugiau nieko išvis nė artyn neprileidžia. Niekas *nemaišė su žemėm* savo giminaičių labiau kaip Vertheimeris, nekentęs tėvo, motinos ir sesers, juos visus kaltinęs dėl savo nelaimių. Jiems be perstogės priekaištavęs dėl to, kad jis turės egzistuoti, kad jie įmetę jį į tą baisią egzistencijos mašiną, jog jis visiškai sumaitotas išeitų apačioje. Priešintis tam esą beprasmiška, nuolatos kartojo jis. Vaiką į egzistencijos mašiną įmetusi motina, o tėvas visą gyvenimą nedavęs sustoti tai egzistencijos mašinai, kuri nuosekliai kapojo sūnų. Tėvai puikiai žino, kad jie pratęsia savo vaikais nelaimę, kuri yra jie patys, negailestingai ją pratęsia darydami vaikus ir mesdami juos į egzistencijos mašiną, sakė jis, galvojau aš, apžiūrinėdamas svetainę. Vertheimerį aš pirmusyk pamačiau Nusdorferio gatvėje, priešais turgaus salę. Jis turėjo tapti pirkliu, kaip jo tėvas, o iš tikrųjų, ne kaip pats norėjo, tapo muziku, bet buvo, kaip jis pats sakė, *sunaikintas vadinamųjų humanitarinių mokslų*. Mes bėgam iš vieno į kitą ir naikiname save, sakė jis. Mes visąlaik tik šalinamės, iki pat galo, sakė jis. Mėgo kapus, kaip aš, galvojau aš, dienų dienas leido kapuose Deblinge ir Noištifte prie miško, galvojau aš. Visą gyvenimą ilgėjosi vien tiktai vienatvės, galvojau aš, ir man taip yra. Vertheimeris nebuvo keliautojas kaip aš. Nebuvo aistringas vietų keitikas. Nukako kartą su tėvais į Egiptą, ir viskas. Tuo tarpu aš išnaudojau kiekvieną galimybę išvykti, nesvarbu kur, pirmusyk

išsiroviau į Veneciją su senelio gydytojišku krepšiu ir šimtu penkiasdešimčia šilingų dešimčiai dienų, per kurias, be to, kasdien vaikščiojau į *Accademia* ir į *Fenice* spektaklius. *Tancredi* pirmusyk mačiau *Fenice* salėje, galvojau aš, pirmas noras pabandyti susieti save su muzika. Vertheimeris visuomet buvo tik grimzdėjas. Joks žmogus tiek neišvaikščiojo Vienos gatvių kaip jis, visas visomis kryptimis ir atgal iki visiško išsekimo. Nukreipiamieji manevrai, galvojau aš. Jis sunešiodavo neįsivaizduojamai daug batų. Glenas dar pavadino Vertheimerį *batų fetišistu*, aš manau, kad jis turėjo kelis šimtus batų porų Anglių turgaus bute ir tuo buvo beveik privaręs savo seserį iki beprotystės. Jis garbino, mylėjo savo seserį, galvojau aš, ir nuolatos varė ją į beprotystę. Pačiu paskutiniu momentu ji pabėgo nuo jo į Cicersą prie Churo, dingo kaip į vandenį, paliko jį. Jos drabužius jis laikė taip, kaip ji buvo juos palikusi spintose. Išvis daugiau nieko jos nelietė. Apskritai savo seserį aš išnaudojau vien tiktai lapų vertimui, pasakė jis kartą, galvojau aš. Niekas nemokėjo taip gerai versti, aš ją to išmokiau savo beatodairišku būdu, kartą pasakė jis, ji juk anksčiau nemokėjo skaityti natų. *Mano geniali vertėja,* kartą pasakė jis, galvojau aš. Jis nužemino savo seserį į natų lapų vertėjas, ir galop jai tai įgriso. Mintis, *kad ji niekad neras vyro*, pasirodo, buvo jo žiauri klaida, galvojau aš. Vertheimeris buvo pastatęs savo seseriai tobulą saugų kalėjimą, iš kurio neįmanoma ištrūkti, ir ji pabėgo, dingo po nakties, kaip buvo kalbama. Ir tatai baisingai sugėdino Vertheimerį. Sėdėdamas savo krėsle jis vien tiktai galvojo nusižudyti, sakė jis, galvojau aš, dienų dienomis suko galvą kaip, tačiau paskui vis dėlto nenusižudė. Po Gleno mirties mintis apie savižudybę buvo tapusi nuolatine jo būsena, sesers pabėgimas tą būseną sustiprino. Glenui mirus jo paties žlugimo faktas užgriuvo sąmonę visu svoriu. O sesuo, tai ji niekšiškai, niekingai paliko jį kritiškoje padėtyje vieną dėl labai prasto šveicaro, nešiojančio neskoningus lietpalčius su siaurais atvartais ir „Bally“ batus su žalvarinėmis sagtimis, sakė jis, galvojau aš. Man nereikėjo leisti, kad ji eitų pas tą kraupų terapeutą Horchą (jos gydytoją!), sakė jis, nes tenai ji susipažino su šveicaru. Gydytojai eina išvien su chemijos koncernų savi-

ninkais, sakė jis, galvojau aš. *Nereikėjo leisti, kad eitų*, kalbėjo jis apie savo *keturiasdešimt šešerių metų* seserį, galvojau aš. Keturiasdešimt šešerių metų sesuo turėjo prašyti, kad jis leistų išeiti, galvojau aš, turėjo atsiskaityti už kiekvieną tokį vizitą. Iš pradžių jis, Vertheimeris, manęs, kad šveicaras, kurį jis tuojau įvertino kaip viską be išimties apskaičiuojantį žmogų, ją vedė dėl turto, bet paskui paaiškėjo, kad šveicaras daug turtingesnis negu juodu kartu paėmus, taigi *turi pinigų kaip šieno,* turtingas kaip šveicaras, tai yra daugsyk turtingesnis negu austras, sakė jis. To žmogaus (to šveicaro) tėvas, sakė Vertheimeris, buvęs vienas Ciūricho „Leu“ banko direktorių, įsivaizduok, sakė Vertheimeris, o sūnus turi vieną didžiausių chemijos koncernų! Šveicaro žmona neaiškiu būdu žuvusi, niekas nežinąs, kaip ten iš tiesų buvo. Mano sesuo antroji karjeristo žmona, sakė Vertheimeris, galvojau aš. Kartą jis aštuonias valandas praleidęs šaltoje kaip ledas Stepono bažnyčioje ir spoksojęs į altorių, bažnyčios tarnas jį išvaręs iš Stepono bažnyčios sakydamas: *pone, bažnyčia uždaroma.* Išeidamas jis davęs bažnyčios tarnui šimto šilingų banknotą, labai neapgalvotas poelgis, sakė Vertheimeris. Aš norėjau sėdėti Stepono bažnyčioje, kol krisiu negyvas, sakė jis. Bet man nepavyko, nors ir stengiausi viską sudėti į tą norą. Aš neįstengiau visko į jį sudėti, sakė jis, o mūsų norai išsipildo tik tuomet, kai viską į juos sudedi. Nuo pat vaikystės jis norėjęs mirti, nusižudyti, kaip sakoma, bet niekad iki galo neatsidavęs tam. Jis niekad nesugebėjo susitaikyti su tuo, kad buvo paleistas į pasaulį, kuris jam viskuo buvo bjaurus nuo pat pradžių. Jis augęs ir manęs, kad tas noras mirti staiga praeis, bet jis metai po metų stiprėjo, tačiau nepasiekė aukščiausio intensyvumo ir susikaupimo taško, sakė jis. Mano nuolatinis smalsumas trukdė man nusižudyti, sakė jis, galvojau aš. Tėvui mes neatleidžiam už tai, kad jis mus padarė, motinai, – kad ji mus paleido į pasaulį, sakė jis, seseriai – kad ji *yra* nuolatinė mūsų nelaimės liudytoja. Egzistuoti – vadinasi, kęsti neviltį, sakė jis. Aš atsikeliu ir su pasibjaurėjimu galvoju apie save, ir mane šiurpina visa tai, kas manęs laukia. Atsigulęs aš neturiu jokio kito noro kaip tik numirti, nebepabusti, bet paskui pabundu, ir tas baisus

procesas kartojasi, kartojasi štai jau penkiasdešimt metų, sakė jis. Kai pagalvojam, kad penkiasdešimt metų nieko daugiau nenorim kaip tik numirti, bet vis dar gyvenam ir nieko negalim pakeisti, nes esam perdėm nenuoseklūs, sakė jis. Kadangi esam gyva menkystė, gyva niekšybė. *Jokio muzikinio talento!* – sušuko jis, *jokio egzistavimo talento!* Mes tokie arogantiški, jog manome, kad studijuojame muziką, tuo tarpu net nesugebame gyventi, net nesugebame egzistuoti, nes mes juk neegzistuojame, mes esam egzistuojami! – taip jis pasakė kartą Vėringerio gatvėje, po keturių su puse valandos visiškai nuo kojų nuvariusio žygio per Brigitenau. Anksčiau mes iki pusiaunakčio būdavom *Koralle,* sakė jis, dabar net nevaikštom į *Kolosseumą,* sakė jis, *kaip viskas pasikeitė į visiškai neigiamą pusę.* Mes manom, kad turim draugą, o ilgainiui pamatom, kad neturim jokio draugo, nes išvis nieko neturim, štai tokia tiesa, sakė jis. Tas „Bezendorferio“ laikymasis ilgainiui virto siaubu ir klaida. Glenui pasisekė, jis krito negyvas prie savo „Šteinvėjaus“, skambindamas „Goldbergo variacijas“. Jis jau daug metų bandęs kristi negyvas, veltui. Kieksyk vaikščiojęs su seseria po vadinamąją centrinę Praterio alėją, kad pagerėtų jos sveikata, sakė jis, kad ji pakvėpuotų grynu oru, bet ji nevertino tų iškylų, *kodėl amžinai tik po centrinę Praterio alėją, o ne į Burgenlandą, kodėl tik po centrinę Praterio alėją, o ne į Kroicenšteiną arba Recą,* jai niekad negalėjai įtikti, aš viską dėl jos dariau, ji galėjo nusipirkti bet kokią suknelę, kalbėjo jis. O labiausiai išpaikinta, sakė jis, pabėgo į Cicersą prie Churo, į tą siaubingą vietą. Visi bėga į Švaicariją, kai nebežino ką daryti, sakė jis, galvojau aš. Bet Šveicarija galop visiems virsta mirtinu kalėjimu, Šveicarijoje jie po truputį užtrokšta nuo Šveicarijos, kaip ir mano sesuo užtrokš Šveicarijoje, jis tai iš anksto numatęs, Cicersas ją pražudys, šveicaras ją pražudys, Šveicarija ją pražudys, sakė jis, galvojau aš. Kaip tik į Cicersą, koks iškrypėliškas žodis! – sakė jis, galvojau aš. Galimas daiktas, kad tai tėvų požiūris, sakė jis, kad aš ir mano sesuo iki gyvenimo pabaigos, kad tėvai buvo taip apskaičiavę. Tačiau iš to tėvų požiūrio, to tėvų apskaičiavimo išėjo šnipštas. Mes padarom sūnų, galimas daiktas, galvojo tėvai, o paskui seserį, ir paskui abu egzistuoja iki gyvenimo pabaigos,

viens kitą paremdami, viens kitą naikindami, galimas daiktas, jie taip manė, taip šėtoniškai manė, sakė jis. Sesuo numojo ranka į tą nuomonę, ji stipresnė už mane, sakė jis, aš visuomet buvau silpnesnis, absoliutus silpnuolis, sakė Vertheimeris. Jis užlipęs ant kalno vos gaudė kvapą ir vis dėlto ėjo pirma manęs, diktuodamas tempą. Laiptai jam buvo papjautis, ir vis dėlto pasiekdavo ketvirtą aukštą pirma manęs, tai vis bandymai nusižudyti, galvojau aš, apžiūrinėdamas svetainę, bergždi bandymai pabėgti nuo egzistencijos. Kartą jis nuvažiavęs su seseria į Pasau, nes tėvas jam prikalbėjęs, Pasau, girdi, gražus miestas, poilsingas miestas, nepaprastas miestas, bet vos tik atvažiavę į Pasau, jie pamatė, kad Pasau – vienas bjauriausių miestų išvis, kad tai Zalcburgą mėgdžiojantis miestas, bejėgiškumo, bjaurumo ir atkaraus nevėkšliškumo pertekęs miestas, iš iškrypėliško pasipūtimo besivadinantis trijų upių miestu. Jie tiktai galiuką paėję tuo trijų upių miestu ir kaipmat vėl apsigręžę ir grįžę į Vieną taksi, nes kelias valandas nebuvo traukinio. Po to Pasau aplankymo jie daug metų niekur nevažiavo, galvojau aš. Jeigu sesuo vėlesniais metais pareikšdavo norinti kur nors nuvažiuoti, Vertheimeris tik pasakydavo: *prisimink Pasau!* Ir tuo bet kokie jo ir sesers kelionių svarstymai baigdavosi pačioje užuomazgoje. Vietoj iš varžytynių paleisto „Bezendorferio“ buvo pastatytas Juozapo laikų stalas, galvojau aš. Mes neprivalom amžinai norėti kokių nors studijų, galvojau aš, visiškai užtenka, kad mąstome, vien tik mąstome, paprasčiausiai duodame valią mąstymui. Kad pasiduodame pasaulėžiūrai, tiesiog atsiduodam pasaulėžiūros valiai, tačiau tai yra sunkiausia, galvojau aš. Tada, kai atidavė į varžytynes „Bezendorferį“, Vertheimeris dar nebuvo iki to priėjęs, ir vėliau nepriėjo, priešingai negu aš, galvojau aš. Šis privalumas leido man vien tiktai su mažu kelioniniu krepšiu vieną dieną išsinešdinti iš Austrijos, iš pradžių į Portugaliją, paskui į Ispaniją ir apsistoti *Calle del Prado,* visiškai šalia *Sotheby.* Staiga ir, taip sakant, per naktį aš tapau *pasaulėžiūros menininku*. Iš šio tą akimirką savo sukurto termino turėjau prunkštelėti. Aš žengiau kelis žingsnius prie virtuvės lango, bet jau iš anksto žinojau, kad per tą virtuvės langą

nepažiūrėsi, nes jis, kaip sakyta, buvo nuo viršaus iki apačios purvinas. Visi virtuvių langai Austrijoje ištisai purvini, jų negalima peržvelgti, ir tai yra, galvojau aš, didžiausias privalumas, nes antraip tiesiai prieš akis iškiltų katastrofa, Austrijos virtuvių purvo chaosas. Tad aš vėl atsitraukiau atgal tuos kelis žingsnius, kuriuos buvau žengęs prie virtuvės lango, ir vėl sustojau ten, kur stovėjau visą laiką. Glenas numirė jam palankiausiu metu, galvojau aš, o Vertheimeris nenusižudė jam palankiausiu metu, kas žudosi, tas niekada nesižudo jam palankiausiu metu, tačiau vadinamoji natūrali mirtis visada ateina palankiausiu metu. Vertheimeris norėjo pamėgdžioti Gleną, galvojau aš, ir kartu nubausti seserį, jai už viską *atkeršyti* pasikardamas tik už šimto žingsnių nuo jos namo Cicerse. Jis nusipirko bilietą į Cicersą prie Churo, išvažiavo į Cicersą ir pasikorė per šimtą žingsnių nuo sesers namo. O paskui daug dienų nebuvo atpažintas. Tiktai po keturių ar penkių dienų vienas ligoninės tarnautojas Chure atkreipė dėmesį į *Vertheimerio* pavardę ir susiejo ją su chemijos koncerno savininko žmonos pavarde, nes žinojo, jog ji anksčiau buvo Vertheimer, ir, kilus įtarimui, kreipėsi į Cicersą, ar esama ryšio tarp prozektoriume gulinčio savižudžio Vertheimerio ir Cicerso chemijos koncerno savininko žmonos. Vertheimerio sesuo, visai net nežinojusi, kad kažkas pasikorė per šimtą žingsnių nuo jos namo, tuojau nuvažiavo į Churo prozektoriumą ir, kaip sakoma, atpažino brolį. Vertheimerio apskaičiavimas pasitvirtino: pasirinkdamas savižudybės būdą ir vietą jis visą gyvenimą privertė seserį jausti kaltę, galvojau aš. Jis jau iš Traicho išvažiavo ketindamas pasitempti ant šakos per šimtą žingsnių priešais sesers namą, galvojau aš. Iš anksto suplanuota savižudybė, galvojau aš, o ne spontaniškas nevilties aktas. Iš Madrido nebūčiau važiavęs Churan į jo laidotuves, galvojau aš, bet kad jau buvau Vienoje, tai negalėjau nevažiuoti. O iš Churo atvažiavau į Traichą. Ir dabar smarkiai abejojau, ar ne geriau būtų buvę važiuoti tiesiai į Vieną, nesustojus Traiche, tą akimirką nežinojau, ko man čia reikia, nebent patenkinti tuščią smalsumą, nes kad esu čia reikalingas, aš tik įsikalbėjau, įsikaliau, įsitariau. Vertheimerio seseriai aš nieko nesakiau, kad ketinu važiuoti į

Traichą, ir Chure visai neketinau to daryti, tiktai traukinyje man kilo mintis išlipti Atnango Puchheime ir nuvažiuoti į Traichą; pernakvoti Vankhame, kaip jau buvau pratęs, anksčiau lankydamasis Traiche, galvojau aš. Aš visuomet maniau, kad kada nors būsiu Vertheimerio laidotuvėse, žinoma, niekada nežinojau kada, tiktai kad taip bus, nors niekad neištariau tos minties garsiai, juo labiau girdint pačiam Vertheimeriui, Vertheimeris labai dažnai sakydavo, kad *jis* vieną dieną ateis į *mano* laidotuves, galvojau aš vis tebelaukdamas šeimininkės. Ir aš visuomet žinojau, kad Vertheimeris vieną dieną nusižudys, dėl visų tų mano nuolatos regimų priežasčių. Kaip pasirodė, Gleno mirtis nenulėmė jo savižudybės, jį tam paskatino sesuo, tačiau Gleno mirtis jau buvo jo galo pradžia, o pastūmėjo nusižudyti sesers vedybos su šveicaru. Be perstogės vaikščiodamas po Vieną Vertheimeris bandė gelbėtis, tačiau šis bandymas žlugo, išsigelbėti buvo nebeįmanoma, veltui lankė savo pamėgtus darbininkų kvartalus dvidešimtajame ir dvidešimt pirmajame rajone, pirmiausia Brigitenau, Kaizermiūleną, Praterį su jo nešvankybėmis, Cirko gatvę, Šiutelštrasę, Radeckio gatvę ir taip toliau. Ištisus mėnesius jis lakstė po Vieną, dieną ir naktį, iki iškritimo. Niekas negelbėjo. Ir medžioklės namas Traiche, kurį iš pradžių laikė saugančiu egzistenciją, pasirodė esąs miražas; kiek žinau, jis iš pradžių tris savaites užsidarė medžioklės name ir paskui nuėjo pas miško darbininkus ir ėmė lįsti prie jų su savo problema. Tačiau paprasti žmonės nesupranta sudėtingų ir atstumia juos, dar beatodairiškiau negu visi kiti priversdami grįžti į save, galvojau aš. Didžiausia klaida manyti, kad vadinamieji paprasti žmonės tave išgelbės. Žmogus ateina pas juos nebegalėdamas apsikęsti ir tiesiog maldauja išgelbėti, o jie tik dar labiau nugramzdina jį į neviltį. Ir kaipgi jie išgelbės ekstravagantą nuo jo ekstravagancijos, galvojau aš. Vertheimeriui neliko nieko kito kaip tik nusižudyti, kai jį paliko sesuo, galvojau aš. Jis norėjo išleisti knygą, bet nieko iš to neišėjo, nes vis taisė savo rankraštį, taip dažnai ir tiek daug taisė, kol iš jo nieko nebeliko, rankraščio taisymas buvo ne kas kita kaip negailestingas jo braukymas, iš kurio galop liko vien tiktai pavadinimas *Grimzdėjas.* Dabar aš turiu vien

tik pavadinimą, sakė jis man, ir tai gerai. Aš nežinau, ar turėsiu jėgų parašyti antrą knygą, nemanau, sakė jis, jeigu *Grimzdėjas* būtų išėjęs, sakė jis, galvojau aš, tai aš būčiau turėjęs nusižudyti. Bet antra vertus, jis buvo realistas, rašė tūkstančius, dešimtis tūkstančių raštelių ir krovė tuos raštelius tiek Anglių turgaus bute, tiek Traicho medžioklės name. Galbūt iš tiesų tie rašteliai tave domina, ir todėl išlipai Atnango Puchheime, galvojau aš. Arba čia tik delsimo taktika, nes tu bijai Vienos. Sudėti krūvon jo tūkstančius raštelių, galvojau aš, ir išleisti *Grimzdėjo* pavadinimu. Nesąmonė. Man atrodė, kad visus tuos Vienos ir Traicho raštelius jis sunaikino. *Nepalikti jokių pėdsakų*, tai taip pat vienas jo posakių. Jei draugas miręs, mes kalame jį prie jo paties posakių, žodžių, žudome jį jo paties ginklais. Viena vertus, jis gyvas tuo, ką gyvendamas pasakė mums (ir kitiems), antra vertus, tuo mes jį žudome. Mes esam negailestingiausi (jam!) jo pasisakymams, jo užrašams, galvojau aš, mes nebeturime užrašų, nes jis juos *sąmoningai* sunaikino, mes kabinamės prie jo pasisakymų, kad jį sunaikintume, galvojau aš. Mes išnaudojam palikimą, kad dar labiau sunaikintume tą, kuris mums jį paliko, mirusįjį dar labiau numarintume, o jeigu jis mums nepaliko atitinkamo naikinamo palikimo, tai jį sugalvojame, paprasčiausiai sugalvojame prieš jį nukreiptus žodžius ir taip toliau, galvojau aš. Paveldėtojai žiaurūs, palikuonys neturi nė trupučio gailesčio, galvojau aš. Mes ieškome įrodymų prieš jį, sau, galvojau aš. Mes pasinaudojam viskuo, ką galima panaudoti prieš jį, kad pagerintume savo padėtį, galvojau aš, tai mūsų tiesa, Vertheimeris visuomet buvo kandidatas į savižudžius, bet jis pereikvojo savo sąskaitą, turėjo nusižudyti daug anksčiau, negu iš tikrųjų nusižudė, daug anksčiau už Gleną, galvojau aš. O dabar jo savižudybė nemaloni, žema, pirmiausia dėl to, kad jis nusižudė kaip tik priešais savo sesers namą Cicerse, galvojau aš graužiamas sąžinės, dar nesusidorojusios su tuo faktu, kad neatsakinėjau į Vertheimerio laiškus, jį daugiau ar mažiau gėdingai palikau vieną, kad negaliu ištrūkti iš Madrido, buvo juk tik niekingas melas, kuriuo naudojausi, kad nereikėtų būti akis į akį su draugu, kuris iš manęs,

kaip dabar matau, tikėjosi paskutinės galimybės įsikabinti į gyvenimą, prieš nusižudydamas jis man parašė keturis laiškus į Madridą, į kuriuos aš neatsakiau, tiktai gavęs penktą parašiau, kad šiuo metu jokia mada negaliu išvažiuoti, negaliu dėl to pasmerkti pražūčiai savo darbo. Kaip priežastį, nurodžiau darbą *Apie Gleną Gouldą*, tą niekam tikusį bandymą, kurį, galvojau dabar aš, grįžęs į Madridą tuojau įmesiu į krosnį, nes jis visiškai niekam tikęs. Aš gėdingai palikau Vertheimerį vieną, galvojau aš, atsukau nugarą, kai jam manęs labiausiai reikėjo. Bet aš ryžtingai užgniaužiau mintį, kad esu kaltas dėl jo savižudybės, aš nebūčiau galėjęs jam padėti, galvojau aš, nebūčiau galėjęs jo išgelbėti, jis juk buvo jau prisirpęs savižudybei. Tai padarė aukštoji mokykla, galvojau aš, aukštoji muzikos mokykla! Pirmiausia mintis išgarsėti papraščiausiu ir greičiausiu būdu, aukštoji muzikos mokykla tam, aišku, idealus tramplinas, manėm mes visi trys, Glenas, Vertheimeris ir aš. Tačiau tiktai Glenui pavyko tai, ko mes visi troškom, Glenas galų gale mumis pasinaudojo, galvojau aš, viskuo pasinaudojo, kad taptų Glenu Gouldu, tegu ir nesąmoningai, galvojau aš. Mes, Vertheimeris ir aš, turėjom pasitraukti ir užleisti kelią Glenui. Ši mintis kiek laiko man visai neatrodė absurdiška, kokia atrodo dabar, galvojau aš. Tačiau Glenas, atvykęs į Europą ir lankydamas Horovico kursą, jau buvo genijus, mes tuo metu jau buvom žlugusieji, galvojau aš. Aš iš esmės nenorėjau tapti pianistu virtuozu, viskas, kas susiję su „Mocarteumu“, man buvo tik dingstis, kad išsigelbėčiau nuo bodėjimosi pasauliu, nuo savo labai anksti įgrisusio gyvenimo. Ir Vertheimeris apskritai elgėsi taip kaip aš, todėl iš mūsų, kaip sakyta, nieko neišėjo, nes mes nė negalvojome kuo nors tapti, priešingai negu Glenas, kuris trūks plyš norėjo tapti Glenu Gouldu ir atvyko į Europą, kad pasinaudotų Horovicu ir taptų išsvajotu ir trokštamu genijumi, taip sakant, *pasauline* klavyro *sensacija*. Šiuo žodžių dariniu *pasauline sensacija* aš mėgavausi vis dar tebestovėdamas svetainėje ir laukdamas šeimininkės, kuri, kaip maniau, už viešbučio šėrė kiaules, sprendžiant iš tenai sklindančių garsų. Aš niekuomet nenorėjau *apstulbinti pasaulio,* ir Vertheimeris nenorėjo, galvojau aš. Vertheimerio galva buvo

panašesnė į mano negu į Gleno, galvojau aš, kuri, skirtingai negu Vertheimerio ir mano normalios galvos, buvo šimtaprocentinė genijaus galva. Bet jeigu man dabar reikėtų pasakyti, kas yra virtuozo galva, aš lygiai taip pat sutrikčiau kaip tada, jeigu reikėtų pasakyti, kas yra normali galva. Ne Vertheimeris susidraugavo su Glenu Gouldu, o aš, aš suartėjau ir susidraugavau su Glenu, tiktai tada prie mūsų prisidėjo Vertheimeris, apskritai Vertheimeris tarp mūsų visuomet buvo autsaideris. Bet mes visi trys, kaip galima pasakyti, buvom *draugai visam gyvenimui*, galvojau aš. Vien jau tuo, kad nusižudė, Vertheimeris labai pakenkė savo seseriai, galvojau aš, provincijos skylė Cicersas nuo šiol visuomet turės omenyje chemijos koncerno savininko žmonos brolio savižudybę, galvojau aš, o tas akiplėšiškas įžūlumas, kad jis pasikorė medyje priešais sesers namą, ją dar labiau slėgs. Vertheimeriui nerūpėjo *laidotuvių iškilmės*, galvojau aš, tačiau jų ir nebuvo Chure, kur jis buvo palaidotas. Laidotuvės įvyko neįprastu laiku, penktą valandą, ir jose, be Churo laidojimo firmos žmonių, dalyvavo tik Vertheimerio sesuo, jos vyras ir aš. Ar aš norįs darsyk pamatyti Vertheimerį, kažkodėl paklausė manęs Vertheimerio sesuo, bet aš tučtuojau atsisakiau. Tas pasiūlymas mane atstūmė. Kaip ir visa ceremonija ir jos dalyviai. Būtų buvę geriau neatvažiuoti ir į laidotuves, galvojau aš dabar. Iš telegramos, man atsiųstos Vertheimerio sesers, negalėjai suprasti, kad Vertheimeris nusižudė, aiškus buvo tiktai laidotuvių laikas. Iš pradžių aš pagalvojau, kad jis *numirė* lankydamasis pas seserį. Aš, žinoma, nustebau, kad jis pas ją nuvažiavo, nes negalėjau to įsivaizduoti. Vertheimeris niekuomet nebūtų važiavęs pas savo seserį į Cicersą, galvojau aš. Jis nubaudė savo seserį didžiausia bausme, galvojau aš, visam gyvenimui pažeidė jos smegenis. Kelionė iš Vienos į Churą truko trylika valandų, austriški traukiniai nugyventi, vagonuose-restoranuose, jeigu tokie yra, maitina tikru jovalu. Aš norėjau, pasistatęs priešais mineralinio vandens stiklinę, po dvidešimties metų vėl paskaityti Muzilio *Auklėtinio Terleso sąmyšį*, bet nieko iš to neišėjo, pasakojimų aš nebepakenčiu, įveikiu vieną puslapį ir negaliu toliau skaityti. Antra

vertus, negalėjau, kad greičiau eitų laikas, skaityti ir Paskalio, visus *pensées* mokėjau atmintinai, o mėgautis Paskalio stiliumi greit nusibodo. Tad tenkinausi gamtovaizdžio stebėjimais. Miestai, kai važiuoji per juos, atrodo apleisti, visi ūkininkų namai apgriuvę, jų savininkai išlupę senus langus ir įstatę naujus beskonius plastikinius. Kraštovaizdyje ryškiausi ne bažnyčių bokštai, o importiniai plastmasiniai siloso bokštai, nežmoniškai aukšti sandėliai. Kelionė iš Vienos į Lincą – tai kelionė per neskonybę. Nuo Linco iki Zalcburgo ne geriau. Ir Tirolio kalnai mane slegia. Forarlbergo aš visuomet nekenčiau. Lygiai kaip Šveicarijos, kuri yra bukumo tėvonija, kaip visuomet sakė mano tėvas, dėl šio punkto aš jam neprieštaravau. Chure nesyk buvau buvęs su savo tėvais, mat važiuodami į Sankt Moricą nakvodavom Chure, vis tame pačiame viešbutyje, kuriame dvokė pipirmėčių arbata ir kur mano tėvą visi pažinojo ir duodavo dvidešimties procentų nuolaidą, nes jis *daugiau kaip keturiasdešimt metų nekeitė* viešbučio. Tai buvo vadinamasis geras viešbutis miesto centre, aš nebežinau, kaip jis vadinosi, galimas daiktas, „Į saulę“, jeigu neapsirinku, nors stovėjo tamsiojoje miesto pusėje. Churo vyninėse buvo pilstomas blogiausias vynas ir patiekiamos negardžiausios dešros. Tėvas visuomet su mumis vakarieniaudavo viešbutyje, užsisakydavo vadinamąjį truputį ir vadino Churą *malonia tarpstote*, to aš niekad nesupratau, nes Churas mane visuomet veikė ypač slogiai. Churiečių, lygiai kaip ir zalcburgiečių, aš nekenčiau už jų aukštikalnišką bukumą. Man visuomet buvo bausmė su tėvais, kartais vien tik su tėvu, važiuoti į Sankt Moricą, sustoti Chure, tame klaikiame viešbutyje, kurio langai išeina į siaurą iki trečio aukšto drėgną gatvę. Chure niekuomet neužmigdavau, galvojau aš, tiktai gulėdavau kupinas nevilties. Churas iš tiesų niūriausia vieta, kokią esu matęs, netgi Zalcburgas nėra toks niūrus ir galop sargdinantis kaip Churas. Tokie patys ir churiečiai. Chure žmogus, net jeigu jis nakvoja tenai tik vieną naktį, gali būti sužlugdytas visam gyvenimui. Bet ir dabar neįmanoma iš Vienos per vieną dieną geležinkeliu nuvažiuoti į Sankt Moricą, galvojau aš. Aš

pernakvojau ne Chure, nes pats Churas, kaip sakyta, iš vaikystės man daro labai slogų įspūdį. Aš paprasčiausiai pervažiavau Churą ir išlipau tarp Churo ir Cicerso ten, kur pamačiau viešbučio iškabą. *Mėlynasis erelis* perskaičiau kitą rytą, laidotuvių dieną, išėjęs iš viešbučio. Naktį, žinoma, neužmigau. Glenas iš tiesų dar nenulėmė Vertheimerio savižudybės, galvojau aš, tai padarė sesers išsikėlimas, jos vedybos su šveicaru. Gleno „Goldbergo variacijų“ aš, beje, klausiausi prieš išvažiuodamas į Churą savo bute Vienoje, kelissyk, vis pradėdamas nuo pradžių. Tuo metu vis pakildavau iš krėslo ir vaikščiodamas po kambarį įsivaizduodavau, kad Glenas *iš tiesų* skambina „Goldbergo variacijas“ mano bute, vaikščiodamas stengiausi nustatyti, koks skirtumas tarp *interpretacijos šiose* plokštelėse ir *interpretacijos* prieš dvidešimt aštuonerius metus „Mocarteume“, klausantis Horovicui ir mums, taigi Vertheimeriui ir man, Glenas jau prieš dvidešmt aštuonerius metus skambino „Goldbergo variacijas“ taip pat tose plokštelėse, kurias jis, beje, atsiuntė penkiasdešimtmečio proga, įdavė mano niujorkiškei draugei, kad atvežtų į Vieną. Aš klausiausi, kaip jis skambina „Goldbergo variacijas“, ir galvojau, kad jis manė, jog su šia interpretacija tapo nemirtingas, galimas daiktas, jam tai pavyko, galvojau aš, nes negaliu įsivaizduoti, jog kada nors atsiras dar vienas atlikėjas, kuris skambins „Goldbergo variacijas“ taip kaip jis, tai yra taip genialiai kaip Glenas. Klausydamasis jo „Goldbergo variacijų“, kad paskui galėčiau jas aprašyti savo darbe apie Gleną, aš dar ryškiau įžiūrėjau, koks apleistas mano butas, į kurį nebuvau įžengęs trejus metus. Ir joks kitas žmogus nebuvo mano bute trejus metus, galvojau aš. Manęs nebuvo trejus metus, aš visiškai užsidariau *Calle del Prado,* per tuos trejus metus apskritai negalėjau įsivaizduoti, kad galėčiau grįžti į Vieną, ir niekad net nepagalvojau, jog kada nors vėl grįšiu į Vieną, perdėm nekenčiamą miestą, į Austriją, perdėm nekenčiamą šalį. Kad mano išsigelbėjimas buvo, taip sakant, galutinai palikti Vieną ir įsikurti Madride, kuris man tapo idealiu egzistencijos centru, ne ilgainiui, o nuo pat pirmos akimirkos, galvojau aš. Vienoje aš būčiau buvęs pamažu suėstas,

kaip visuomet kartojo Vertheimeris, vieniečių uždusintas ir apskritai austrų sunaikintas. Aš jaučiausi taip, tarsi Vienoje trokščiau, o Austrijoje būčiau naikinamas, galvojau aš, kaip ir Vertheimeris manė, kad vieniečiai jį dusina, o austrai naikina. Bet Vertheimeris buvo ne iš tų, kurie staiga išsidangintų į Madridą arba į Lisaboną ar Romą, to, skirtingai negu aš, jis negalėjo padaryti. Tad visuomet teturėjo galimybę pabėgti į Traichą, tačiau Traiche viskas buvo dar blogiau. Jis, taip sakant, užsikniso Traiche vienas su humanitariniais mokslais. Su seseria dar nieko, tačiau vienas su savo humanitariniais mokslais Traiche – tai jau ne, galvojau aš. Churo miesto, kurio išvis nepažinojo, galop jis taip neapkentė, vien tiktai Churo miesto pavadinimo, žodžio „Churas“, kur jis turėjo nuvažiuoti, kad nusižudytų, galvojau aš. Žodis „Churas“ lygiai kaip žodis *Cicersas* jį privertė nuvažiuoti į Šveicariją ir pasikarti medyje, žinoma, tame, kuris augo netoli sesers namo. *Slapta nulemtas* tai taip pat jo žodžiai, ir jie labai tinka jo savižudybei, galvojau aš, *jo savižudybė buvo slapta nulemta.* Visi mano polinkiai yra mirtini, kartą pasakė jis man, viskas manyje užprogramuota mirčiai, mano tėvų, sakė jis, galvojau aš. Jis nuolatos skaitė knygas, kuriose kalbama apie savižudžius, kuriose kalbama apie ligas ir mirtis, galvojau aš, stovėdamas svetainėje, kuriose aprašyta žmonių menkystė, išeities nebuvimas, beprasmybė, nenauda, kuriose viskas visada pragaištinga ir mirtina. Todėl jis labiau už viską mėgo Dostojevskį ir jo pasekėjus, išvis rusų literatūrą, nes ji iš tiesų mirtina, bet ir keliančius neviltį prancūzų filosofus. Mieliausiai ir nuodugniausiai skaitė medicininę literatūrą, ir jį vis traukė į ligonines ir mirties namus, senelių prieglaudas ir laidojimo sales. Šį įprotį turėjo iki galo, nors pats bijojo ligoninių ir mirties namų, senelių prieglaudų ir laidojimo salių, bet vis tiek vis ėjo į ligonines, senelių prieglaudas ir laidojimo sales. O jeigu neidavo į ligonines, nes dėl ko nors negalėdavo, tai skaitydavo straipsnius ir knygas apie ligonius ir ligas, taip pat knygas arba straipsnius apie mirtį, jeigu negalėjo nueiti į mirties namus, arba straipsnius ir knygas apie senius, jeigu negalėjo nueiti į senelių prieglaudas, ir straipsnius

bei knygas apie mirusius, jeigu negalėjo nueiti į laidojimo sales. Mes, žinia, norim praktinio bendravimo su mus dominančiais objektais, pasakė jis kartą, taigi daugiausia bendrauti su ligoniais ir mirštančiais, su seniais ir mirusiais, nes mums neužtenka teorijų, tačiau ilgą laiką esam priversti užsiiminėti teorija, kaip ir esame priversti labai ilgai užsiiminėti muzikos teorija, sakė jis, galvojau aš. Jį žavėjo nelaimės ištikti žmonės, ne patys žmonės jį traukė, o jų nelaimės, ir jis susidurdavo su jomis visur, kur buvo žmonių, galvojau aš, jis turėjo žmonių maniją, nes turėjo nelaimių maniją. Žmogus yra nelaimė, vis kartojo jis, galvojau aš, tiktai kvailys tvirtina priešingai. Gimti yra nelaimė, sakė jis, ir kolei mes gyvenam, tą nelaimę tęsiam, tiktai mirtis ją nutraukia. Tačiau tai nereiškia, kad mes vien tik nelaimingi, mūsų nelaimė taip pat lemia laimę, tiktai per nelaimės apylanką galime būti laimingi, sakė jis, galvojau aš. Tėvai neparodė man nieko kito, tik nelaimę, sakė jis, ir tai tiesa, galvojau aš, ir vis dėlto tarpais jie buvo laimingi, tad jis negalįs pasakyti, kad jo tėvai buvo nelaimingi žmonės, kaip ir negalįs tvirtinti, kad jie buvo laimingi, kaip ir jis pats negalįs apie save pasakyti, jog esąs laimingas ar nelaimingas žmogus, nes visi žmonės yra kartu ir laimingi, ir nelaimingi, ir kai kada jų nelaimė ima viršų prieš laimę bei atvirkščiai. Tačiau įrodyta, kad žmonėse daugiau nelaimės negu laimės, sakė jis, galvojau aš. Jis buvo *aforizmų kūrėjas,* esama daugybės jo aforizmų, galvojau aš, matyt, jis juos sunaikino, *aš rašau aforizmus,* vis kartojo jis, galvojau aš, tai menkavertis dvasinio dusulingumo menas, iš kurio pelnėsi duoną pirmiausia kai kurie prancūzai ir tebesipelno iš manęs, vadinamieji pusiau filosofai, kurių vieta ant naktinio gailestingosios seselės stalelio, dar galėčiau pasakyti, kalendorių filosofai visiems ir kiekvienam, kurių posakius mes ilgainiui imam skaityti ant gydytojų laukiamųjų sienų; vadinamieji neigiami, kaip ir vadinamieji teigiami, yra vienodai atkarūs. Bet aš negalėjau atsipratinti nuo aforizmų rašymo, bijau, kad būsiu jau prirašęs jų milijonus, sakė jis, galvojau aš, ir gerai darau imdamasis juos naikinti, nes nenoriu, kad vienądien jais būtų ištapetuotos palatų ir klebonijų sienos

kaip Gėte, Lichtenbergu ir draugais, sakė jis, galvojau aš. Kadangi nesu gimęs filosofu, tai tapau, turiu pasakyti, ne visai nesąmoningai, aforistu, vienu tų bjaurių filosofijos participantų, kokių yra tūkstančiai, sakė jis, galvojau aš. Tai reiškia su mažuliukais atradimais siekti didelio poveikio ir apgaudinėti žmones, sakė jis, galvojau aš. Iš esmės aš esu visuotinai pavojingas aforistas, iš tų, kurie su savo begaliniu begėdiškumu ir įžūlumu lenda tarp filosofų kaip elniaragiai tarp elnių, sakė jis, galvojau aš. Jeigu mes nieko negeriam, mirštam iš troškulio, jeigu nieko nevalgom, mirštam iš bado, sakė jis, tokiomis išmintimis paremti visi jų aforizmai, nebent jie būtų Novalio, bet ir Novalis pripliauškęs daug niekų, sakė jis, galvojau aš. Dykumoje mes trokštam vandens, maždaug taip skamba Paskalio maksima, sakė jis, galvojau aš. Jeigu gerai įsigilinsim, tai iš visų didžiųjų filosofinių apmatų liks tiktai menkas aforistinis kvapas, sakė jis, nesvarbu, kokia filosofija, nesvarbu, kokios filosofijos tai būtų, viskas subyra, jeigu mes į jas kimbame visomis savo pajėgomis, tai yra visais savo dvasios instrumentais, sakė jis, galvojau aš. Aš visąlaik kalbu apie humanitarinius mokslus ir net nežinau, kas tie humanitariniai mokslai yra, visiškai neišmanau, sakė jis, galvojau aš, kalbu apie filosofiją ir nieko neišmanau apie filosofiją, kalbu apie egzistenciją ir nieko apie ją neišmanau, sakė jis. Mūsų išeities taškas visuomet vien tas, kad mes apie nieką nieko nežinom ir net neturim supratimo, sakė jis, galvojau aš. Iškart, vos tiktai ko nors ėmęsi, mes paspringstam ta gausia medžiaga, kuria galim naudotis visose srityse, štai kur tiesa, sakė jis, galvojau aš. Ir nors mes tai žinome, vis tiek imamės vadinamųjų dvasinių problemų, stengiamės padaryti neįmanoma: *sukurti dvasinį produktą. Tai nesąmonė!* – sakė jis, galvojau aš. Apskritai mes esam viskam gabūs, lygiai taip pat apskritai nieko nepadarom, sakė jis, galvojau aš. Iš mūsų didžiųjų filosofų, žymiausių poetų lieka tiktai vienas vienintelis vykęs sakinys, sakė jis, galvojau aš, ir tai tiesa, mes dažnai prisimenam tiktai vadinamąjį filosofinį atspalvį, daugiau nieko, sakė jis, galvojau aš. Mes studijuojam didžiulį darbą, pavyzdžiui, Kanto veikalus, ir jie ilgainiui virsta

mažulyte rytprūsiška Kanto galva ir perdėm neaiškiu nakties ir miglų pasauliu, kurio pabaiga lygiai tokia pat bejėgiška kaip ir kitų, sakė jis, galvojau aš. Turėjo būti baisingai didelis pasaulis, ir iš jo liko juokinga smulkmena, sakė jis, galvojau aš, kaip ir iš visko. Vadinamoji didybė galop atsiduria tokiame taške, kai mus tiktai graudina jos juokingumas, apgailėtinumas. Ir Šekspyras iki juokingumo susitraukia, jei mums nušvinta protas, sakė jis, galvojau aš. Dievai mums jau seniai rodosi vien tik su barzdomis ant mūsų alaus bokalų, sakė jis, galvojau aš. Tiktai kvailys žavisi, sakė jis, galvojau aš. Vadinamasis proto žmogus visas savo jėgas atiduoda vienam, kaip jis įsivaizduoja, epochiniam darbui ir galų gale tik apsijuokia, nesvarbu ar jo pavardė Šopenhaueris, ar Nyčė, jis gali būti Kleistas ar Volteras, bet mes matom graudulį keliantį žmogų, kuris kamavo savo galvą ir galų gale save patį privedė *ad absurdum*. Kurį sutrypė ir aplenkė istorija. Didžiuosius mąstytojus mes uždarę savo knygų spintose, iš kurių jie spokso į mus, pasmerkti amžinai pajuokai, sakė jis, galvojau aš. Dieną ir naktį aš girdžiu, kaip dejuoja didieji mąstytojai, kuriuos mes uždarę į savo knygų spintas, tie juokingi proto didžiūnai virtę susitraukusiom galvom už stiklo, sakė jis, galvojau aš. Visi tie žmonės pasikėsino į gamtą, sakė jis, kapitališkai nusikalto sielai, už tai jie baudžiami ir mūsų amžiams kišami į spintas. Mat mūsų spintose jie trokšta, štai kur tiesa. Mūsų bibliotekos yra, taip sakant, bausmės įstaigos, į kurias mes uždarom savo proto didžiūnus, Kantą, žinoma, į vienutę, kaip Nyčę, kaip Šopenhauerį, kaip Paskalį, kaip Volterą, kaip Montenį, visus didžiuosius į vienutes, visus kitus į bendras kameras, tačiau visus per amžius amen, mano mielas, visiems laikams ir iki begalybės, štai kur tiesa. Ir vargas, jeigu kuris nors didysis nusikaltėlis pabėgs, ištrūks, jis bus tuojau, taip sakant, pribaigtas ir išjuoktas, štai kur tiesa. Žmonija moka apsiginti nuo visų tų vadinamųjų proto didžiūnų, sakė jis, galvojau aš. Protas, kur tik jis pasirodo, sutvarkomas ir uždaromas ir, žinoma, visuomet tučtuojau apšaukiamas bukumu, sakė jis, galvojau aš, apžiūrinėdamas svetainės lubas. Bet viskas nesąmonė, ką mes kalbam,

sakė jis, galvojau aš, viskas, ką mes sakom, yra nesąmonė ir visas mūsų gyvenimas yra ištisa nesąmonė. Aš tai anksti supratau, vos tiktai ėmęs mąstyti tai supratau, mes kalbam tik nesąmones, viskas, ką mes sakom, yra nesąmonė, bet ir viskas, kas mums sakoma, yra nesąmonė, kaip ir viskas, kas išvis sakoma, šiame pasaulyje kalbamos tik nesąmonės, kol kas, ir, sakė jis, iš tiesų ir natūraliai, rašomos tik nesąmonės, visa, ką mes turime parašyta, yra tik nesąmonės, nes gali būti tik nesąmonės, kaip rodo istorija, sakė jis, galvojau aš. Galop *aš pabėgau į aforistiką,* sakė jis, ir išties kartą, kai manęs paklausė profesijos, sakė jis, pareiškiau, kad esu *aforistas.* Bet žmonės nesuprato, ką aš sakau, kaip visuomet, kai aš ką nors sakau, jie nesupranta, nes tai, ką sakau, nereiškia, kad aš pasakiau tai, ką pasakiau, sakė jis, galvojau aš. Aš pasakau ką nors, sakė jis, galvojau aš, ir tai būna kažkas visai kita, taip visą gyvenimą pragyvenau nesusipratimuose, vien tik nesusipratimuose, sakė jis, galvojau aš. Mes, tikriau sakant, esam paleidžiami į nesusipratimus ir, kolei egzistuojam, iš tų nesusipratimų neišsikapstom, galim stengtis kiek norim, tai nieko nepadeda. Tačiau tai pastebi kiekvienas, sakė jis, galvojau aš, nes kiekvienas be perstogės kažką sako ir yra nesuprantamas, šiuo vieninteliu punktu visi sutaria, sakė jis, galvojau aš. Nesusipratimas mus paleidžia nesusipratimų pasaulin, kurį patiriam kaip susidedantį vien iš nesusipratimų ir paliekam sykiu su vieninteliu dideliu nesusipratimu, nes mirtis yra didžiausias nesusipratimas, sakė jis, galvojau aš. Jis buvo solidus žmogus, kaip mes sakėm, galvojau aš. Vien tiktai Hycinge Vertheimeriai turėjo tris vilas, ir kai Vertheimeriui kartą reikėjo apsispręsti, ar jis nori, kad tėvas jam perrašytų vieną savo Grincingo vilų, ar ne, tai Vertheimeris pareiškė, kad jo ta vila nė kiek nedomina, kaip ir išvis visos kitos vilos, priklausančios tėvui, kuris turėjo kelis fabrikus Lobau, neminint įmonių visoje Austrijoje ir užsienyje, galvojau aš. Vertheimeriai visados, kaip sakoma, *gyveno plačiai,* bet niekas to nematė, nes jie niekad to nerodė, negalėjai pasakyti, kad jie turtingi, bent jau iš pirmo žvilgsnio. Brolis ir sesuo Vertheimeriai iš esmės nė trupučio nesidomėjo tėvų

palikimu, ir nei Vertheimeris, nei jo sesuo testamento paskelbimo metu nė nenutuokė, koks turtas jiems atitenka, vieno senamiesčio advokato sudarytas turto sąrašas jiems beveik nerūpėjo, nors jie ir nusistebėjo, kad jiems staiga teko *toks* turtas, tačiau jis juos daugiau apsunkino, negu nudžiugino. Viską, be buto Anglių turgaus gatvėje ir medžioklės namo Traiche, šeimos advokatui jie liepė paversti pinigais ir investuoti visame pasaulyje, pasakė Vertheimeris, kartą pažeidęs įprotį niekuomet nekalbėti apie savo turtinę padėtį. Tris ketvirčius tėvų palikimo Vertheimeris, vieną ketvirtį – sesuo, ir ji liepė savo turtą įdėti į įvairius Austrijos, Vokietijos ir Šveicarijos bankus, galvojau aš. Brolis ir sesuo Vertheimeriai, galvojau aš, buvo apdrausti, kaip, beje, ir aš pats, nors mano turtinės padėties ir negali lyginti su Vertheimerio ir jo sesers. Vertheimerio proseneliai dar buvo vargšai žmonės, galvojau aš, Lvovo priemiesčiuose sukinėję galvas žąsims. Kaip ir aš, jis taip pat buvo iš pirklių šeimos, galvojau aš. Per vieną jo gimtadienį tėvui šovė mintis padovanoti sūnui anksčiau Harachams priklausiusią Marchfeldo pilį, bet sūnus nebuvo linkęs net apžiūrėti ką tik nupirktą pilį, ir tėvas, žinoma, įsiutintas tokio sūnaus abejingumo, ją vėl pardavė, galvojau aš. Brolis ir sesuo Vertheimeriai apskritai gyveno kukliai, be pretenzijų, niekuo neišsiskirdami iš kitų, visuomet daugiau ar mažiau laikydamiesi antrame plane, tuo tarpu kiti iš jų aplinkos visuomet stengėsi pabrėžti savo pranašumą. Ir „Mocarteume“ Vertheimerio turtingumas niekuomet nekrito į akį. Kaip, beje, ir Gleno, o jis buvo turtingas. Vėliau paaiškėjo, kad, taip sakant, viens kitą susirado turtingieji, galvojau aš, jie turėjo uoslę savo terpei. Genijus Glenas paskui tapo, taip sakant, maloniu priedu, galvojau aš. Draugystės, galvojau aš, galų gale, kaip rodo patirtis, ilgiau galimos tik tada, kai jos paremtos atitinkama jų dalyvių terpe, galvojau aš, visa kita yra niekai. Aš nusistebėjau, kaip šaltakraujiškai išlipau Atnango Puchheime ir atkakau į Vankhamą, kad nueičiau į Traichą, į Vertheimerio medžioklės namą, nė akimirkos nepagalvojęs, jog reikėtų aplankyti savo medžioklės namą Deselbrune, kuris jau

penkeri metai stovi tuščias ir kuris, tikiuosi, nes kai kam moku, kas keturios ar penkios dienos yra vėdinamas, kaip šaltakraujiškai galiu ryžtis nakvoti bjauriausiame iš man žinomų viešbučių, tuo tarpu vos ne už dvylikos kilometrų pats turiu namą, bet į tą namą jokia mada nekelsiu kojos, kaip tuojau pagalvojau, nes prieš penkerius metus prisiekiau bent jau dešimt metų nesirodyti Deselbrune, ir iki šiol man nebuvo sunku tos priesaikos laikytis, taigi susitvardyti. Deselbrunas man vieną dieną galutinai mirė ir vėliau atrodė visiškai nebepakenčiamas, galvojau aš, nes ten visuomet savęs išsižadėdavau. Šito savęs išsižadėjimo pradžia buvo „Šteinvėjaus“ atsisakymas, taip sakant, davęs pradžią daugiau nebetverti Deselbrune. Staiga aš nebegalėjau kvėpuoti Deselbruno oru, Deselbruno sienos darė mane ligoniu, kambariuose, rodės, užtrokščiau, įsivaizduok, kambariuose, kurių dydis devyni iš šešių arba aštuoni iš aštuonių metrų, galvojau aš. Aš neapkenčiau tų kambarių, o išėjęs iš namo neapkenčiau žmonių priešais namą, staiga tapdavau neteisingas tiems žmonėms, kurie *man norėjo tik gero,* tačiau kaip tik tai ilgainiui ėmė mane nervinti, tas jų nuolatinis *paslaugumas,* kuris man staiga pasidarė labai bjaurus. Aš užsibarikaduodavau savo darbo kambaryje ir spoksodavau pro langą, nematydamas nieko, tik savo paties nelaimę. Aš išbėgdavau į lauką ir plūsdavau kiekvieną. Nulėkdavau į mišką ir atsitūpdavau po medžiu. Kad galutinai nekuokteléčiau, atsukau Deselbrunui nugarą, *bent jau dešimčiai metų, bent jau dešimčiai metų, bent jau dešimčiai metų,* be perstogės kartojau aš sau, palikdamas namą ir išvykdamas į Vieną, o paskui į Portugaliją, kur turėjau giminių Sintroje, puikiausioje Portugalijos vietoje, eukaliptai ten išauga iki trisdešimties metrų, ir kvėpuoji tyriausiu oru. Sintroje vėl grįšiu prie muzikos, kurios Deselbrune ryžtingai ir, taip sakant, visiems laikams buvau atsižadėjęs, maniau tada, galvojau aš, ir atsigausiu, kvėpuodamas gudriai apskaičiuotu Atlanto oru. Tuomet taip pat maniau, kad galėsiu, naudodamasis savo dėdės „Šteinvėjumi“, tęsti užsiėmimus nuo tos vietos, kur buvau sustojęs Deselbrune, tačiau tai buvo neprotinga mintis, galvojau aš, Sintroje aš kasdien po

šešis kilometrus nueidavau Atlanto krantu ir aštuonis mėnesius nesėdau prie instrumento, nors dėdė ir visi kiti jo name nuolatos prašė ką nors paskambinti, Sintroje aš nė pirštu neprisiliečiau nė prie vieno klavišo, šiaip ar taip, Sintroje per visą tą, reikia pripažinti, puikaus dykaduoniavimo laiką, nuolatos būnant gryname ore, ir, kas be ko, vienoje gražiausių *pasaulio* vietų, man kilo mintis *kažką* parašyti apie Gleną, kažką, kas man buvo neaišku, *kažką apie jį ir jo meną*. Su šia mintimi aš vaikščiojau po Sintrą ir jos apylinkes ir galop praleidau tenai visus metus, taip ir nepradėjęs to *kažko apie Gleną*. Pradėti kokį nors rašinį yra sunkiausia, ir aš visuomet mėnesius ir net metus vaikščioju vien tik su mintim apie tokį darbą, negalėdamas jo pradėti, taip buvo ir su darbu apie Gleną, kurį, kaip aš tada maniau, reikia aprašyti, aprašyti, kas be ko, kompetentingam tiek jo egzistencijos, tiek jo skambinimo liudytojui, kompetentingam jo nepaprasto mąstymo liudytojui. Vieną dieną aš ryžausi pradėti rašinį, *Inglaterra*, kur ketinau prabūti tik dvi dienas, o paskui išbuvau šešias savaites, nesiliaudamas rašyti apie Gleną. Tačiau galų gale, keldamasis į Madridą, turėjau portfelyje tiktai apmatus ir tuos apmatus sunaikinau, nes jie man rašant toliau staiga ėmė trukdyti, užuot padėję, aš buvau padaręs pernelyg daug apmatų, ta blogybė man jau buvo sugadinusi daug darbų: darbui reikia apmatų, galvojau aš, bet jeigu padarome jų per daug, tai sugadinam viską, galvojau aš, taip tada buvo ir *Inglaterra*, aš be perstogės sėdėjau savo kambaryje ir rašiau apmatus, kol man ėmė rodytis, kad kuoktelėjau, ir supratau, jog šie darbo apie Gleną apmatai varo mane iš proto, ir radau jėgų juos sunaikinti. Aš juos paprasčiausiai sukišau į popierių krepšį ir žiūrėjau, kaip kambarinė jį paėmė, išnešė iš kambario ir išmetė į šiukšliadėžę. Man buvo malonu matyti, galvojau aš, kaip kambarinė suėmė ne šimtus, o tūkstančius mano darbo apie Gleną apmatų ir išnešė į lauką. Man palengvėjo, galvojau aš. Visą popietę prasėdėjau krėsle prie lango, temstant man pavyko palikti *Inglaterra* ir Lisabonoje nusileisti *Liberdade* žemyn iki *Rua Garrett*, savo mėgstamo restorano. Aš padariau aštuonis tokius bandymus, visuomet pasibaigusius apmatų sunaikinimu, kol Madride pagaliau

supratau, *kaip* pradėti darbą *Apie Gleną*, kurį paskui baigiau *Calle del Prado*, galvojau aš. Bet jau vėl abejojau, ar tas darbas išties ko nors vertas, ir galvojau apie tai, kad grįžus jį reikėtų sunaikinti: visa, kas parašyta, jeigu ilgiau paguli, paskui nuo pradžių peržiūrėta, žinoma, atrodo nepakenčiama, ir mes nenurimstam, kol nesunaikinam, galvojau aš. Kitą savaitę aš vėl būsiu Madride ir pirma, ką padarysiu, tai sunaikinsiu *Gleno rankraštį*, kad pradėčiau naują, galvojau aš, dar koncentruotesnį, dar autentiškesnį, galvojau aš. Mat mes visuomet manome, kad esame autentiški, o iš tiesų taip nėra, tikime, kad esame koncentruoti, o iš tiesų taip nėra. Ir šis atradimas, žinoma, privedė mane prie to, kad iki šiol neišėjo nė vienas mano darbas, galvojau aš, nė vienas vienintelis per dvidešimt aštuonerius metus, per kuriuos užsiimu rašymu, vien tiktai darbu apie Gleną užsiimu devynerius metus, galvojau aš. Kaip gerai, kad visi tie netobuli, nebaigti darbai nepasirodė, galvojau aš, jeigu būčiau juos paskelbęs, o man būtų buvę nesunku tai padaryti, šiandien būčiau nelaimingasis, kuris kankintųsi, diena po dienos grumtųsi su savo katastrofiškais darbais, pilnais klaidų, netikslumų, aplaidumo, nemokšiškumo. Tokios bausmės aš išvengiau *sunaikindamas*, galvojau aš, ir staiga man ėmė labai patikti žodis *sunaikinti*. Aš kelissyk jį garsiai pakartojau. *Parvažiavęs į Madridą, tuojau sunaikinsiu Gleno rankraštį*, galvojau aš, jis turi kuo greičiau dingti, kad galėčiau pradėti naują. Dabar žinau, kaip tą darbą pradėti, aš to niekad nežinojau, visuomet pradėdavau per anksti, galvojau aš, nemokšiškai. Visą gyvenimą mes bėgam nuo nemokšiškumo, ir jis mus visuomet pasiveja, galvojau aš, mes nieko taip nenorim kaip visam gyvenimui pabėgti nuo nemokšiškumo, o jis mus vis pasiveja ir visuomet pasigauna. *Glenas ir beatodairiškumas, Glenas ir vienatvė, Glenas ir Bachas, Glenas ir „Goldbergo variacijos"*, galvojau aš. *Glenas savo studijoje miške, jo neapykanta žmonėms, jo neapykanta muzikai, jo neapykanta muzikams*, galvojau aš. *Glenas ir paprastumas,* galvojau aš, apžiūrinėdamas svetainę. Mes turim nuo pat pradžių žinoti, ko norime, galvojau aš, jau vaiko galvoje turi būti aišku, ko žmogus nori, nori turėti, privalo turėti, galvojau aš. Tas laikas, kai gyvenau Deselbrune, kai Vertheimeris

gyveno Traiche, buvo žudantis, galvojau aš. Mus žlugdė viens kito lankymas, viens kito menkinimas, galvojau aš. Aš juk kakdavau į Traichą vien tam, kad jį žlugdyčiau, trikdyčiau ir žlugdyčiau, ir Vertheimeris lankydavo mane dėl to paties; nukakti į Traichą man tereiškė nukreipti dėmesį nuo savo baisios sielos būklės ir trikdyti Vertheimerį, prisiminti jaunystę, galvojau aš, prie puodelio arbatos, ir kalbėti apie Gleną Gouldą, ne Gleną, o Gleną Gouldą, kuris sužlugdė mus abu, galvojau aš. Vertheimeris atvažiuodavo į Deselbruną, kad trikdytų mane, kad sužlugdytų mano darbą kaip tik tada, kai jis prasideda, pačioje užuomazgoje. Jis vis kartojo, *jeigu mes nebūtume sutikę Gleno*, taip pat, *jeigu Glenas būtų miręs prieš tapdamas pasauline įžymybe,* galvojau aš. Mes sutinkam tokį žmogų kaip Glenas ir būnam sunaikinti, manau aš, arba išgelbėti. Glenas mus sunaikino, galvojau aš. „Bezendorferiu" aš niekada nebūčiau skambinęs, sakė Glenas, galvojau aš, aš būčiau nieko nepasiekęs skambindamas „Bezendorferiu". „Bezendorferis" prieš „Šteinvėjų", galvojau aš, „Bezendorferio" entuziastai prieš „Šteinvėjaus" entuziastus. Iš pradžių jo kambaryje buvo pastatytas „Bezendorferis", bet jis tuojau liepė jį išnešti, pakeisti „Šteinvėjumi", galvojau aš, tuomet Zalcburge, tik prasidėjus Horovico kursui; Glenas jau tada buvo visiškai tikras savimi, apie „Bezendorferį" negalėjo būti nė kalbos, jis būtų sugriovęs jo sistemą. Ir „Bezendorferis" be jokių kalbų buvo pakeistas „Šteinvėjumi", galvojau aš, nors Glenas tada dar nebuvo Glenas Gouldas. Man tebestovi prieš akis darbininkai, išnešantys „Bezendorferį" ir įnešantys „Šteinvėjų", galvojau aš. Tačiau Zalcburgas ne vieta atlikėjo augimui, dažnai sakė Glenas, per drėgnas klimatas, jis gadina instrumentą ir kartu gadina atlikėją, per labai trumpą laiką pagadina atlikėjo rankas ir smegenis. Bet aš norėjau mokytis pas Horovicą, sakė Glenas, tai buvo svarbiausia. Vertheimerio kambaryje užuolaidos visąlaik būdavo užtrauktos ir žaliuzės nuleistos, Glenas skambino atitraukęs užuolaidas ir pakėlęs žaliuzes, aš netgi atsidaręs langus. Laimė, kaimynystėje nebuvo namų, taigi ir ant mūsų tūžtančių žmonių, nes jie būtų nedavę mums dirbti. Prieš metus mirusio nacių skulptoriaus namą

mes išsinuomojom visam Horovico kurso laikui, *meistro*, kaip jis buvo vadinamas kaimynų, *darbai* dar tebestovėjo penkių, šešių metrų aukščio kambariuose. Kaip tik dėl jų aukščio mes *iškart* išsinuomojom tą namą, aplink stovinčios skulptūros mūsų neerzino, jie gerino akustiką, tie prie sienų pristumti gremėzdai, kaip mums buvo sakoma, iškalti *visame pasaulyje garsaus marmuro skulptoriaus*, ištisus dešimtmečius dirbusio Hitleriui. Tie milžiniški marmuriniai augliai, nuomotojų mums išties pristumti prie sienų, idealiai gerino akustiką, galvojau aš. Iš pradžių jie mus išgąsdino, tas jų bukas marmuro ir granito monumentalumas, Vertheimeris pirmas nuo jų atšlijo, o Glenas tuojau pareiškė, jog kambariai *idealūs* ir dėl monumentų *dar idealiau tinka mūsų tikslui*. Statulos buvo tokios sunkios, kad mums nepavyko pastumti mažiausios, neužteko jėgų, o juk buvom ne kokie skystablauzdžiai, pianistai virtuozai yra stiprūs, nepaprastai atsparūs žmonės, priešingai negu visi įsivaizduoja. Glenas, apie kurį dar ir po šiai dienai visi mano, kad jis buvo labai silpno sudėjimo, buvo atletas. Skambindamas jis atrodė kaip invalidas, tokį jį pažįsta visas muzikinis pasaulis, tačiau visas muzikinis pasaulis labai apsirinka, galvojau aš. Glenas visur vaizduojamas kaip invalidas ir suskis, kaip *dvasios žmogus*, kuris gali būti tik susisukėlis ir dėl to superjautrus, bet iš tiesų jis buvo atleto tipas, daug stipresnis už Vertheimerį ir mane kartu, tatai mes tuojau pamatėm, kai ėmėsi pats pjaustyti jam, kaip pats pareiškė, skambinti trukdantį uosį, augusį priešais jo langą. Jis vienas supjaustė pusės metro skersmens uosį, net neprileisdamas prie jo mūsų, sukapojo ir sudėjo pliauskas prie namo sienos, tipiškas amerikietis, pamaniau tada, galvojau aš. Vos tiktai supjaustė jam tariamai trukdžiusį uosį, Glenui staiga šovė į galvą mintis užtraukti langų užuolaidas ir nuleisti žaliuzes. Aš galėjau ir nenupjauti to uosio, sakė jis, galvojau aš. Mes dažnai nupjaunam tokius uosius, labai daug tokių dvasios uosių, sakė jis, tuo tarpu galėjom to juokingai paprastu būdu išvengti, sakė jis, galvojau aš. Jau kai jis pirmusyk prisėdo prie „Šteinvėjaus" Leopoldskrone, prieš langą augęs uosis jam trukdė. Nieko neklausęs šeimininko jis nuėjo į pašiūrę, paėmė kirvį ir pjūklą ir nuleido uosį. Jeigu aš

ilgai klausinėsiu, sakė jis, tai tik eikvosiu laiką ir energiją, geriau nukirsiu uosį iškart, ir nukirto, galvojau aš. Vos tiktai uosis pargriuvo ant žemės, jam toptelėjo, kad būtų užtekę vien užtraukti užuolaidas, nuleisti žaliuzes. Nukirstą uosį jis supjaustė ir sukapojo be mūsų pagalbos, galvojau aš, padarė jam reikalingą visuotinę tvarką ten, kur stovėjo uosis. Tai, kas mums trukdo, reikia pašalinti, pasakė Glenas, o čia tik uosis. Ir mes neturim klausti, ar galima nukirsti uosį, nes tuo save susilpniname. Jau klausdami esame taip susilpnėję, kad tai pavojinga mums ir net gali būti pražūtinga, sakė jis, galvojau aš. Nė vienas jo klausytojų, jo garbintojų, tuojau vėl pagalvojau aš, nė nepamanytų, kad tas Glenas Gouldas, visame pasaulyje žinomas ir garsus savo silpnumu menininkas, galėtų vienas ir per trumpą laiką sukapoti pusės metro storumo uosį ir to uosio dalis sukrauti palei namo sieną, be to, kraupaus klimato sąlygomis, galvojau aš. Garbintojai garbina fantomą, galvojau aš, jie garbina tokį Gleną Gouldą, kokio niekad nebuvo. *Mano* Glenas Gouldas nepalyginamai didesnis, labiau garbintinas, galvojau aš, negu jų. Kai mums buvo pasakyta, kad įsikėlėme į garsaus nacių skulptoriaus namą, Glenas prapliupo skambiai kvatotis. Vertheimeris prisidėjo prie to skambaus juoko, galvojau aš, abu kvatojosi, kol visiškai nusilpo, ir galop atsinešė iš rūsio šampano butelį. Glenas paleido kamštį tiesiai į šešių metrų aukščio angelo veidą iš Kararos marmuro ir išlaistė šampaną ant kitų aplink stovinčių pabaisų veidų, palikdamas tik truputį, kurį mes išgėrėme iš butelio. Pagaliau Glenas su tokia jėga paleido butelį į imperatoriaus galvą kampe, kad mes turėjom pasilenkti. Nė vienas tų Gleno garbintojų nė nebūtų pamanęs, kad Glenas Gouldas būtų galėjęs taip juoktis, kaip jis visuomet juokėsi, galvojau aš. Mūsų Glenas Gouldas galėjo taip nevaržomai kvatotis kaip niekas kitas, galvojau aš, ir tas, kas nemoka taip juoktis kaip Glenas, negali jam prilygti. Apie trečią ryto visiškai nusibaigęs tupėdavo prie imperatoriaus kojų, jis, su savo „Goldbergo variacijomis“, galvojau aš. Vis tas pats vaizdas: Glenas prisišliejęs prie imperatoriaus blauzdos, spoksantis į žemę. Jo nebuvo galima šnekinti. Rytą jis būdavo *atgimęs*, galvojau aš. Aš kasdien turiu naują galvą, sakė jis,

tuo tarpu pasauliui ji atrodo sena, sakė jis. Vertheimeris kas antrą dieną penktą valandą bėgdavo iki Untersbergo, laimė, rado iki Untersbergo vedantį asfaltuotą kelią, ir grįždavo atgal, aš pats prieš pusryčius tiktai sykį apeidavau namą, beje, bet kokiu oru, neapsirengęs prieš prausimąsi. Glenas iš namo išeidavo tik pas Horovicą ir vėl grįždavo. Apskritai aš nemėgstu gamtos, kartodavo jis. Aš pasisavinau tą sakinį ir po šiai dienai tebekartoju, manau, visada jį kartosiu, galvojau aš. *Gamta man priešiška*, sakė Glenas, remdamasis tuo pačiu kaip ir aš, jį visada kartojantis, galvojau aš. Mūsų egzistencija paremta tuo, kad mes visąlaik esam prieš gamtą ir einam prieš ją, sakė Glenas, einam prieš gamtą, kol daugiau nebegalim, nes gamta stipresnė už mus, pavertusius save iš pasipūtimo *meno produktais*. Mes juk ne žmonės, *mes meno produktai, atlikėjas yra meno produktas, bjaurus*, pridurdavo jis baigdamas. Mes esam tie, kurie nuolatos nori pabėgti nuo gamtos, tačiau mums tai, žinoma, nepavyksta, sakė jis, galvojau aš, ir mes liekam gulėti kelyje. Iš tikrųjų mes norim būti instrumentu, sakė jis, ne žmogum, o instrumentu, visąlaik norim būti instrumentu, o ne žmogum, pabėgti nuo savęs, kad visiškai pavirstume instrumentu, tatai pasmerkta žlugti, tačiau mes nenorime tuo tikėti, sakė jis. Idealus atlikėjas (jis niekuomet nesakė *pianistas!*) yra tas, kuris nori būti instrumentu, ir aš sau kasdien, kai pabundu, sakau, kad noriu būti „Šteinvėjus", o ne žmogus, kuris skambina „Šteinvėjumi", aš noriu pats būti „Šteinvėjus". Kartais mes priartėjam prie to idealo visai arti, sakė jis, kai manom, kad jau kuoktelėjom, einam į beprotybę, kurios bijom kaip nieko daugiau. Glenas visąlaik norėjo būti „Šteinvėjus", jis nekentė minties, kad yra tarp Bacho ir „Šteinvėjaus" tiktai tarpininkas ir vieną dieną bus sutrintas Bacho ir „Šteinvėjaus", vieną dieną, sakė jis, aš būsiu sutrintas tarp Bacho iš vienos ir „Šteinvėjaus" iš kitos pusės, sakė jis, galvojau aš. Visą gyvenimą bijau būti sutrintas Bacho ir „Šteinvėjaus", ir man daug kainuoja įveikti tą baimę, sakė jis. Idealu būtų, *jei aš būčiau „Šteinvėjus, jei galėčiau apsieiti be Gleno Gouldo,* sakė jis, tada, kaip „Šteinvėjui", Gleno Gouldo man visiškai nereikėtų. Bet dar nė vienam atlikėjui nepavyko apsieiti be savęs, padaryti save

nereikalingą, tapus „Šteinvėjumi“, sakė Glenas. Vieną dieną pabusti ir *būti „Šteinvėjum“ ir Glenu viename asmenyje,* sakė jis, galvojau aš, *Glenu, „Šteinvėjum“, „Šteinvėjum“ Glenu vien tik Bachui.* Galimas daiktas, Vertheimeris nekentė Gleno, galimas daiktas, nekentė ir manęs, ši mintis rėmėsi tūkstančiais, jeigu ne dešimtimis tūkstančių Vertheimerio stebėjimų, tiek Gleno, tiek mano. Ir aš pats nusidėjau Gleno nemeile, galvojau aš, aš neapkenčiau Gleno kiekvieną akimirką, bet tuo pat metu ir nepaprastai nuosekliai jį mylėjau. Nieko nėra baisesnio, kaip matyti žmogų, kuris yra toks puikus, kad jo puikumas mus naikina, ir mes stebime tą procesą ir kenčiame, ir galop net esame priversti su juo susitaikyti, iš tikrųjų juo netikėdami, dar ilgai, kai jis jau tapęs neginčijamu faktu, galvojau aš, kai jau vėlu. Vertheimeris ir aš buvome reikalingi Gleno kilimui, jis išnaudojo mus, kaip ir visa kita, galvojau aš svetainėje. Gleno įžūlumas prieš visa ir viską, baisus Vertheimerio neryžtingumas, mano priešiškas nusistatymas, galvojau aš. Ir staiga Glenas virsta *Glenu Gouldu,* visi pražiopsojo Gleno Gouldu tapsmo akimirką, esu priverstas pasakyti, kaip ir mudu su Vertheimeriu Glenas įtraukė į kelių mėnesių liesėjimo procesą, galvojau aš, į apsėstumo Horovicu procesą, nes, galimas daiktas, kad aš vienas nebūčiau ištvėręs tų dviejų su puse mėnesio Zalcburge su Horovicu, Vertheimeris juo labiau, kad be Gleno būčiau sudėjęs ginklus. Ir pats Horovicas nebūtų buvęs tas Horovicas, jei ne Glenas, viena sąlygojo kita, ir atvirkščiai. Tai buvo Horovico kursas Glenui, galvojau aš, stovėdamas svetainėje, ne daugiau. Glenas padarė Horovicą savo mokytoju, o ne Horovicas iš Gleno galų gale genijų, galvojau aš. Glenas per tuos Zalcburge praleistus mėnesius padarė iš Horovico idealų mokytoją savo genijui per savo genijų, galvojau aš. Mes arba visi pasineriam į muziką, arba išvis ne, dažnai sakė Glenas, ir pačiam Horovicui. Tačiau tik jis vienas žinojo, ką tai reiškia, galvojau aš. Toksai Glenas privalo sutikti tokį Horovicą, galvojau aš, ir, beje, vieninteliu tinkamu momentu. Jeigu tas momentas netinkamas, nepavyksta tai, kas pavyko, Glenui susitikus su Horovicu. Mokytojas, kuris nėra genijus, genijaus padaromas savo genialiu mokytoju tam tikru momentu tam tikram

laikui, galvojau aš. Tačiau tikroji to Horovico kurso auka buvau ne aš, o Vertheimeris, kuris būtų tapęs puikiu, galimas daiktas, visame pasaulyje garsiu virtuozu, jei ne Glenas, galvojau aš. Jis padarė klaidą kaip tik tais metais atkakdamas į Zalcburgą pas Horovicą, kad Glenas, ne Horovicas, jį sunaikintų. Vertheimeris juk *norėjo* tapti virtuozu, o aš visai nenorėjau, galvojau aš, man atlikėjo karjera buvo išeitis, pauzė prieš kažką, ko aš niekad tikrai nesuvokiau, ir dabar nesuvokiu; Vertheimeris norėjo, o aš ne, galvojau aš. Glenas paskambino tiktai kelis taktus, ir Vertheimeris jau ėmė galvoti apie pasidavimą, aš puikiai prisimenu, Vertheimeris atėjo į „Mocarteume" jam paskirtą klasę antrame aukšte, pamatė ir išgirdo Gleną, sustojo prie durų, negalėdamas atsisėsti, Horovicui reikėjo paraginti, kad jis atsisėstų, bet tas negalėjo atsisėsti, kol Glenas skambino, tiktai kai Glenas baigė skambinti, Vertheimeris atsisėdo, užsimerkė, man tai dabar tebestovi prieš akis, galvojau aš, ir nebeištarė nė žodžio. Patetiškai kalbant, tai buvo galas, Vertheimerio, kaip virtuozo, karjeros galas. Mes dešimtmetį studijuojam savo pasirinktą instrumentą ir metam po to sunkaus, daugiau ar mažiau slegiančio dešimtmečio, keli genijaus taktai, ir mes žlugę, galvojau aš. Vertheimeris to nepripažino, metų metus. Tačiau tie keli Gleno taktai buvo galas jam, galvojau aš. Man ne, nes aš dar prieš susipažindamas su Glenu galvojau, kad reikia mesti, apie savo pastangų beprasmiškumą, kur tiktai aš pasirodydavau, visur būdavau geriausias, nors ir buvau pripratęs prie tos būsenos, man tai netrukdė galvoti apie metimą, apie tos beprasmybės nutraukimą, nors daugelis balsų man tvirtino, kad esu vienas iš geriausių, tačiau priklausyti geriausiems man neužteko, aš norėjau *būti geriausias arba niekas,* tad mečiau skambinimą, padovanojau savo „Šteinvėjų" Altmiunsterio mokytojo vaikui, galvojau aš. Vertheimeris, kaip esu priverstas pasakyti, viską pastatė ant virtuozo karjeros, toks buvo skirtumas. Taigi jį *mirtinai* sužeidė Gleno „Goldbergo" taktai, o *manęs ne.* Būti geriausiam arba niekuo, visuomet buvo mano posakis, apie bet ką. Taigi galop atsidūriau *Calle del Prado* ir gyvenau kaip visiškas anonimas, užsiiminėdamas rašymo beprasmybėmis. Vertheimerio

tikslas buvo tapti virtuozu, kuris įrodinėja muzikiniam pasauliui savo meistriškumą metai po metų, iki išvirtimo, kiek aš pažįstu Vertheimerį, iki žilos senatvės. Tą tikslą Glenas jam padarė neįmanomą, galvojau aš, atsisėdęs ir paskambinęs pirmus „Goldbergo variacijų“ taktus. Vertheimeris buvo priverstas jo klausytis, galvojau aš, jis turėjo leistis sunaikinamas Gleno. Jeigu aš tada nebūčiau atkakęs į Zalcburgą ir nebūčiau būtinai norėjęs mokytis pas Horovicą, tai būčiau toliau skambinęs ir pasiekęs, ko norėjau, dažnai sakė Vertheimeris. Bet Vertheimeris turėjo atkakti į Zalcburgą ir užsirašyti, kaip sakoma, į Horovico kursą. Mes jau esam sunaikinti, bet vis nepasiduodam, galvojau aš, Vertheimeris geras to pavyzdys, jis paskui dar daug metų, kai jau buvo sunaikintas Gleno, nepasidavė, galvojau aš. Ir jam net ne pačiam atėjo mintis išsiskirti su savo „Bezendorferiu“, galvojau aš, iš pradžių aš turėjau padovanoti savo „Šteinvėjų“, kad jis galėtų parduoti iš varžytynių savo „Bezendorferį“, jis niekad nebūtų padovanojęs savo „Bezendorferio“, jis turėjo jį parduoti iš varžytynių „Doroteume“, kaip jam būdinga, galvojau aš. Aš padovanojau „Šteinvėjų“, jis pardavė iš varžytynių savo „Bezendorferį“. Viskas, kas vertheimeriška, kilo ne iš paties Vertheimerio, tariau aš sau dabar, viskas, kas vertheimeriška, buvo tik nusižiūrėta, pamėgdžiota, jis viską nusižiūrėjo nuo manęs, jis visu kuo mėgdžiojo mane, taip jis nusižiūrėjo nuo manęs ir mano žlugimą ir jį pamėgdžiojo, galvojau aš. Tiktai jo savižudybė buvo pagaliau savas sprendimas, visiškai jo, galvojau aš, taip jis galų gale, kaip sakoma, dar galėjo triumfuoti. Ir, galimas daiktas, kad tuo, jog, taip sakant, laisva valia pasidarė galą, viskuo mane pralenkė, galvojau aš. Silpnabūdžiai visuomet būna silpni menininkai, tariau aš sau, Vertheimeris tai nedviprasmiškai patvirtina, galvojau. Vertheimerio prigimtis buvo visiškai priešinga Gleno prigimčiai, galvojau aš, jis turėjo vadinamąjį *požiūrį į meną,* Glenui Gouldui jo nereikėjo. Vertheimeris be perstogės kėlė klausimus, Glenas išvis nekėlė jokių klausimų, aš niekad negirdėjau, kad jis keltų kokį nors klausimą, galvojau aš. Vertheimeris visuomet bijojo viršyti savo jėgas, Glenui net į galvą neateidavo, kad kas nors gali viršyti jo jėgas, Vertheimeris, beje,

visąlaik atsiprašinėjo už tai, dėl ko visai nereikėjo atsiprašinėti, tuo tarpu Glenas išvis nežinojo, kas tai yra atsiprašyti, Glenas niekada neatsiprašinėjo, nors, mūsų supratimu, nuolatos buvo už ką. Vertheimeriui visuomet buvo sunku žinoti, ką žmonės apie jį mano, Glenui tai nė trupučio nerūpėjo, kaip ir man, man, kaip ir Glenui, visuomet buvo vis tiek, ką vadinamieji aplinkiniai mano apie mane. Vertheimeris kalbėdavo, net ir neturėdamas ką pasakyti, tik todėl, kad tyla jam atrodė pavojinga. Glenas ilgiausiai tylėdavo, kaip ir aš, aš, kaip ir Glenas, galėdavau ištylėti dienas, nors ir ne tiek, kiek Glenas, savaites. Vien baimė, kad gali būti palaikytas nerimtu, vertė mūsų grimzdėją plepėti, galvojau aš. Tatai, galimas daiktas, kilo ir iš to, kad jis Vienoje kaip ir Traiche daugiausia būdavo vienas, ir jau tada vaikščiojo po Vieną ir, kaip jis sakė, nekalbėjo su seseria, nes su seseria *niekuomet nepavykdavę pasikalbėti*. Jo turtą, kaip jis sakė, tvarkė įžūlūs valdytojai, su kuriais jis bendravo tik raštu. Taigi ir Vertheimeris buvo žmogus, puikiai mokėjęs tylėti ir, galimas daiktas, galėjęs ištylėti ilgiau už Gleną ir mane, bet būdavo priverstas kalbėti, susiėjęs su mumis, galvojau aš. Jis, gyvenęs geriausioje senamiesčio vietoje, labiausiai mėgo eiti į Floridsdorfą, į darbininkų rajoną, išgarsėjusį lokomotyvų fabriku, į Kagraną, į Kaizermiūleną, kur gyvena patys didžiausi bėdžiai, į vadinamąjį Alzergrundą arba į Otakringą, ir tai, be abejo, iškrypimas, galvojau aš. Per užpakalines duris, persirengus nudrengtomis proletaro drapanomis, kad per savo žvalgytuves nekristų į akis, galvojau aš. Ištisas valandas stovėdamas ant Floridsdorfo tilto jis stebėdavo praeivius, žiūrėdavo į rudą, chemijos seniai sunaikintą Dunojaus vandenį, kuriuo rusų ir jugoslavų kroviniai laivai plaukė Juodosios jūros pusėn. Tuomet jis svarstė, ar ne didžiausia jo nelaimė buvo ta, kad gimė turtingoje šeimoje, galvojau aš, nes jis visuomet sakė, kad Floridsdorfe ir Kagrane jaučiąsis geriau negu pirmajame rajone, tarp Floridsdorfo ir Kagrano žmonių geriau negu tarp pirmojo rajono žmonių, kurių jis apskritai visuomet nekentė. Jis vaikščiojo į Prahos ir Briunerio gatvių užeigas ir užsisakinėjo alaus ir acte mirkytos dešros, ištisas valandas sėdėdavo ir klausydavosi žmonių, stebėdamas juos, kol

jam, taip sakant, užtekdavo kvapo ir turėdavo traukti namo, žinoma, pėsčiomis, galvojau aš. Bet jis visąlaik sakydavo, kad klaidinga būtų manyti, jog, kaip floridsdorfietis, kaip kagranietis, kaip alzengrundietis, būtų buvęs laimingesnis, galvojau aš, kad klaidinga manyti, jog tie žmonės geresni už pirmojo rajono žmones bent jau būdu. Atidžiai įsižiūrėjus, galvojau aš, tie vadinamieji nuskriaustieji, tie vadinamieji vargšai ir vadinamieji atsilikėliai yra tokie pat bevaliai ir bjaurūs savo esme ir tokie pat atstumiantys, kaip ir kiti, kuriems priklausai ir kurie mums vien dėl to atrodo bjaurūs. Žemutiniai sluoksniai taip pat visuotinai pavojingi kaip viršutiniai, sakė jis, jie daro tokias pat bjaurystes, yra tokie pat nemalonūs, kaip ir kiti, jie kitokie, bet jie tokie pat bjaurūs, sakė jis, galvojau aš. Vadinasi, intelektualas neapkenčia savo vadinamojo intelektualumo ir mano, kad ras išsigelbėjimą tarp vadinamųjų vargšų ir nuskriaustųjų, kurie anksčiau buvo vadinami *pažemintaisiais* ir *įžeistaisiais,* sakė jis, bet jis tenai vietoj išsigelbėjimo randąs tą patį bjaurumą, sakė jis, galvojau aš. Dvidešimt ar trisdešimtsyk nuėjęs į Floridsdorfą ar Kagraną, dažnai mėgo kartoti Vertheimeris, aš supratau savo klaidą ir mieliau ėjau į „Bristolį“, ir ten stebėjau sau lygius. Mes visąlaik bandome išsinerti iš savo kailio, bet mums nieko neišeina, vis gaunam per galvą, nes nenorim suprasti, kad negalim išlįsti, nebent tik numirę galėtume. Dabar jis pabėgo nuo savęs, galvojau aš, daugiau ar mažiau nemaloniu būdu. Viską baigti sulaukus penkiasdešimties, daugiausia penkiasdešimt vienerių, kartą pasakė jis. Galop jis pažvelgė į save rimtai, galvojau aš. Mes pasižiūrim į bendramokslį, kaip jis eina aukštosios mokyklos koridoriumi, galvojau aš, užkalbinam jį ir susidraugaujam, kaip sakoma, visam gyvenimui. Mes, aišku, iš pradžių nežinome, kad, kaip sakoma, susidraugausim visam gyvenimui, nes iš pradžių ta draugystė mums atrodo reikalinga tam momentui, kad galėtume žengti toliau, tačiau žmogus, kurį užkalbinome, yra ne pirmas pasitaikęs, o vienintelis įmanomas tą akimirką, galvojau aš, nes turėjau daugybę galimybių užkalbinti bendramokslius, studijavusius „Mocarteume“ ir daugelį, kurie tuomet lankė Horovico kursą, bet užkalbinau kaip tik Vertheimerį ir todėl, kad mes

jau vienąsyk buvom matęsi ir kalbėję Vienoje, galvojau aš, jis ir tai prisiminė. Vertheimeris apskritai studijavo Vienoje, ne kaip aš „Mocarteume", Vienos akademijoje, kuri, žiūrint iš „Mocarteumo", visuomet buvo laikoma geresne aukštąja muzikos mokykla, o „Mocarteumas", atvirkščiai, iš Vienos atrodė naudingesnis muzikinis institutas, galvojau aš. Viename institute studijuojantys vertina savo pačių institutą visuomet blogiau, negu yra, ir šnairuoja į konkuruojantį, ypač studijuojantys muziką garsūs tuo, kad jie visuomet daug geriau vertina konkuruojantį institutą, Vienos muzikos akademijos studentai taip pat visuomet manė ir tikėjo, kad „Mocarteumas" geresnis, o „Mocarteumo" studentai, atvirkščiai, geresne laikė Vienos akademiją. Apskritai tiek Vienos akademija, tiek „Mocarteumas" visuomet ir iki šių dienų turėjo ir turi vienodai gerų ir vienodai blogų mokytojų, galvojau aš, tik nuo mokinių priklauso, kaip juos be atodairos išnaudoti savo tikslams. Viskas priklauso net ne nuo mūsų mokytojų kvalifikacijos, galvojau aš, o nuo mūsų pačių, nes pagaliau juk ir blogi mokytojai kartais yra išugdę genijų, o geri mokytojai jų sužlugdę, galvojau aš. Horovicas turėjo puikiausią reputaciją, mes susigundėm ta puikia reputacija, galvojau aš. Bet mes neturėjom jokio supratimo apie Gleną Gouldą, ką jis reiškia mums. Glenas Gouldas buvo mokinys, kaip ir kiekvienas kitas, iš pradžių keistų manierų, galop didžiausio talento, koks pasitaikė šiame šimtmetyje, galvojau aš. Man Horovico kurso lankymas netapo katastrofa, koks jis tapo Vertheimeriui, Vertheimeris buvo Glenui per silpnas. Taip žiūrint, Vertheimeris, užsirašęs į Horovico kursą, pakliuvo į *gyvenimo spąstus,* galvojau aš. Spąstai užsitrenkė, kai jis pirmusyk išgirdo skambinant Gleną, galvojau aš. Iš tų gyvenimo spąstų Vertheimeris niekada neištrūko. Vertheimeriui reikėjo likti Vienoje ir toliau studijuoti Vienos muzikos akademijoje, galvojau aš, žodis „Horovicas" jį sunaikino, galvojau aš, netiesiogiai *Horovico sąvoka,* nors iš tikrųjų jį sunaikino Glenas. Kai mes buvom Amerikoje, aš pasakiau Glenui, kad jis sunaikino Vertheimerį, bet Glenas net nesuprato, ką aš turėjau galvoje. Po to aš daugiau prie jo nelindau su ta mintim. Vertheimeris nenorom važiavo į Ameriką, kelionėje jis man

nuolatos davė suprasti, kad iš esmės neapkenčia menininkų, kurie su savo menininkyste, Vertheimerio žodis, nuėjo taip toli kaip Glenas, kurie naikina savo asmenybę, kad būtų genijai. Kaip tada pasakė Vertheimeris. Galop tokie žmonės kaip Glenas tampa *meno mašinomis,* su žmonėmis neturi nieko bendra, retai juos beprimena, galvojau aš. Tačiau Vertheimeris nuolatos pavydėjo Glenui tos menininkystės, jis negalėjo ja stebėtis nepavydėdamas, jeigu ne žavėtis, tam ir aš neturėjau ir neturiu jokių gabumų, aš niekad niekuo nesižavėjau, tačiau labai daug kuo stebėjausi ir daugiausia, turiu pasakyti, savo gyvenime, kurį, ko gero, vis dėlto galima pavadinti menininko gyvenimu, stebėjausi Glenu, stebėdamasis sekiau jo tobulėjimą, kiekvienusyk stebėjausi su juo susidūręs, stebėdamasis, kaip sakoma, priiminėjau jo interpretacijas, galvojau aš. Aš visuomet leidau sau stebėtis, niekas niekuo negalėjo mano stebėjimosi riboti, menkinti, galvojau aš. Tos savybės Vertheimeris niekada neturėjo, nė trupučio, galvojau aš. Skirtingai negu Vertheimeris, kuris, matyt, mielai būtų tapęs Glenu Gouldu, aš niekada nenorėjau būti Glenu Gouldu, norėjau būti tik aš pats, o Vertheimeris visuomet priklausė prie tų, kurie nuolatos iki gyvenimo galo beviltiškai nori būti kitas asmuo, kaip jiems atrodo, gyvenimo numylėtinis, galvojau aš. Vertheimeris mielai būtų buvęs Glenas Gouldas, mielai būtų buvęs Horovicas, matyt, taip pat Gustavas Maleris arba Albanas Bergas. Vertheimeris nesugebėjo pažvelgti į save *kaip į nepakartojamą,* tai kiekvienas gali ir privalo sau leisti, jeigu nenori nugrimzti į neviltį, nesvarbu, koks žmogus yra, jis visuomet nepakartojamas, kartoju aš sau nuolatos ir esu išgelbėtas. Vertheimeris niekada nepagalvojo, kad gali turėti tą gelbėjimosi ratą, taigi laikyti save nepakartojamu, jam trūko visko. Kiekvienas žmogus yra nepakartojamas ir išties savaip didžiausias visų laikų meno kūrinys, taip aš visuomet maniau ir turiu manyti, galvojau aš. Vertheimeris tos galimybės neturėjo, tad visuomet norėjo būti tik Glenas Gouldas arba Gustavas Maleris, arba Mocartas ir draugai, galvojau aš. Tatai labai anksti ir nuolatos darė jį nelaimingą. Mes neturime būti genijai, kad būtume nepakartojami ir sugebėtume tai suvokti, galvojau aš. Vertheimeris

visuomet buvo *sekėjas,* jis mėgdžiojo viską, ką darė tas, kuris jam atrodė labiau apdovanotas, nors jis neturėjo tam jokių sugebėjimų, kaip dabar matau, galvojau aš, būtinai norėjo tapti menininku ir per tai priėjo iki katastrofos. Iš to ir tas jo neramumas, nuolatinis, įkyrus vaikščiojimas, lakstymas, negalėjimas ramiai pabūti, galvojau aš. Jis išliedavo savo nelaimę ant sesers, kurią kamavo ištisus dešimtmečius, galvojau aš, buvo uždaręs savo galvoje, kaip aš maniau, kad niekados neišleistų. Vadinamaisiais *atlikimo vakarais,* per kuriuos studentai buvo pratinami prie koncertų aplinkos ir kurie visi vyko vadinamojoje Vienos salėje, kartą mes pasirodėme drauge, kaip sakoma, *atlikome Bramsą keturiomis rankomis.* Vertheimeris per visą tą koncertą norėjo pasirodyti ir todėl visiškai jį sugadino. Visiškai sąmoningai sugadino, kaip man šiandien atrodo. Po koncerto jis man pasakė *atleisk,* tik tą vieną žodį, tatai buvo jam būdinga. Jis negalėjo skambinti kartu, jis, kaip sakoma, norėjo *sublizgėti* ir, kadangi jam tai, žinoma, nepavyko, sugadino koncertą, galvojau aš. Vertheimeris visą savo gyvenimą vis norėjo prasimušti, ir tai jam niekada nepavyko, jokiu atžvilgiu, jokiomis aplinkybėmis. Todėl jis ir turėjo nusižudyti, galvojau aš. Glenas nebūtų turėjęs nusižudyti, galvojau aš, nes jam niekada nereikėjo prasimušti, jis visuomet, visur ir visomis aplinkybėmis prasimušdavo. Vertheimeris visuomet norėjo daugiau, neturėdamas jokių galimybių, galvojau aš, Glenas viską galėjo. Aš čia nekalbu apie save, bet galiu pasakyti, kad visuomet turėjau visas galimybes viskam, tačiau daugiausia tomis galimybėmis nesinaudojau, iš abejingumo, pasipūtimo, tingumo, pasibodėjimo, galvojau aš. O Vertheimeris viskam, ko tik ėmėsi, niekada neturėjo galimybių, niekam o niekam, kaip sakoma. Nebent turėjo visas galimybes būti nelaimingas žmogus. Taigi nenuostabu, kad kaip tik Vertheimeris nusižudė, o ne Glenas ir ne aš, nors Vertheimeris man visuomet pranašavo, kad *aš* nusižudysiu, kaip ir daugelis kitų, kurie man duodavo suprasti žiną, kad aš nusižudysiu. Vertheimeris iš tiesų geriau skambino už kitus „Mocarteume“, tai svarbu pasakyti, bet kai išgirdo Gleną, to jam nebeužteko. Skambinti kaip Vertheimeris gali kiekvienas, pasiryžęs išgarsėti, pasiekti meistrišką

lygį, jeigu tik išsėdi prie instrumento privalomą dešimtmetį, galvojau aš, bet jeigu jis susiduria su Glenu Gouldu ir išgirsta skambinant *tokį* Gleną Gouldą, tai jis žlunga, jeigu yra kaip Vertheimeris, galvojau aš. Vertheimerio laidotuvės netruko nė pusės valandos. Iš pradžių aš norėjau jo laidotuvėms apsirengti vadinamuoju tamsiu kostiumu, bet paskui nusprendžiau eiti su kelioniniais drabužiais, man staiga pasidarė juokinga paklusti gedulingo rengimosi papročiui, kurio aš visada nekenčiau, kaip ir bet kokio kito rengimosi papročio, tad išėjau į laidotuves su kasdieniniu kostiumu, koks buvau atvažiavęs į Churą. Iš pradžių ketinau nueiti iki Churo kapinių pėsčiomis, bet paskui vis dėlto sėdau į taksi ir pasiprašiau išleidžiamas prie centrinių vartų. Į kišenę buvau apdairiai įsikišęs Vertheimerio sesers, kurios pavardė dabar buvo Dutveiler, telegramą, nes joje buvo nurodytas tikslus laidotuvių laikas. Aš maniau, kad tai būta nelaimingo atsitikimo, kad Vertheimerį, galimas daiktas, pervažiavo automobilis, nes nebuvau girdėjęs, kad Vertheimeris būtų sirgęs kokia nors ūmia ir gyvybei pavojinga liga, tad pirmiausia pagalvojau apie eismo nelaimes, kurių dabar kasdien pasitaiko, man nekilo mintis, kad jis galėjo nusižudyti. Nors tokia mintis, kaip dabar žiūriu, galvojau aš, būtų buvusi logiškiausia. Mane nustebino tai, kad Dutveiler telegramą atsiuntė mano Vienos, o ne Madrido adresu, nes iš kur Vertheimerio sesuo galėjo žinoti, kad aš esu Vienoje, o ne Madride, galvojau aš. Man iki šiol neaišku, iš kur ji žinojo, kad aš būsiu Vienoje, o ne Madride, galvojau aš. Galimas daiktas, kad ji vis dėlto buvo užmezgusi ryšį su broliu prieš jam nusižudant, galvojau aš. Aš, savaime suprantama, būčiau ir iš Madrido atvažiavęs į Churą, galvojau aš, nors tai būtų buvę sudėtingiau. O gal ir ne, galvojau aš, nes nuvažiuoti iš Ciūricho į Churą – vieni niekai. Aš vėl buvau atvedęs keletą interesantų į savo butą Vienoje, kurį jau kelinti metai noriu parduoti, bet nerandu tinkamo pirkėjo, ir tie, kurie šįsyk atėjo, buvo netinkami. Jie arba nenorėjo tiek mokėti, kiek aš prašiau, arba atkrito dėl kitų priežasčių. Mat aš ketinau savo butą Vienoje parduoti *kaip stovi,* taigi su viskuo, todėl pirkėjai turėjo man tikti, bet nė vienas iš jų, kaip sakoma, netiko. Aš taip pat

maniau, ar nekvaila *šiuo sunkiu metu* skirtis su butu Vienoje, atsisakyti jo tokiu metu, kai viskas absoliučiai netikra. Niekas dabar neparduoda, jeigu nėra priverstas, galvojau aš, o aš nebuvau verčiamas parduoti butą. Aš turiu Deselbruną, galvojau visuomet, buto Vienoje man nereikia, nes juk gyvenu Madride ir neketinu sugrįžti į Vieną, niekados, galvojau visuomet, bet paskui išvydau visus tuos klaikius pirkėjų veidus, kurie man nuvijo mintį, kad reikėtų parduoti butą Vienoje. Ir galų gale, galvojau aš, ilgainiui Deselbruno neužteks, viena koja Vienoje, kita koja Deselbrune geriau, negu vien tiktai Deselbrune, ir maniau, kad iš tikrųjų nebesugrįšiu ir į Deselbruną, bet jo taip pat neparduosiu. Aš neparduosiu nei buto Vienoje, nei namo Deselbrune, aš atsisakysiu buto Vienoje, kurio jau atsisakiau, kaip atsisakau ir jau atsisakiau Deselbruno, tačiau nei Vienos buto, nei Deselbruno namo neparduosiu, galvojau aš, man to nereikia. Jeigu sąžiningai, tai aš iš tiesų dar turiu rezervų, kurie man nesunkiai leidžia neparduoti nei Deselbruno namo, nei Vienos buto, išvis nieko neparduoti. Jei parduosiu, būsiu kvailys, galvojau aš. O taip turėsiu ir Vieną, ir Deselbruną, nors nei vienu, nei kitu nesinaudosiu, galvojau aš: jei turėsiu užnugaryje Vieną ir Deselbruną, mano nepriklausomybė bus daug didesnė, negu kad neturėčiau Vienos arba Deselbruno, arba Vienos *ir* Deselbruno, galvojau aš. Penktą valandą laidotuvės rengiamos tada, kai jos jokia mada neturi kristi į akis, galvojau aš, o Vertheimerio laidotuvėmis nei Dutveileriai, nei Churo laidotuvių administracija nenorėjo atkreipti dėmesio, Vertheimerio sesuo kelissyk pakartojo, kad jos brolis laidojamas tik *laikinai,* ji ketinanti vieną dieną *pervežti* jį į Vieną ir palaidoti Vertheimerių šeimos kape Deblingo kapinėse. Šiuo momentu pervežti brolio neįmanoma, kodėl ne, ji nesakė, galvojau aš. Vertheimerių rūsys vienas didžiausių Deblingo kapinėse, galvojau aš. Galbūt *rudenį,* pasakė Vertheimerio sesuo, dabar Dutveiler, galvojau aš. Ponas Dutveileris buvo su vizitiniu švarku, galvojau aš, ir nuvedė Vertheimerio seserį prie duobės, iškastos kitame Churo kapinių gale, taigi jau beveik šiukšlyno pakraštyje. Kadangi niekas nieko nepasakė ir duobkasiai neįtikėtinai mikliai nuleido Vertheimerio karstą į duobę, tad

laidotuvės užtruko ne ilgiau kaip dvidešimt minučių. Juodai apsitaisęs ponas, matyt, laidojimo firmos tarnautojas, labai galimas daiktas, net pats laidotuvių firmos savininkas, norėjo kažką sakyti, bet ponas Dutveileris jam dar nepradėjus kalbos ją nutraukė. Aš pats nesugebėjau nupirkti ir atnešti gėlių, nesu to daręs gyvenime, tuo nemaloniau paveikė ta aplinkybė, kad ir Dutveileriai neatnešė gėlių, galbūt, galvojau aš, Vertheimerio sesuo manė, jog jos brolio laidotuvėms netinka gėlės, ir ji buvo teisi, galvojau aš, nors tos visiškai be gėlių laidotuvės ir pašiurpino visus jų dalyvius. Ponas Dutveileris padavė duobkasiams dar neužkasus duobės po du banknotus, tatai padarė atstumiantį įspūdį, tačiau derėjo prie visos laidotuvių eigos. Vertheimerio sesuo pasižiūrėjo į duobę, jos vyras to nepadarė, aš irgi ne. Aš išėjau paskui Dutveilerių porą iš kapinių. Prieš vartus abu atsigręžė į mane ir pakvietė pietų, bet aš atsisakiau. Tai, aišku, buvo negerai, galvojau aš dabar viešbutyje. Galbūt iš jųdviejų, ypač iš Vertheimerio sesers, būčiau sužinojęs ką nors naudinga sau, galvojau aš, o tada atsisveikinau ir staiga likau vienas. Churas manęs nebedomino, ir aš nuėjau į geležinkelio stotį ir įsėdau į traukinį, važiuojantį Vienos kryptimi. Visiškai natūralu, kad po laidotuvių mes gan ilgai galvojame vien apie palaidotąjį, juolab jei jis buvo artimas, be to, nuoširdus draugas, su kuriuo kelis dešimtmečius buvom susiję, o vadinamasis bendramokslis visuomet yra ypatingas gyvenimo ir egzistencijos palydovas, nes jis, taip sakant, yra pirminis mūsų santykių liudytojas, galvojau aš; važiuodamas per Buksą ir Lichtenšteino sieną galvojau vien tik apie Vertheimerį. Kad jis gimdamas paveldėjo išties didžiulį turtą, gyvendamas nežinojo, ką su tuo turtu veikti, visąlaik buvo su tuo turtu nelaimingas, galvojau aš. Kad jo tėvai nesugebėjo jam, kaip sakoma, atverti akių, kad jie slegiamai veikė jį dar vaikystėje, galvojau aš. *Mano vaikystė buvo slogi,* vis kartodavo Vertheimeris, *aš turėjau slogią vaikystę,* sakė jis, *aš turėjau slogią jaunystę,* sakė jis, *aš turėjau slogų studijų metą, aš turėjau slogų tėvą, turėjau mane slegiantį tėvą, slegiančią motiną, slegiančius mokytojus, mane visuomet slėgė aplinka.* Kad jie (jo tėvai ir auklėtojai) visuomet žeidė jo jausmus ir lygiai taip pat visąlaik neatsižvelgė į jo protą, galvojau aš. Kad jis niekada

neturėjo namų, galvojau aš, vis tebestovėdamas svetainėje, tėvai jam nedavė namų, nes nesugebėjo jų duoti. Kad jis, kaip nė vienas kitas, vis kalbėjo apie šeimą, nes jo šeima buvo ne šeima. Kad jis galop nieko taip neapkentė kaip savo tėvų, kuriuos visąlaik vadino savo žlugdytojais ir naikintojais. Kad jis po savo tėvų mirties, kurie su automobiliu įsivertė į tarpeklį netoli Brikseno, galop liko tik su seseria, nes visus kitus, įskaitant mane, atstūmė, o seserį visiškai pajungė sau, galvojau aš, be jokios graužaties. Kad jis visuomet visko reikalavo, o pats nieko nedavė, galvojau aš. Kad vis ėjo ant Floridsdorfo tilto nuo jo nušokti, bet iš tiesų nenušokdavo, kad jis studijavo muziką, norėdamas tapti pianistu virtuozu, bet juo netapo, kad jis galop, kaip pats vis sakė, perbėgo į humanitarinius mokslus, nežinodamas, kas tie humanitariniai mokslai yra, galvojau aš. Kad jis, viena vertus, pervertino savo galimybes, o antra vertus – nepakankamai įvertino, galvojau aš. Kad jis ir iš manęs visąlaik reikalavo daugiau, negu man davė, galvojau aš. Kad jis visuomet tiek iš manęs, tiek ir iš kitų per daug reikalavo, ir tie reikalavimai niekada negalėjo būti įvykdyti, ir per tai jis visuomet buvo nelaimingas, galvojau aš. Vertheimeris gimė nelaimingas, tatai jis žinojo; tačiau, kaip ir visi nelaimingi žmonės, nenorėjo suprasti, kad *turi* būti nelaimingas, kaip jis manė, o kiti ne, tatai jį slėgė, neleido išbristi iš nevilties. *Glenas laimingas žmogus, o aš esu nelaimingas,* dažnai sakė jis, o aš jam prieštaravau, kad negalima sakyti, jog Glenas laimingas, tuo tarpu jis, Vertheimeris, iš tiesų esąs nelaimingas. Visuomet tiesa, kai mes sakom, kad tas ar kitas žmogus yra nelaimingas, sakiau aš Vertheimeriui, galvojau aš, tuo tarpu niekad netiesa, kai sakom, kad tas ar kitas yra laimingas. Bet Vertheimerio akimis Glenas Gouldas visuomet buvo laimingas, kaip ir aš, kiek žinau, nes jis man pakankamai dažnai tai sakė, galvojau aš, priekaištavo, kad esu laimingas arba bent jau laimingesnis už jį, save daugiausia laikiusį pačiu nelaimingiausiu. Kad Vertheimeris taip pat viską padarė, kad būtų nelaimingas, kad būtų toks nelaimingas, kaip jis visąlaik kalbėjo, galvojau aš, nes, be jokios abejonės, jo tėvai bandė padaryti sūnų laimingą, visąlaik, bet Vertheimeris niekuomet nesileido, kaip niekuomet nesileido,

kad ir sesuo padarytų jį laimingą. Kaip niekas kitas, taip ir Vertheimeris nebuvo nuolatos nelaimingas, toks, kaip jis manė, visiškai perimtas savo nelaimės. Aš prisimenu, kad jis kaip tik Horovico kurse buvo laimingas, ėjo pasivaikščioti su manim (ir Glenu) ir tuo džiaugėsi, kad ir vienas būdamas Leopoldskrone sugebėjo būti laimingas, kaip rodo mano stebėjimai, galvojau aš, bet visa tai baigėsi, kai jis pirmusyk išgirdo Gleną skambinant „Goldbergo variacijas“, prie kurių Vertheimeris, kiek žinau, niekad daugiau nekišo pirštų. Aš pats anksti ir gerokai dar prieš Gleną Gouldą bandžiau skambinti „Goldbergo variacijas“, aš niekuomet jų nebijojau, skirtingai negu Vertheimeris, kuris visąlaik, taip sakant, jas atidėliojo vėlesniam laikui, galvojau aš, baimės tokiam didžiuliam kūriniui kaip „Goldbergo variacijos“ aš niekad neturėjau, niekados tokios baimės nekenčiau, dėl tokio įžūlumo niekad nesukau sau galvos, niekad apie tai net nepagalvojau, tad paprasčiausiai sėdau jų mokytis ir jau keleri metai prieš Horovico kursą drįsau skambinti, žinoma, atmintinai ir ne blogiau negu daugelis mūsų garsių žmonių, bet, aišku, ne taip, kaip būčiau norėjęs. Vertheimeris visuomet buvo baikštus tipas, visiškai netinkamas jau vien dėl tos svarbios priežasties virtuozo karjerai, juolab pianisto, nes čia pirmiausia reikia neeilinės drąsos viskam, galvojau aš. Virtuozas, be to, pasaulinis virtuozas, išvis neturi nieko bijoti, galvojau aš, nesvarbu, koks jis virtuozas. Vertheimerio baimė vis ryškėjo, jis niekada nesugebėjo jos bent kiek užmaskuoti. Vieną dieną planai turėjo žlugti, galvojau aš, kaip ir sužlugo, ir net tas jo, kaip menininko, planų žlugimas nėjo iš jo paties, jį sukėlė mano pasiryžimas galutinai išsiskirti su savo „Šteinvėjumi“ ir baigti virtuozo karjerą, galvojau aš. Kad jis viską arba beveik viską perėmė iš manęs, galvojau aš, ir tai, kas tiko man, o ne jam, daug ką, kas galėjo būti naudinga man, o jam žalinga, galvojau aš. Mėgdžiotojas visu kuo mėgdžiojo mane, ir ten, kur tatai aiškiai kenkė jam, galvojau aš. Aš visuomet tiktai kenkiau Vertheimeriui, galvojau aš. Vertheimeris buvo nesavarankiškas, galvojau aš. Daug kur subtilesnis už mane, ir tai buvo didžiausias jo trūkumas, galų gale apdovanotas *netikrais jausmais,* tikras *grimzdėjas,* galvojau aš. Kadangi

jam trūko drąsos nusižiūrėti viską nuo Gleno, tai jis nusižiūrėjo nuo manęs, tačiau iš to jam nebuvo jokios naudos, jam visiškai netiko, bet jis nenorėjo to klausyti, nors aš jam vis sakydavau, galvojau aš. Jeigu jis būtų tapęs pirkliu arba savo tėvų imperijos tęsėju, galvojau aš, tai būtų buvęs laimingas, savaip laimingas, tačiau tokiam žingsniui jam taip pat trūko drąsos, drąsos *mažam posūkiui,* apie kurį jis dažnai kalbėjo, bet niekada nedarė. Jis norėjo būti menininkas, būti *gyvenimo menininku* jis nesugebėjo, nors kaip tik ši sąvoka apima viską, kas daro mus laimingus, jei esam įžvalgūs, galvojau aš. Galop jis buvo įsimylėjęs savo nesėkmes, jeigu ne pametęs galvą, galvojau aš, buvo į tas savo nesėkmes įklimpęs lig ausų iki pat gyvenimo galo. Iš tiesų galėčiau pasakyti, kad jis buvo nelaimingas savo nelaime, bet būtų buvęs dar labiau nelaimingas, jeigu pabudęs rytą būtų pasigedęs savo nelaimės, jeigu kas nors staiga ją būtų pasiėmęs, ir tatai vėlei būtų buvęs įrodymas, kad jis apskritai buvo ne nelaimingas, o laimingas, ir kaip tik per savo nelaimingumą, galvojau aš. Daugelis apskritai yra laimingi, mat jie iki ausų įklimpę į savo nelaimę, galvojau aš ir sakiau sau, kad Vertheimeris galbūt iš tiesų buvo laimingas, nes nuolatos suvokė savo nelaimę, galėjo ja džiaugtis. Staiga man pasirodė visai ne taip jau absurdiška manyti, kad jis bijojo, jog gali dėl kokios nors priežasties netekti savo nelaimės, ir todėl nuvažiavo į Churą ir Cicersą ir nusižudė. Galimas daiktas, vadinamojo nelaimingo žmogaus išvis nėra, galvojau aš, nes daugumą mes padarom nelaimingus tik tada, kai atimam *jų nelaimę.* Vertheimeris bijojo prarasti *savo nelaimę* ir nusižudė kaip tik dėl to, o ne dėl ko nors kito, galvojau aš, labai įmantriu būdu pasitraukė iš pasaulio, taip sakant, tesėjo pažadą, kai to jau niekas nebesitikėjo, galvojau aš, pasitraukė kaip tik iš to pasaulio, kuris jį, kaip ir kitus jo nelaimės draugus, iš tiesų visąlaik norėjo padaryti tik laimingą, tačiau jis sugebėjo tam, kaip ir kiti, beatodairiškai pasipriešinti, nes jis, kaip ir tie kiti, buvo susigyvenęs su savo nelaime kaip su niekuo kitu. Baigęs studijas Vertheimeris būtų galėjęs daug koncertuoti, bet atsisakė, galvojau aš, nesutiko dėl Gleno, jis negalėjo viešai skambinti, *vien mintis išeiti ant pakylos mane pykina,* sakė jis, galvojau

aš. Jis gavo daugelį kvietimų, galvojau aš, ir visus tuos kvietimus atmetė, būtų galėjęs važiuoti į Italiją, į Vengriją, Čekoslovakiją, Vokietiją, nes tarp agentų, kaip sakoma, buvo įsigijęs gerą vardą vien per atlikimo vakarus „Mocarteume“. Tačiau niekaip negalėjo pasiryžti, tuo tarpu Glenas triumfavo su „Goldbergo variacijomis“. Kaip aš galiu dabar, girdėjęs Gleną, koncertuoti, dažnai sakė jis, tuo tarpu aš jam vis duodavau suprasti, kad jis skambina geriau už kitus, *nors ir ne taip gerai kaip Glenas,* bet jam nesakiau, tačiau tai visuomet buvo galima suprasti iš visko, ką sakiau. *Klavyro menininkas,* sakiau aš Vertheimeriui ir dabar dažnai vartoju šią klavyro menininko sąvoką, kalbėdamas apie skambinimo meną, kad galima būtų išvengti bjauraus *pianisto,* taigi klavyro menininkas neturi leistis, kad genijus jam padarytų tokį įspūdį, jog jis pasijustų paralyžiuotas, nes tu leidaisi, jog Glenas tau padarytų tokį įspūdį, kad dabar būtum paralyžiuotas, tu didžiausias talentas, kada nors lankęs „Mocarteumą“, sakiau aš ir nemelavau, nes Vertheimeris iš tiesų buvo toks nepaprastas talentas ir „Mocarteumas“ tokio nepaprasto talento daugiau nematė, nors Vertheimeris, kaip sakyta, ir nebuvo toks genijus kaip Glenas. Nesiduok, kad tave iškart parblokštų toksai kanadietiškas amerikietiškas viesulas, sakiau aš Vertheimeriui, galvojau aš. Tie, kurie nebuvo tokie dideli talentai kaip Vertheimeris, nesileido taip mirtinai pribloškiami, galvojau aš, antra vertus, jie ir nesuvokė Gleno Gouldo genijaus. Vertheimeris suvokė Gleno Gouldo genijų ir buvo mirtinai sužeistas, galvojau aš. Jeigu mes padarom per ilgą pertrauką ir per ilgai atsisakinėjam, tai paskui nebeturim drąsos ir jėgų viešai rodytis, galvojau aš, ir Vertheimeris paskui, kai baigęs studijas dvejus metus nepriiminėjo jokių kvietimų, nebeturėjo drąsos viešai rodytis, nebeturėjo jėgų išvis atsakyti kokiai nors agentūrai, galvojau aš. Tai, ką galėjo sau leisti Glenas, o būtent vienu akimoju apsispręsti, kad daugiau nebekoncertuos, ir vis dėlto toliau tobulintis iki pat kraštutinės savo ir iš esmės instrumento galimybių ribos ir per atsiskyrėliškumą tapti puikiausiu iš puikiausių ir galop net garsiausiu pasaulyje, Vertheimeriui, žinoma, buvo neįmanoma. Vengdamas koncertuoti, jis pamažu neteko ne vien ryšio su *koncertų*

verslu, kaip galima tiesiai pasakyti, bet ir savo sugebėjimų, nes Vertheimeris neįstengė kaip Glenas būtent dėl to, kad atsiskyrė, darsyk nepaprastai aukštai iškilti savo menu, priešingai, Vertheimeris atsiskyręs daugiau ar mažiau sužlugo. O dėl manęs, tai aš kelissyk paskambinau Grace ir Lince, kartą taip pat Koblence prie Reino vienos studijų kolegės tarpininkaujamas, ir visiškai lioviausi koncertavęs. Nebejaučiau jokio malonumo skambinti, neketinau visą gyvenimą įrodinėti savo sugebėjimų viešuomenei, kuri man tuo tarpu ir, kaip įsivaizdavau, visiškai natūraliai per vieną naktį tapo visiškai nebesvarbi. O Vertheimeriui ta viešuomenė buvo labai svarbi, jį kamavo nuolatinė savo sugebėjimų patvirtinimo manija, esu priverstas tai pasakyti, kaip, beje, ir Gleną, Gleną galbūt dar labiau negu Vertheimerį, bet Glenui pavyko tai, apie ką Vertheimeris tik svajojo, galvojau aš. Glenas Gouldas buvo virtuozas iš prigimties visais atžvilgiais, galvojau aš, Vertheimeris iš pat pradžių nugalėtasis, kuris ligi pat gyvenimo galo nematė ir nesuvokė savo pralaimėjimo, nors ir buvo vienas geriausių mūsų skambinimo virtuozų apskritai, aš tai galiu drąsiai tvirtinti, buvo tipiškas nugalėtasis, kuris žlugo nuo pat pirmo tikro susidūrimo, būtent su Glenu, privalėjo žlugti. Glenas buvo genijus, Vertheimeris buvo tikras garbėtroška, galvojau aš. Vertheimeris iš tiesų paskui bandė, kaip sakoma, ieškoti ryšių, bet jų neberado. Jis staiga tapo *atskirtas* nuo atlikimo meno, galvojau aš. Ėmėsi aforizmų, piktai tariant, pseudofilosofijos, galvojau aš. Metų metus skambino pats sau ir dėl to jautėsi daugiau ar mažiau įžeistas kaip muzikantas, galvojau aš. Staiga bandė pasireikšti kaip antras Šopenhaueris, kaip antras Kantas, kaip antras Novalis ir akompanavo šiam pseudofilosofiniam sutrikimui Bramsu ir Hendeliu, Šopenu ir Rachmaninovu. Ir nuo tada pats sau buvo nemielas, bent jau taip man pasirodė, kai pamačiau jį po kelerių metų. „Bezendorferis" nuo to laiko jam buvo vien priemonė *apipavidalinti* jo humanitarinių mokslų keliui, tas bjaurus žodis čia tinka, galvojau aš. Per dvejus metus jis prarado praktiškai viską, ką buvo įgijęs anksčiau per dvylika metų studijų, galvojau aš, to jau negalėjai išgirsti; prisimenu, kai aš jį aplankiau Traiche prieš dvylika ar trylika metų ir buvau

sukrėstas jo *pimpinimo,* nes apimtas sentimentalumo priepuolio, nusprendė man paskambinti ir parodyti, jog yra žlugęs kapitališkai kaip muzikantas, greičiau turėjo vilties, kad aš jį vis dėlto padrąsinsiu, paraginsiu imtis muzikinės karjeros, kuria jis pats jau beveik dešimtmetis nebetikėjo, tačiau apie tai negalėjo būti nė kalbos, aš jam visiškai aiškiai pasakiau, kad jis žlugęs, kad nekištų nagų prie instrumento, kad jo klausytis kraupu, daugiau nieko, kad jo skambinimas mane visiškai išmušė iš vėžių ir baisiausiai nuliūdino. Jis užtrenkė „Bezendorferio" dangtį, atsistojo ir išėjo į lauką, po dviejų valandų sugrįžo, visą vakarą netarė nė žodžio, galvojau aš. Skambinti jis nebesugebėjo, vadinamieji humanitariniai mokslai to negalėjo atstoti, galvojau aš. Užsimoję tapti dideliais virtuozais, galvojau aš, mūsų buvę bendramoksliai dabar jau dešimtmetis pelnosi duoną dirbdami muzikos mokytojais, vadina save akademinės muzikos pedagogais, bėdinai egzistuoja, yra priklausomi nuo netalentingų mokinių ir jų didybės manija sergančių, norinčių prisiplakti prie meno tėvų ir svajoja savo miesčioniškuose butuose apie muzikos mokytojo pensiją. Devyniasdešimt aštuoni procentai visų aukštųjų muzikos mokyklų studentų su didžiausiomis viltimis ateina į mūsų akademijas ir, baigę aukštąsias mokyklas, juokingai leidžia gyvenimo dešimtmečius kaip muzikos profesoriai, galvojau aš. Man ir Vertheimeriui nereikėjo taip egzistuoti, galvojau aš, bet ir tie, kurių ne mažiau nekenčiau, ir tie mūsų žinomi ir garsūs žmonės klajoja iš vieno didmiesčio į kitą, paskui iš vieno kurorto į kitą ir galop iš vienos provincijos skylės į kitą, kol pirštai atsako ir juos visai apima senatvinė negalia. Atvykę į kokią nors skylę būtinai pamatysime prie medžio prikaltą mūsų buvusio bendramokslio pavardę, o tas vieninteléje vietos salėje, paprastai nušiurusioje užeigos salėje, skambins Mocartą, Bethoveną ir Bartoką, galvojau aš, ir mums susuks nuo to pilvą. Tokios negarbingos dalios mums neteko patirti, galvojau aš. Iš tūkstančio mūsų kolegų tiktai vienas ar du nenueina šiuo pasigailėtinu, bjauriu keliu, galvojau aš. Šiandien niekas nežino, kad aš kitados mokiausi skambinti, kaip galima pasakyti, kad lankiau aukštąją muzikos mokyklą ir ją baigiau, ir iš tiesų buvau

vienas iš geriausių Austrijos, jeigu ne Europos, muzikantų, kaip ir Vertheimeris, galvojau aš, o šiandien rašau šias nesąmones, apie kurias drįstu sau sakyti, kad jos yra *eseistinės,* vėl pavartodamas šį nekenčiamą žodį savo naikinimosi kelyje, rašau šiuos eseistinius paistalus, kuriuos galų gale visada prakeikiu, suplėšau, taigi sunaikinu, ir nė vienas žmogus nežino, kad kitados skambinau „Goldbergo variacijas“, nors ir ne taip gerai kaip Glenas Gouldas, kurį aprašyti stengiuosi jau nebe pirmi metai, nes laikau save autentiškesniu už kitus, kad lankiau „Mocarteumą“, kuris vis dar *laikomas* viena geriausių muzikos mokyklų visame pasaulyje, ir kad pats koncertavau, ir ne vien Bad Reichenhale ir Bad Krocingene, galvojau aš. Kad aš kitados buvau fanatiškas muzikos mokinys, fanatiškas atlikėjas virtuozas, kaip lygus su lygiu varžęsis su Glenu Gouldu, skambindamas Bramso, Bacho ir Šenbergo kūrinius. Ir ta nežinia man asmeniškai buvo pravarti, taigi labai naudinga, galvojau aš, tuo tarpu mano draugui Vertheimeriui ji labai kenkė, man tas anonimiškumas visuomet leido išsitiesti, jį visuomet tik žeidė ir darė ligoniu, galop, aš tuo dabar tvirtai tikiu, *nuvarė į kapus*. Kad daugiau kaip penkiolika metų dieną ir naktį skambinau ir pasiekiau gan didelės tobulybės, man visuomet buvo ginklas ne vien prieš mano aplinką, bet ir prieš patį save, Vertheimeris dėl to nuolatos kentė. Tas faktas, kad aš studijavau skambinimą pianinu, man visur ir visuomet praverčia, pasakyčiau visuomet yra labai svarbus, ir kaip tik todėl, kad apie jį niekas nebežino, kad jis užmirštas ir kad aš jį slepiu. O Vertheimeriui tas pats faktas visuomet buvo nelaimė, nuolatinė proga egzistencijos nevilčiai, galvojau aš. Aš skambinau daug geriau už daugelį kitų akademijoje, galvojau aš, ir staiga *lioviausi*, tatai padarė mane stipresnį, galvojau aš, tie, kurie nesiliovė ir kurie nebuvo geresni už mane ir visam gyvenimui rado užuoglaudą už savo nemokšiškumo, vadina save profesoriais ir leidžiasi dangstomi apdovanojimais ir ordinais, galvojau aš. Visi tie muzikiniai kvailiai, kurie baigė akademijas ir, kaip sakoma, ėmėsi koncertinės veiklos, galvojau aš. Aš niekad nesiėmiau koncertinės veiklos, galvojau aš, galva man to neleido; aš nesiėmiau koncertinės veiklos visai dėl kitos priežasties negu

Vertheimeris, kuris, jos, kaip sakyta, nepradėjo dėl Gleno Gouldo arba bent jau tuojau, kaip sakoma, nutraukė dėl Gleno Gouldo, man imtis koncertinės veiklos neleido galva, Vertheimeriui tatai sutrukdė Glenas Gouldas. Koncertinė veikla yra baisiausia, ką galima įsivaizduoti, kad ir kokia ji yra, jei skambinam publikai pianinu, tai yra siaubinga, jei griežiam publikai smuiku, tai siaubinga, nekalbant jau apie tą siaubą, kurį patiriame, jei dainuojam, galvojau aš. Didžiausias mūsų kapitalas yra tas, kad galime pasakyti, jog studijavome garsioje aukštojoje muzikos mokykloje ir tą garsią aukštąją mokyklą, kaip sakoma, absolvavome, ir visai tuo nesididžiuojame ir niekam nesakome, galvojau aš. Ne iššvaistome tą turtą metų metus ir dešimtmečius koncertuodami ir taip toliau, galvojau aš, o žiūrime į visa tai kaip į baigtą etapą ir jį slepiame. Aš pats visuomet buvau slapukavimo genijus, galvojau aš, visiškai priešingai negu Vertheimeris, kuris iš esmės nieko nemokėjo nuslėpti, apie viską turėjo kalbėti, viską turėjo išviešinti, kol buvo gyvas. Bet mums, žinoma, skirtingai nei daugumai kitų, pasisekė, kad nereikėjo uždirbti pinigų, nes mes iš pat pradžių jų pakankamai turėjome. Vertheimeris tų pinigų visąlaik gėdinosi, o aš jų niekada nesigėdinau, galvojau aš, nes kvailiausia būtų buvę gėdytis to, kad gimei turtingas, manding tai būtų buvęs mažiausiai iškrypimas arba bent jau šlykštus apsimetinėjimas, galvojau aš. Kur tik pasižiūrim, žmonės nuolatos apsimetinėja, kad gėdinasi to turto, kurį turi, o kiti, kad jo neturi, tuo tarpu tai gamtos reikalas, kad vieni turi pinigų, o kiti neturi, ir vienąsyk tų pinigų neturi vieni, o turi kiti, ir atvirkščiai, nuo to niekas nepasikeis, ir vieni nekalti dėl to, kad turi pinigų, kaip ir kiti, kad jų neturi, ir taip toliau, galvojau aš, tačiau to nesupranta nei vieni, nei kiti, nes jie galų gale moka tik apsimetinėti ir daugiau nieko. Aš sau niekad nepriekaištavau, kad turiu pinigų, galvojau aš, o Vertheimeris nuolatos priekaištavo, aš niekados nesakiau, kad kenčiu dėl to, jog esu turtingas, Vertheimeris labai dažnai tai sakė ir nesibaidė beprasmiškų aukojimų, kurie jam galų gale nieko nepadėjo, mat tie milijonai, kuriuos jis pasiuntė į Afrikos Sahelio zoną ir kurie ten, kaip jis vėliau sužinojo, niekad neatėjo, nes juos pravalgė tos

katalikų organizacijos, kurioms jis juos pervedė. Žmogaus netikrumas yra jo prigimtis, jo neviltis, labai dažnai ir labai teisingai sakė Vertheimeris, tik jam niekada nepavyko laikytis savo paties sakymų, jais pasiremti, jis visuomet turėjo galvoje (ir savo aforizmuose) didžiulį, išties didžiulį *teorinį* turtą, galvojau aš, išties gelbstinčią gyvenimo ir egzistencijos filosofiją, bet nesugebėjo jos sau pritaikyti. Teoriškai jis susidorodavo su visais gyvenimo nepatogumais, visomis nevilties būsenomis, su visu gniuždančiu gyvenimo blogiu, tačiau *praktiškai tam niekada nebuvo pasiruošęs.* Todėl visiškai priešingai savo paties teorijoms vis labiau grimzdo žemyn ir priėjo iki savižudybės, galvojau aš. Teoriškai jis visuomet buvo prieš savižudybę, tačiau manė, kad nusižudysiu *aš,* vis ėjo į *mano* laidotuves, o praktiškai nusižudė *jis,* ir *aš* buvau jo laidotuvėse. Teoriškai jis buvo vienas didžiausių pasaulio skambinimo virtuozų, vienas labiausiai žinomų menininkų išvis (nors ir ne toks kaip Glenas Gouldas!), praktiškai skambindamas nieko nepasiekė, galvojau aš, ir niekingai pabėgo į vadinamuosius humanitarinius mokslus. Teoriškai jis buvo egzistencijos valdovas, praktiškai savo egzistencijos ne tik nekontroliavo, bet ir buvo jos sunaikintas, galvojau aš. Teoriškai buvo mūsų, tai yra mano ir Gleno draugas, praktiškai niekuomet juo nebuvo, galvojau aš, nes tiek jo skambinimui, tiek tikrai draugystei trūko visko, kaip rodo jo savižudybė, galvojau aš; aš kaip tik pakėliau nuo grindų krepšį, norėdamas jį pastatyti ant suolo, kai įėjo šeimininkė. Ji esanti nustebinta, pasakė ji, visai manęs negirdėjusi, aš pagalvojau, kad ji man meluoja. Ji aiškiai matė, kaip aš įėjau į viešbutį, visąlaik mane stebėjo, tyčia nesirodė svetainėje, ta bjauri, atstumianti ir kartu viliojanti moteriškė, iki pat pilvo atsisagsčiusi palaidinę. Tokie žmonės visai net neslepia savo vulgarumo, galvojau aš, viešai jį rodo. Jiems nereikia slėpti savo vulgarumo, menkystės, tariau aš sau. Kambarys, kuriame visuomet gyvendavau, pasakė ji, esąs nekūrentas, bet galbūt jo visai net nereikia kūrenti, nes pučiąs šiltas vėjas, ji atidarysianti jo langus ir įleisianti šilto pavasario oro, kalbėjo ji, taikydamasi užsisegti palaidinę, bet taip jos ir neužsisegė. Vertheimeris buvęs pas ją prieš išvykdamas į Cicersą.

Kad jis nusižudęs, ji sužinojusi iš ekspeditoriaus, ekspeditorius tai girdėjęs iš vieno miško darbininkų, kurie prižiūri ir saugo Vertheimerio turtą, iš Kolrozerio (Franco). Neaišku, kas dabar perims Traichą, kalbėjo ji, Vertheimerio sesuo tai tikrai ne, manė ji, ji jau visam laikui išsikraustė į Šveicariją. Ji ją tik dusyk mačiusi per paskutinius dešimt metų, *neprieinama* moteris, visiškai kitokia negu brolis, kuris buvęs malonus, ji net pavartojo žodį draugiškas, ir tai mane nustebino, nes aš niekuomet nebūčiau pavadinęs Vertheimerio draugišku. Vertheimeris visiems žmonėms buvo *geras,* sakė ji, ji iš tiesų pasakė *geras,* tačiau tuo pačiu atsikvėpimu ir tai, kad jis paliko Traichą *likimo valiai.* Paskutiniu metu Traiche dažnai buvę svetimų žmonių, ištisomis dienomis, savaitėmis, o pats Vertheimeris Traiche nesirodęs, žmonės, kuriems Vertheimeris duodavęs Traicho raktą, kaip ji sakė, buvę menininkai, muzikantai, ir tarė žodžius *menininkai* ir *muzikantai* niekinamu balsu. Tie žmonės, sakė ji, tik ir naudojęsi Vertheimeriu ir jo Traichu, dienas ir savaites jo sąskaita gėrę ir valgę, iki pietų nesikėlę iš lovų, vaikščioję po gyvenvietę garsiai juokdamiesi ir nežmoniškai apsitaisę, visi apsileidę, kaip ji sakė, darę labai blogą įpūdį. Pats Vertheimeris, sakė ji, nuolatos pastebimai smukęs žemyn, žodį *smukęs* ji ištęsė, to ji išmokusi iš Vertheimerio, galvojau aš. Naktimis ji girdėdavusi Vertheimerį skambinant, sakė ji, dažnai iki pat ryto, paskui Vertheimeris neišsimiegojęs, suglamžytais ir sudriskusiais drabužiais vaikščiojęs po gyvenvietę, sėdėjęs jos svetainėje vienu vieninteliu tikslu, *kad išsimiegotų.* Paskutiniais mėnesiais visai nevažiavęs į Vieną, nebesidomėjęs tenai gulinčiais laiškais, neprašęs tų laiškų čionai persiųsti. Keturis mėnesius išbuvęs Traiche, neišeidamas iš namo, miško darbininkai jam atnešdavę maisto, sakė ji, imdama mano krepšį ir eidama su juo į mano kambarį viršuje. Ji tuojau atidarė langą ir pasakė, kad visą žiemą tame kambaryje niekas daugiau nenakvojęs, viskas esą nešvaru, sakė ji, jeigu aš nieko prieš, tai ji atsinešianti skudurą ir bent jau nuvalysianti nešvarumus nuo palangės, sakė ji, bet aš pasakiau, kad man tas purvas netrukdo. Ji atvertė patalus ir pasakė, kad jie švarūs, o oras juos išdžiovinsiąs. Visi svečiai visuomet nori to paties

kambario, sakė ji. Anksčiau Vertheimeris niekam neleisdavęs nakvoti Traiche, ir staiga jo namas tapęs perpildytas, kalbėjo šeimininkė. Trisdešimt metų joks žmogus, be Vertheimerio, Traiche nenakvojęs, paskutinėmis savaitėmis prieš jo mirtį Traiche buvę dešimtys miesto žmonių, tenai nakvoję, visą namą *apvertę aukštyn kojom,* sakė ji. Menininkai, sakė ji, esą *savotiški* žmonės, žodis *savotiški* buvo taip pat ne jos, o Vertheimerio, galvojau aš. Tokie žmonės kaip Vertheimeris (kaip ir aš!) gyvena atsiskyrę, galvojau aš, paskui jiems reikia draugijos, Vertheimeris dvidešimt metų ištvėrė be draugijos, paskui jis prisileido į namą visokiausių žmonių. Ir nusižudė, galvojau aš. Kaip ir mano namas Deselbrune, Traichas skirtas vienatvei, galvojau aš, tokiai galvai kaip mano, kaip Vertheimerio, galvojau aš, menininko galvai, vadinamajai dvasingai galvai, bet jeigu mes tokį namą iki tam tikros ribos nudrengiam, tai jis mus nužudo, tampa absoliučiai mirtinas. Iš pradžių mes įrengiam jį savo meniniams ir dvasios tikslams, ir kai mes jį taip įrengiame, jis mus nužudo, galvojau aš, o šeimininkė plikomis rankomis šluostė dulkes nuo spintos durų, visiškai nesivaržydama, priešingai – jai buvo smagu, kad aš ją stebiu, taip sakant, neišleidžiu iš akių. Dabar man staiga nebetapo taip jau nesuprantama, kaip Vertheimeris su ja gulėdavo. Aš pasakiau, kad turbūt nakvosiu tik vieną naktį, man staiga kilęs noras darsyk atkakti į Traichą ir pernakvoti jos viešbutyje, ar ji prisimenanti *Gleno Gouldo* pavardę, paklausiau aš, taip, atsakė ji, *tas garsenybė.* Jis irgi kaip Vertheimeris persiritęs per penkias dešmtis, sakė ji, pianistas virtuozas, geriausias pasaulyje, jis kartą prieš dvidešimt aštuonerius metus buvęs Traiche, pasakiau aš, ji to, matyt, nebeprisimenanti, tačiau ji tuojau paprieštaravo pasakydama, kad gerai prisimenanti *tą amerikietį.* Tačiau tas Glenas Gouldas ne nusižudęs, pasakiau aš, jį ištikęs smūgis, jis *krito negyvas prie pianino,* pasakiau; aš suvokiau, kaip bejėgiškai tai ištariau, bet man dėl to buvo ne tiek nemalonu prieš šeimininkę, kiek prieš save, *krito negyvas,* dar girdėjau kaip pasakiau, o šeimininkė jau priėjo prie atdaro lango, kad patikrintų, ar popieriaus fabriko smarvė nuodija orą, kaip būna pučiant fenui, pasakė ji. Vertheimeris nusižudė, pasakiau aš, o *tas Glenas Gouldas*

ne, jis mirė natūralia mirtimi, taip nenatūraliai aš dar niekad nebuvau kalbėjęs, galvojau aš. Galimas daktas, kad Vertheimeris nusižudė dėl to, jog *tas Glenas Gouldas* numirė. Smūgis gerai, tarė šeimininkė, kiekvienas nori gauti smūgį, mirtiną. Staigaus galo. Aš iškart dabar eisiu į Traichą, pasakiau, gal šeimininkė žinanti, ar kas nors ten yra, ar kas išvis saugąs namą. Ji to nežinanti, tačiau aišku, kad Traiche esama miško darbininkų. Jos nuomone, po Vertheimerio mirties Traiche niekas nepasikeitę. Vertheimerio sesuo, be abejo, paveldėjusi Traichą, čia nepasirodžiusi, ir *joks kitas paveldėtojas,* kaip ji pasakė. Ar aš norėsiąs vakarieniauti jos viešbutyje, paklausė ji, aš atsakiau, kad negaliu dabar pasakyti, kas bus vakare, žinoma, kad pas ją suvalgysiu acte mirkytos dešros, nes kitur jos niekur negausiu, galvojau, bet nepasakiau, tik taip galvojau. Jos reikalai klostąsi kaip ir anksčiau, ją palaiką popieriaus fabriko darbininkai, visi jie ateiną tik vakare, papietauti beveik niekas neateinąs, visuomet taip buvę. O jeigu kas ir užklystąs, tai tik alaus išvežiotojai ir miško darbininkai suvalgyti lašininės dešros, sakė ji. Bet ji turinti į valias darbo. Aš pagalvojau, kad ji kartą buvo ištekėjusi už popieriaus fabriko darbininko, su kuriuo pragyveno trejus metus, kol jis įkrito į šiurpų popieriaus malūną ir buvo jo sumaltas, ir kad ji daugiau nebeištekėjo. Mano vyras dabar jau devyneri metai kaip miręs, pasakė ji lyg tarp kita ko ir atsisėdo ant palangės. Apie vedybas daugiau negali būti nė kalbos, pasakė ji, vienai geriau. Bet iš pradžių viską darai, kad ištekėtum, gautum vyrą, to ji nepasakė, paskui aš džiaugiausi, kad jo nėra, tačiau, taip, be abejo, pagalvojo, o pasakė, kokia nelaimė, jos neturėjo būti, *ponas Vertheimeris man labai padėjo po laidotuvių.* Tada, kai ji jau nebegalėjo tverti su savo vyru, galvojau aš, ją stebėdamas, tas įkrito į popieriaus malūną ir dingo, paliko jai nedidelę, nors ir nepakankamą, bet tvarkingai mokamą pensiją. *Mano vyras,* pasakė ji, *buvo geras žmogus, jūs juk jį pažinojote,* nors aš jo beveik neprisiminiau, tik tiek, kad jis visuomet buvo apsirengęs tuo pačiu popieriaus fabriko veltiniu kostiumu, su veltine popieriaus fabriko kepe sėdėdavo prie stalo svetainėje, dorodamas didelius rūkytos mėsos gabalus, patiektus žmonos. *Mano vyras buvo geras žmogus,*

pakartojo ji kelissyk, pasižiūrėjo pro langą ir pasitaisė plaukus. Vienatvė taip pat turi privalumų, pasakė. Aš, be abejo, buvęs laidotuvėse, tarė ji ir panoro tuojau viską sužinoti apie Vertheimerio laidotuves, kad jos vyko Chure, ji jau žinojo, bet smulkesnių aplinkybių, kaip ten buvo, dar nebuvo girdėjusi, tad aš atsisėdau ir papasakojau. Žinoma, tiktai epizodiškai viską išdėsčiau, pradėjau nuo to, kad buvau Vienoje, norėdamas atsisakyti buto, didelio buto, sakiau aš, gerokai per didelio vienam žmogui ir visiškai nereikalingo tam, kuris įsikūręs Madride, puikiausiame iš visų miestų, sakiau aš. Bet aš nepardaviau buto, pasakiau, kaip nemanau parduoti ir namo Deselbrune, kurį ji yra mačiusi. Mat yra prieš daugelį metų buvusi Deselbrune, prieš daugelį metų, kai sudegė *dvaro valdytojo namas,* sakiau aš, dabar, kai tokia ekonominė krizė, nesąmonė parduoti realų turtą, sakiau aš, žodį *realų* pakartojau kelissyk, mano pasakojimui jis buvo svarbus. Valstybė bankrutavusi, kalbėjau aš, ji papurtė galvą, vyriausybė paperkama, kalbėjau aš, socialistai, valdantys štai jau trylika metų, savo valdžią kiek galėdami išnaudoję ir visiškai *nustekenę* valstybę. Man kalbant, šeimininkė linkčiojo galva ir pakaitomis žvilgčiojo į mane ir pro langą. Visi norėjo socialistų vyriausybės, kalbėjau aš, bet dabar mato, kad ta vyriausybė viską prašvilpė, žodį *prašvilpė* aš tyčia ištariau aiškiau už kitus ir net nesigėdinau, kad jį išvis pavartojau, aš pakartojau žodį *prašvilpė* kelissyk, susietą su valstybės bankrotu, valdant mūsų socialistų vyriausybei, ir dar pasakiau, kad kancleris yra žemas, suktas plevėsa, kuriam socializmas buvo tiktai priemonė patenkinti savo iškrypėliškiems tikslams, kaip ir visai vyriausybei, sakiau aš, visi tie žmonės tiktai ištroškę valdžios, niekšingi ir be jokios gėdos, valstybė, kuri yra jie patys, jiems viskas, sakiau aš, tauta, kurią jie valdo, jiems yra niekas. Aš esu jos dalis ir myliu savo tautą, bet nenoriu turėti su ta valstybe nieko bendra, sakiau aš. Mūsų šalis *dar niekad per visą savo istoriją* nebuvo taip žemai puolusi, sakiau aš, dar niekad jos nevaldė žemesni, tai yra labiau bevaliai ir bukapročiai žmonės. Tačiau tauta yra kvaila, sakiau aš, ji yra per silpna ką nors pakeisti, ji leidžiasi apgaudinėjama tokių gudrių valdžios ištroškusių žmonių, kokie dabar yra

vyriausybėje. Tikriausiai ir po būsimų rinkimų ši apgailėtina padėtis nepasikeis, sakiau, nes austrai yra įpročio žmonės ir jie pripranta prie pelkės, kurioje dabar jau dešimtmetis braidžioja. Vargšė tauta, sakiau aš. Ir žodžio *socializmas,* sakiau aš, pirmiausia austrai leidžiasi apgaunami, nors kiekvienam aišku, kad žodis *socializmas* netekęs savo prasmės. Socialistai yra nebe socialistai, sakiau aš, šiandieniniai socialistai yra naujieji išnaudotojai, viskas melas! – sakiau aš šeimininkei, visai nenorėjusiai klausytis šio beprasmiško nukrypimo, kaip aš staiga pastebėjau, nes jai rūpėjo tiktai kaip ten buvo per laidotuves. Taigi aš pasakiau, kad telegrama iš Cicerso mane užklupo Vienoje, ponios Dutveiler, sakiau aš, Vertheimerio sesers, telegrama mane pasiekė Vienoje, aš buvau garsiajame Palmių name, sakiau aš, ir radęs telegramą prie durų. Man iki šiol esą neaišku, iš kur ponia Dutveiler žinojo, kad esu Vienoje, kalbėjau aš. Subjaurėjęs miestas, nepalyginamas su ankstesne Viena. Baisu po daugelio metų užsienyje sugrįžti į šį miestą, apskritai į šią nusmukusią šalį, sakiau aš. Aš stebiuosi, kad Vertheimerio sesuo man telegrafavo, kad ji išvis pranešė man apie savo brolio mirtį. Dutveiler, sakiau aš, kokia apskritai siaubinga pavardė! Turtinga šveicarų šeima, kalbėjau aš, į ją nutekėjo Vertheimerio sesuo, chemijos koncerno savininkas. Bet kaip ji pati žinanti, sakiau aš šeimininkei, Vertheimeris savo seserį visąlaik spaudęs, neleidęs išsitiesti, paskutinę, pačią paskutiniausią akimirką ji nuo jo pabėgusi. Jeigu šeimininkė dabar nuvažiuotų į Vieną, sakiau aš, tai ji pasibaisėtų. Kaip miestas pasikeitęs į blogąją pusę, sakiau aš. Nelikę jokio didybės pėdsako, vien tik padugnės! – sakiau aš. Geriausia nuo to visko laikytis nuošalėj, pasitraukti, sakiau aš. Kad jau prieš daugelį metų išvykau į Madridą, niekada nė akimirkos nesigailėjau. Bet jeigu mes negalim išvykti ir esame priversti pasilikti tokioje beprotiškoje šalyje, tokiame beprotiškame mieste kaip Viena, tai gauname galą, ilgai negyvename, sakiau aš. Aš turėjau Vienoje dvi dienas laiko pagalvoti apie Vertheimerį, sakiau aš, ir važiuodamas į Churą naktį, prieš laidotuves. Kiek žmonių buvę per Vertheimerio laidotuves, rūpėjo jai. Tiktai Dutveiler, jos vyras ir aš, atsakiau aš. Ir, žinoma, laidotuvių biuro tarnautojai, pridūriau.

Viskas netruko nė dvidešimties minučių. Šeimininkė pasakė, kad Vertheimeris visąlaik žadėjęs, jog jis jai, jeigu pirmas numirtų, paliks karolius, *brangius,* pasakė ji, *savo senelės.* Bet savo testamente jis, aišku, jos nepaminėjęs, pasakė ji, ir aš pagalvojau, kad Vertheimeris, be abejo, nepaliko jokio testamento. Jeigu Vertheimeris pažadėjęs šeimininkei karolius, pasakiau, tai ji juos ir gausianti. Vertheimeris kartais pas ją nakvojęs, pasakė ji išraudusi, kai jis, kaip dažnai būdavo, bijodavo eiti į Traichą; avykęs iš Vienos, pirmiausia eidavo nakvoti pas ją, nes žiemą dažnai netikėtai atvažiuodavo iš Vienos į Traichą ir tenai nebūdavo pakūrenta. Žmonės, kuriems jis paskutiniu metu leisdavo lankytis Traiche, būdavo *nežmoniškai apsirengę, artistai,* sakė ji, *kaip iš cirko.* Pas ją jie neidavo, viskuo, kas geriama, apsirūpindavo įvairių prekių parduotuvėje. Jie jį tik išnaudodavo, sakė šeimininkė, ištisas savaites jo sąskaita gyvendavo Traiche, viską versdami aukštyn kojom, per naktis iki ryto triukšmaudami. *Kokie valkatos,* sakė ji. Ištisas savaites vieni buvę Traiche, be Vertheimerio, jis pasirodęs tiktai kelios dienos prieš išvykdamas į Churą. Vertheimeris dažnai sakęs šeimininkei, kad važiuosiąs į Cicersą pas savo seserį ir svainį, bet vis atidėliojęs. Jis siuntęs savo seseriai į Cicersą daug laiškų, kad ta atvažiuotų į Traichą, išsiskirtų su vyru, kurio jis, Vertheimeris, niekad nevertinęs, sakė šeimininkė, *su tuo šiurpiu žmogum,* kartojo ji Vertheimerio žodžius, bet sesuo neatsakė į jo laiškus. Mes nieko negalime prie savęs pririšti, pasakiau aš, jeigu žmogus to nenori, turime duoti jam ramybę, sakiau aš. Vertheimeris norėjo amžinai pririšti prie savęs seserį, sakiau aš, tai buvo klaida. Jis išvarė savo seserį iš proto ir per tai pats išprotėjo, sakiau aš, nes juk beprotystė, kad žmogus nusižudo. Kas dabar bus su tokia daugybe pinigų? – rūpėjo šeimininkei, paliktų Vertheimerio. To aš nežinąs, atsakiau, juos, aišku, paveldės sesuo. *Kam Dievas duoda, tam ir dribteli,* pasakė šeimininkė, paskui jai parūpo daugiau išgirsti apie laidotuves, bet aš nebežinojau ką pasakoti, nes jau viską apie Vertheimerio laidotuves buvau pasakęs, daugmaž viską. Ar laidotuvės buvusios *žydiškos,* rūpėjo šeimininkei. Aš pasakiau, *ne, ne žydiškos,* jis buvo kuo greičiau užkastas, viskas

vyko taip greit, kad aš vos nepražiopsojau. Dutveileriai mane po laidotuvių kvietė pietų, pasakiau, bet aš atsisakiau, nenorėjau su jais būti. Tačiau padariau klaidą, pasakiau aš, man reikėjo priimti kvietimą ir eiti su jais, o tada staiga likau vienas ir nebežinojau, ką daryti, sakiau aš. Churas bjaurus miestas, niūrus kaip nė vienas kitas. Vertheimeris Chure palaidotas tik laikinai, staiga išpoškinau, jie ketina jį *galutinai* palaidoti Vienoje, Deblingo kapinėse, pasakiau aš, šeimos rūsyje. Šeimininkė atsistojo ir pasakė, kad šiltas lauko oras prišildys kambarį iki vakaro, aš galįs būti ramus. Žiemos šaltis dar neišėjęs iš namo sienų. Aš iš tiesų bijojau peršalti, nakvodamas kambaryje, kuriame jau buvau praleidęs tiek bemiegių naktų. Tačiau negaliu nueiti kur nors kitur, nes tai arba per toli, arba dar prasčiau, galvojau aš. Kas be ko, anksčiau buvau ne toks reiklus, galvojau aš, ne toks jautrus kaip dabar, ir galvojau, kad būtinai turėsiu prieš guldamasis išprašyti iš šeimininkės dar dvi vilnones antklodes. Ar ji man negalėtų išvirti karštos arbatos, kol susirengsiu į Traichą, paprašiau šeimininkės, kuri tuoj nuėjo į virtuvę virti arbatos. Tuo tarpu aš iškroviau savo krepšį ir pakabinau į spintą tamsiai pilką kostiumą, kurį buvau pasiėmęs į Churą kaip gedulingą. Visuose miegamuosiuose tie sumauti Rafaelio angelai, galvojau aš apžiūrinėdamas ant sienos kabantį Rafaelio angelą, jau visai apmusijusį, bet dėl to vėl pakenčiamą. Aš prisiminiau, kad mane čia penktą valandą rytą žadindavo prie lovio puolančios kiaulės, kvailas beatodairiškas šeimininkės durų trankymas. Kai žinome, kas laukia, galvojau aš, mums lengviau tai ištverti. Veidrodyje – prieš jį turėjau pasilenkti, kad pasižiūrėčiau į save – ant smilkinio pastebėjau dedervinę, kurią kelias savaites gydžiau kinišku tepalu ir kuri buvo jau išnykusi, o dabar štai vėl pasirodė, tatai mane išgąsdino. Aš tuojau pagalvojau apie piktą ligą, kurią gydytojas nuo manęs slepia ir kurią jis, vien kad mane nuramintų, liepia gydyti tuo kinišku tepalu, iš tiesų, kaip dabar pastebėjau, nieko nepadedančiu. Tokia dedervinė, žinoma, gali būti sunkios, piktos ligos pradžia, pagalvojau aš ir nusigręžiau. Man staiga pasirodė visiškai beprasmiška, kad išlipau Atnango Puchheime ir atvažiavau į Vankhamą, kad ateičiau į Traichą. Tame klaikiame

Vankhame, galvojau aš, galėjau visai nesirodyti, bet man reikėjo, galvojau toliau, atsidurti šiame šaltame, pridvisusiame kambaryje ir bijoti nakties, kurios baisumus nesunkiai įsivaizdavau. Būtų buvę net geriau, jeigu būčiau likęs Vienoje ir nepaisęs Dutveiler telegramos, galvojau, nevažiavęs į Churą, negu kad važiavau ir, išlipęs Atnango Puchheime, atėjau į Vankhamą darsyk pamatyti Traicho, kuris man nerūpi. Kadangi nepakalbėjau su Dutveiler ir net prie atviro Vertheimerio kapo visiškai nieko nejutau, galvojau aš, tai lengvai galėjau išvengti visos tos kankynės, neprisiimti jos sau. Mano elgesys buvo man bjaurus. Antra vertus, apie ką būčiau galėjęs kalbėti su Vertheimerio seseria? – klausiau savęs. Su jos vyru, kuris man išvis nerūpėjo ir iš tiesų atrodė nemalonus, labiau susitikus asmeniškai, negu dėl Vertheimerio apibūdinimų, kurie jį vaizdavo itin blogoje šviesoje. Su tokiais žmonėmis kaip Dutveileris aš juk nekalbu, pagalvojau iškart, vos tik pamatęs Dutveilerį. Bet net dėl tokio Vertheimerio sesuo paliko brolį ir išsibeldė į Šveicariją, galvojau aš, net dėl tokio šlykštaus tipo! Aš vėl pasižiūrėjau į veidrodį ir nustačiau, kad dedervinė dabar jau išplitusi ne vien tik ant dešiniojo smilkinio, bet ir ant pakaušio. Galimas daktas, Dutveiler dabar sugrįš į Vieną, galvojau aš, jos brolis mirė, butas Anglių turgaus gatvėje liko laisvas, ir Šveicarija jai nebereikalinga. Vienos butas priklauso jai, lygiai kaip ir Traichas. O kur dar baldai Anglių turgaus gatvės bute, galvojau aš, kuriuos ji mėgo, o brolis, kaip jis visąlaik sakė, neapkentė. Dabar jai lengva gyventi su šveicaru Cicerse, galvojau aš, nes bet kuriuo metu gali sugrįžti į Vieną arba Traichą. Virtuozas guli Churo kapinėse netoli šiukšlyno, akimirką galvojau aš. Vertheimerio tėvai buvo palaidoti dar pagal žydiškus papročius, galvojau aš, pats Vertheimeris pastaraisiais metais vadino save religiniu *indiferentu.* Vertheimerių kapą Deblingo kapinėse, esantį visai šalia vadinamojo Meilės rūsio ir Teodoro Herclio kapo, aš buvau kelissyk aplankęs su Vertheimeriu, jo visai nejaudino tai, kad didžiulį granito bloką, kuriame buvo iškalti kape gulinčių Vertheimerių vardai, vienas iš kapo išaugęs bukas buvo jau dešimt ar dvidešimt centimetrų nustūmęs į šalį: sesuo jį nuolatos ragino pašalinti buką ir grąžinti

granito bloką į pirmykštę vietą, jo paties nė kiek netrikdė tai, kad bukas išaugo iš kapo ir sugebėjo nustumti į šalį granito bloką, priešingai, jis kiekvienusyk, atėjęs prie kapo, stebėjosi buku ir vis toliau pastūmėtu granito bloku. Dabar sesuo pašalins buką ir pastatys į vietą granito bloką, bet pirma ji *perveš* Vertheimerį iš Churo į Vieną ir palaidos šeimos kape, galvojau aš. Vertheimeris buvo aistringiausias kapinių lankytojas, kokį pažinojau, dar aistringesnis už mane, galvojau aš. Dešinės rankos smiliumi spintos durų dulkėse parašiau didžiąją „V". Tą akimirką prisiminiau Deselbruną, akimirką sugavau save sentimentaliai galvojantį, kad gal vis dėlto reikėtų nueiti į Deselbruną, bet tuojau vėl užgniaužiau tą mintį. Aš norėjau būti nuoseklus ir sakiau sau, jog nesirodysiu tenai dar penkerius ar šešerius metus, nesirodysiu Deselbrune. Toksai žygis mane tikrai keleriems metams nustekentų, sakiau, aš negaliu sau to leisti. Peizažas priešais langą tenai buvo nykus, sargdinantis, man pažįstamas Deselbruno peizažas, kurio prieš keletą metų staiga ėmiau nebepakęsti. Jeigu nebūčiau palikęs Deselbruno, sakiau aš, tai būčiau pražuvęs, aš nebeegzistuočiau, būčiau pražuvęs *pirma* Gleno ir *pirma* Vertheimerio, pamažu nusigalavęs, kaip sakoma, nes kraštovaizdis pačiame Deselbrune ir aplink jį yra mirštantis, kaip ir kraštovaizdis prieš Vankhamo langą, jis visiems kelia grėsmę, lėtai gniuždo ir neduoda atsitiesti, niekados neima savo globon. Mes negalim pasirinkti gimimo vietos, galvojau aš. Bet galim tą gimtąją vietą palikti, jei ji gali mus užslėgti, padaryti galą, jeigu pražiopsosim išėjimo akimirką. Man pasisekė, aš išėjau tinkamą akimirką, sakiau sau. Galop palikau ir Vieną, nes ir Viena galėjo mane užslėgti ir uždusinti. Šiaip ar taip, kad esu dar gyvas, dar *galiu* egzistuoti, turiu būti dėkingas tėvui, palikusiam banko sąskaitą, staiga tariau sau. Gyvenimo geismo nekeliantis kraštovaizdis, galvojau. Ramybės neteikiantis kraštovaizdis. Nemalonūs žmonės. Tykantys manęs, galvojau aš. Mane gąsdinantys. Mane apgaudinėjantys. Aš niekuomet čia nesijaučiau saugus, galvojau aš. Visuomet mane čia puldinėjo ligos, o nemiga galop vos nepražudė. Kai vyrai iš Altmiunsterio atvažiavo ir pasiėmė „Šteinvėjų", maniau atsikvėpsiu, galėsiu laisvai vaikščioti

po Deselbruną. Menas, ar kas jis ten toks, nepražus, padovanojus „Šteinvėjų“ mokytojo vaikui iš Altmiunsterio, galvojau aš. Atidavus „Šteinvėjų“ mokytojiškai menkystei, mokytojo vaiko bukumui, galvojau aš. Jeigu būčiau mokytojui pasakęs, kiek mano „Šteinvėjus“ iš tiesų vertas, jis būtų išsigandęs, galvojau aš, o dabar jis net nenutuokė jo vertės. Jau gabendamas „Šteinvėjų“ iš Vienos į Deselbruną, aš žinojau, kad jis neilgai ten stovės, bet man, žinoma, nė nedingtelėjo, kad padovanosiu jį mokytojo dukrai, galvojau aš. Kolei turėjau „Šteinvėjų“, nesijaučiau savarankiškas rašydamas, galvojau aš, buvau ne toks laisvas, kaip nuo tos akimirkos, kai „Šteinvėjus“ galutinai dingo iš namų. Aš turėjau išsiskirti su „Šteinvėjum“, kad galėčiau rašyti, atvirai kalbant, keturiolika metų rašiau ir rašiau daugiau ar mažiau niekus, dėl to, kad nebuvau išsiskyręs su savo „Šteinvėjum“. Vos tiktai „Šteinvėjus“ išnyko iš namų, ėmiau geriau rašyti, galvojau aš. *Calle del Prado* aš visuomet galvojau apie tai, kad „Šteinvėjus“ stovi Vienoje (arba Deselbrune) ir dėl to tegaliu parašyti tiktai galų gale niekam netinkamą šlamštą. Vos tiktai atsikratęs „Šteinvėjaus“, ėmiau rašyti kitaip, nuo pat pirmos akimirkos, galvojau aš. Tačiau tai dar nereiškia, kad sykiu su „Šteinvėjum“ atsisakiau muzikos, galvojau aš. Priešingai. Tačiau ji nebeturėjo man naikinamosios galios, tiesiog manęs daugiau nebeskaudino, galvojau aš. Kai mes įsižiūrime į čionykštį kraštovaizdį, mus apima baimė. Mes jokia mada nenorim į jį sugrįžti. Viskas amžinai tiktai pilka, ir žmonės nuolatos atrodo prislėgti. Aš čia vėl užsidaryčiau kambaryje, ir nė viena gera mintis neateitų į galvą, galvojau aš. Ir tapčiau toks, kokie jie čia visi yra, man tereikia tik pasižiūrėti į šeimininkę, į tą visiškai čia visur kur viešpataujančios gamtos sužlugdytą žmogų, kuris nebeišsikapanos iš niekšybės ir begėdiškumo, galvojau aš. Tas pikta lemiantis kraštovaizdis būtų mane pražudęs. Man niekad nereikėjo važiuoti į Deselbruną, galvojau aš, reikėjo nepriimt palikimo, aš būčiau galėjęs jo atsisakyti, nes juk *palikau jį likimo valiai,* galvojau aš. Namą Deselbrune pastatė mano dėdė, popieriaus fabriko direktorius, tai buvo poniškas namas su daugeliu kambarių daugeliui jo turėtų vaikų. Palikti jį likimo valiai buvo mano išsigelbėjimas, be jokios

abejonės. Iš pradžių su tėvais tiktai vasaromis važinėjau į Deselbruną, paskui metų metus Deselbrune ir Vankhame lankiau mokyklą, galvojau aš, paskui buvo gimnazija Zalcburge, tada „Mocarteumas", taip pat metai Vienos muzikos akademijoje, galvojau, vėl „Mocarteumas", tada vėl Viena ir galop idėja visam laikui tenai užsidaryti su savo dvasinėmis ambicijomis, Deselbrune, kur aš labai greit patyriau fiasko, supratęs, kad atsidūriau aklavietėje. Atlikėjo virtuozo karjera kaip išeitis, ir vis dėlto beveik pasiekiau tobulybę, galvojau aš. Pasiekęs viršūnę, visko atsisakiau, taip sakant, *viską mečiau,* šovus į galvą minčiai padovanoti „Šteinvėjų". Kai čia šešias ar septynias savaites be perstogės lyja ir žmonės nuo to amžino lietaus paklaiksta, galvojau aš, reikia labai stiprios valios, kad nenusižudytum. Bet pusė visų žmonių čia nusižudo, anksčiau ar vėliau, ne savaime, kaip sakoma, sunyksta. Nieko neturi, tik katalikybę ar socialistų partiją, – ir viena, ir antra labiausiai atstumiančios mūsų laikų institucijos. Madride aš bent jau kartą per dieną išeinu iš namų pavalgyti, galvojau aš, čia niekad nebūčiau išėjęs iš namų ir nuolatos beviltiškai smukęs. Tačiau rimtai apie pardavimą negalvojau, tiesa, paskutinius dvejus metus svarsčiau tai, bet, žinoma, nieko nedariau. Bet niekada jokiam kompetentingam žmogui nesakiau, kad neparduosiu Deselbruno, galvojau aš. Be tarpininko nieko neparduosi, o tarpininkai man kelia siaubą, galvojau aš. Tokį namą kaip Deselbrune be niekur nieko galima laikyti tuščią, maniau aš, leisti jam sugriūti, kodėl ne. Aš tikrai neisiu į Deselbruną, galvojau aš. Šeimininkė man išvirė arbatos, ir aš nulipau žemyn į svetainę, atsisėdau prie lango, prie to stalo, kur ir anksčiau sėdėdavau, bet man neatrodė, kad laikas sustojęs. Girdėjau, kaip šeimininkė triūsia virtuvėje, ir galvojau, kad ji gamina valgį savo apie pirmą ar antrą grįžtančiam iš mokyklos sūnui, šildo guliašą arba daržovių sriubą. Teoriškai mes suprantame žmones, bet praktiškai jų negalime pakęsti, galvojau aš, bendraujame su jais daugiausia nenoromis ir elgiamės taip, kaip mums atrodo reikalinga. Bet mes neturėtume į juos žiūrėti vien tik iš savo taško, o iš visų pusių, ir atitinkamai elgtis, galvojau aš, taip bendrauti, kad galėtume pasakyti, jog bendraujame

visiškai be jokio išankstinio nusiteikimo, tačiau mums tai nepavyksta, nes iš tiesų mes visuomet visiems priešiški. Šeimininkė kitados sirgo plaučiais kaip aš, galvojau aš, tos plaučių ligos ji nusikratė kaip aš, sugebėjo likviduoti, sukaupusi valią. Kaip sakoma, iš bėdos baigė pradinę, galvojau aš, ir perėmė viešbutį iš savo dėdės, kuris buvo įsipainiojęs į iki galo neištirtą žmogžudystę ir nuteistas dvidešimt metų kalėti. Sykiu su kaimynu jos dėdė atseit pasmaugęs vieną viešbutyje apsistojusį Vienos vadinamųjų *smulkių prekiautojų* atstovą, kad pasiglemžtų didžiulę sumą, kurią tas atstovas turėjęs. *Dichtelio malūnas,* taip vadinasi viešbutis, per tą žmogžudystę pagarsėjo, taip sakant, iš blogosios pusės. Iš pradžių, pasklidus žiniai apie žmogžudystę, „Dichtelio malūno" reikalai ėmė prastėti ir jis buvo daugiau kaip dvejus metus uždarytas. Paskui teismas paskyrė jį žudiko, taigi jos dėdės, dukterėčiai, galvojau aš, ir „Dichtelio malūnas" vėl buvo atidarytas, ir jį valdė dukterėčia, bet po atidarymo jis jau buvo nebe tas „Dichtelio malūnas" kaip prieš žmogžudystę. Apie šeimininkės dėdę daugiau nieko nebuvo girdėti, galvojau aš, bet galbūt jis kaip visi žudikai ir nuteistieji dvidešimčiai metų vis dėlto buvo paleistas po dvylikos ar trylikos metų, galimas daiktas, kad jo jau nebėra gyvo, galvojau aš, tačiau neketinau to klausti šeimininkės, nes neturėjau jokio noro darsyk išklausyti visą nužudymo istoriją, kurią ji man jau nesyk buvo pasakojusi, beje, mano paprašyta. Vienos prekiautojų atstovo nužudymas tuomet labai pagarsėjo, per teismą visi laikraščiai kasdien plačiai apie ją rašė, ir „Dichtelio malūnas", seniai uždarytas, buvo ištisas savaites apgultas smalsuolių, nors jis nieko ypatinga neturėjo. „Dichtelio malūnas" nuo to nužudymo vadinamas vien *Smaugynių namu,* kai žmonės nori pasakyti, jog eina į *Dichtelio malūną,* jie sako, kad eina į *Smaugynių namą.* Tai buvo vadinamoji netiesioginių įkalčių byla, galvojau aš, iš tiesų niekas neįrodė, kad nužudė šeimininkės dėdė ar jo parankinis, kurio šeima per visą tą žudynių istoriją, kaip sakoma, įpuolė į nelaimę. Teismas nepripažino, kad vadinamasis tvarkytojas įvykdė tokią niekšingą žmogžudystę sykiu su šeimininkės dėde, kuris visur ir visų buvo laikomas *maloniu, kukliu ir labai pastovaus būdo žmogum*

ir po šiai dienai maloniu, kukliu ir pastovaus būdo jį laiko tie, kurie jį pažinojo, tačiau prisiekusieji pareikalavo aukščiausios bausmės ne tik dėdei, bet ir buvusiam tvarkytojui, kuris, kiek žinau, dabar jau miręs, kaip jo žmona visąlaik sako, iš sielvarto, kad išties buvo nekaltas ir tapo žmonių neapkenčiančių prisiekusiųjų auka. Teismai, nors jie ir naikina nekaltus žmones ir jų šeimas, vyksta pagal planą, galvojau aš, prisiekusieji, kurie priimdami sprendimą visuomet pasikliauna akimirkos įspūdžiu ir nekenčia savo artimo, nors ir supratę, jog iš tiesų padarė nepataisomą nusikaltimą, nuteisdami nekaltą žmogų, labai greitai susitaiko su klaidingu savo nuosprendžiu ir su savo sąžine! Pusė visų prisiekusiųjų sprendimų, reikia pasakyti, yra klaidingi, galvojau aš, ir neabejojau, kad vadinamoji „Dichtelio malūno" byla šimtu procentų buvo kaip tik tokia – pasibaigė klaidingu prisiekusiųjų nuosprendžiu. Vadinamieji Austrijos apygardų teismai garsūs tuo, kad juose kasmet priimama dešimtys klaidingų prisiekusiųjų sprendimų ir kad taip jų sąžinę užgula likimai dešimčių nekaltųjų, kurie mūsų įkalinimo įstaigose paprastai sėdi iki gyvenimo pabaigos, neturėdami jokios vilties kada nors, kaip sakoma, būti *reabilituoti*. Ir išvis, galvojau aš, mūsų kalėjimuose ir bausmės įstaigose sėdi daugiau nekaltų negu kaltų, nes yra tiek sąžinės neturinčių teisėjų ir žmonių, taigi savo artimo nekenčiančių prisiekusiųjų, kurie už savo nelaimes ir savo bjaurumą keršija tiems, kurie turi nelaimės pakliūti į jų rankas. Austrų teismingumas velniškas, galvojau aš, tuo mes, jei atidžiai skaitome laikraščius, nuolatos įsitikiname, bet jis, žinoma, daug velniškesnis, tik labai maža dalis nusikaltėlių iškyla dienos švieson ir yra paskelbiami. Aš pats esu tikras, kad šeimininkės dėdė nėra tas žudikas arba, tiksliau, žudiko bendrininkas, kokiu buvo apšauktas prieš trylika ar keturiolika metų, galvojau aš. Ir tvarkytojas man atrodo nekaltas, aš dar gerai prisimenu bylos pranešimus, iš esmės abu, tiek šeimininkės dėdė, vadinamasis „Dichtelio malūno" šeimininkas, tiek jo kaimynas, tvarkytojas, privalėjo būti išteisinti, galų gale to reikalavo ir prokuroras, tačiau prisiekusieji nubalsavo, kad tai būta šlykščios žmogžudystės iš anksto susitarus ir įkišo „Dichtelio malūno"

šeimininką ir tvarkytoją į Garsteno kalėjimą, galvojau aš. Ir jeigu neužtenka drąsos, jėgų ir pinigų vėl, kaip sakoma, pradėti tokią šiurpią bylą nuo pradžių, tai neteisingas nuosprendis, koks buvo priimtas „Dichtelio malūno“ šeimininkui ir tvarkytojui, lieka galioti, tokia baisinga neteisybė dviem iš tiesų nekaltiems žmonėms neatšaukiama, ir visuomenė galop nieko nebenori apie juos girdėti, nesvarbu, ar jie kalti, ar nekalti. „Dichtelio malūno“ byla, kaip ji visąlaik vadinama, iškilo man atmintyje, ir aš apie ją paskui visąlaik galvojau, sėdėdamas prie lango, nes pastebėjau nuotrauką, kabančią ant priešingos sienos ir vaizduojančią „Dichtelio malūno“ šeimininką, apsitaisiusį sulig savo padėtim, rūkantį pypkę, ir pagalvojau, kad šeimininkė turbūt pakabino ant sienos nuotrauką ne vien iš dėkingumo, kad galėjo perimti iš dėdės „Dichtelio malūną“, o ir tam, kad Dichtelio malūnininkas ar tiksliau Dichtelio šeimininkas nebūtų visai užmirštas. Tačiau dauguma tų, kurie iš tiesų ir rimtai domėjosi „Dichtelio malūno“ byla, jau seniai mirę, galvojau aš, o šiandieniniams lankytojams nuotrauka nė motais. Tačiau „Dichtelio malūne“, be abejo, išlikęs šioks toks šiurpaus nusikaltimo kvapas, galvojau aš, kuris, žinoma, traukia žmones. Mums patinka, kai žmonės įtariami, kai apkaltinami ir nuteisiami, galvojau aš. Kai nusikaltimas iškyla dienos švieson, galvojau aš, žiūrėdamas į nuotrauką ant sienos. Kai šeimininkė pasirodys iš virtuvės, aš ją paklausiu, kas atsitiko jos dėdei, galvojau aš ir tariau sau kartą, kad ją to paklausiu, o kartą, kad jos to neklausiu, tad žiūrėjau visąlaik į Dichtelio šeimininko nuotrauką ir galvojau, kad iškvosiu šeimininkę, kad jos nekvosiu, ir taip toliau. Vadinamasis paprastas žmogus, kuris iš tiesų niekad nėra paprastas, staiga išplėšiamas iš savo aplinkos, tikrąja to žodžio prasme kitądien įgrūdamas už grotų, galvojau aš, iš kur išeina, jeigu apskritai išeina, visiškai suluošintas, justicijos auka, dėl kurios nelaimės pagaliau kalta visa visuomenė. Laikraščiuose tik pasibaigus bylai buvo iškeltas klausimas, ar „Dichtelio malūno“ šeimininkas ir tvarkytojas iš tiesų yra kalti, ir išspausdinti atitinkami komentarai, bet jau po dviejų, trijų dienų paskelbus nuosprendį „Dichtelio malūno“ byla užmiršta. Iš tų komentarų buvo galima suprasti, kad abu

žmogžudžiais apšaukti ir nuteisti žmonės *galėjo* neįvykdyti žmogžudystės, kad turėjo būti trečias asmuo, arba daug trečių asmenų turėjo įvykdyti žmogžudystę, bet prisiekusieji jau buvo paskelbę nuosprendį, ir byla nebebuvo vėl pradėta, galvojau aš, iš tiesų gyvenime mane mažai kas taip domino, kaip teisminė mūsų pasaulio pusė. Jeigu mes įsigilinsim į tą mūsų teisminio pasaulio pusę, taigi į mūsų visuomenę, tai, kaip sakoma, kasdien pamatysime, ko nematę. Kai šeimininkė daugiau ar mažiau pavargusi išėjo iš virtuvės ir atsisėdo prie mano stalo – ji tenai skalbė ir kiek laiko atsidavė virtuve, – aš vis dėlto paklausiau, kas nutiko jos dėdei, „Dichtelio malūno" šeimininkui, bet ne tiesiai, o labai atsargiai suformulavęs klausimą. Jos dėdė apsigyvenęs pas savo brolį Hiršbache, atsakė ji, Hiršbachas – tai kaimelis prie čekų sienos, ji pati tiktai kartą tenai buvusi, tačiau prieš daug metų, jos sūnui tada dar buvę tik treji. Ji norėjusi parodyti dėdei sūnų, tikėdamasi, kad jis, mat manė, jog dar turi iš ko, padės jai bėdoje, tai yra duos pinigų, tik dėl to leidosi su sūnum į tokią sunkią kelionę Hiršbachan prie čekų sienos, praėjus pusei metų po vyro, sūnaus tėvo, mirties, sūnus vis dėlto labai gerai augąs. Bet dėdė net nesusitikęs su ja, liepęs broliui, kad meluotų, ir nesirodęs, kol jai nusibodo su sūnum laukti, ir ji sugrįžo į Vankhamą, nieko nepešusi. Kaip žmogus gali būti toks kietaširdis, sakė ji, bet antra vertus, ji suprantanti dėdę. Jis nieko nebenorėjo girdėti apie „Dichtelio malūną" ir Vankhamą, sakė ji. Tie, kurie yra sėdėję kalėjime, nesvarbu kiek, paleisti nebegrįžta ten, kur anksčiau gyveno, sakė ji. Šeimininkė tikėjusis pagalbos iš savo dėdės arba bent jau iš vadinamojo Hiršbacho dėdės, bet jos nesulaukė, kaip tik iš tų žmonių, kurie buvo ir šiandien tebėra jos paskutiniai giminės, kurie, jos žiniomis, nors ir skurdžiai gyvendami Hiršbache, dar nemažai turėjo, šeimininkė užsiminė, koks gali būti jos dėdžių turtas, nors ir nepasakė tikslios sumos, jaudinamai mažos sumos, galvojau aš, kuri jai, šeimininkei, turėjo atrodyti tokia didelė, kad ji iš jos tikėjosi rimtos pagalbos, galvojau aš. Seniai, nors jiems jau ir nieko nebereikia, yra godūs, kuo labiau sensta, tuo godesni darosi, nieko neišleidžia iš rankų, jų palikuonys

gali akyse mirti iš bado, jų tai nė kiek nejaudina. Šeimininkė paskui papasakojo apie kelionę į Hiršbachą, apie tai, kaip sunku yra nusigauti iš Vankhamo į Hiršbachą, kad jai trissyk reikėjo persėsti su sergančiu vaiku ir kad kelionė į Hiršbachą ne tik nieko nedavė finansiškai, bet ir pakišo ligą, gerklės uždegimą, sunkų, kelis mėnesius trukusį gerklės uždegimą, sakė ji. Po kelionės į Hiršbachą ketinusi nukabinti nuo sienos dėdės nuotrauką, bet paskui vis dėlto nenukabinusi dėl svečių, kurie tada būtų klausę, kodėl ji nukabinusi nuotrauką, o ji neturėjusi jokio noro vėl visiems viską pasakoti, sakė ji. Tada jie vėl būtų norėję viską žinoti apie bylą, sakė ji, o ji apie ją nieko nebenorinti girdėti. Tačiau faktas, kad prieš kelionę ji mylėjusi tą nufotografuotą dėdę, o po kelionės galinti vien tik neapkęsti. Ji labai supratusi savo dėdę, sakė ji, o jis jos – nė trupučio. Galop tai juk ji pratęsusi „Dichtelio malūno“, kaip viešbučio, veiklą, sakė ji, blogiausiomis sąlygomis, ir neleidusi jam pražūti, nepardavusi jo, nors turėjusi tam į valias progų. Jos vyras nė trupučio neprisidėjęs prie svečių aptarnavimo, jam tai visai nerūpėję, sakė ji, ji susipažinusi su juo per Užgavėnių šventę Regau, kur nuėjusi nupirkti savo viešbučiui kelių Regau viešbučio išmestų senų krėslų. Ir jai iškart kritę į akį, antai sėdi geraširdis vyriškis visiškai vienas, be jokios draugijos. Ji prisėdusi prie jo stalo ir parsivedusi jį į Vankhamą, ir jis čia pasilikęs. Bet jis niekad nebuvo smuklininkas, kalbėjo ji. Čia visos žmonos, ji iš tiesų pavartojo žodį *žmonos,* visos žmonos čia priverstos visąlaik turėti galvoje, kad jų vyrai kada nors įkris į popieriaus malūną arba kad jiems bent jau bus nutraukta ranka ar keli pirštai, sakė ji, iš esmės nieko nebestebina, kad jie susižeidžia fabrike, čia tik tokius ir tematai, suluošintus popieriaus malūnų. Devyniasdešimt procentų čionykščių vyrų dirba popieriaus fabrike, sakė ji. Su vaikais jie irgi nieko kito nedaro, tik grūda į popieriaus fabriką, sakė ji, jau kelios kartos tas pats, galvojau aš. O jeigu popieriaus fabrikas bankrutuotų, sakė ji, tai visi liktų be nieko. Ir tiktai artimiausios ateities klausimas, kada popieriaus fabrikas bus uždarytas, sakė ji, viskas suka į tai, nes popieriaus fabrikas esąs suvalstybintas ir jis,

kaip ir kitos suvalstybintos įmonės, yra prasiskolinęs milijardus, tad netrukus turės būti uždarytas. Visi čia susiję su popieriaus fabriku, ir jeigu jis užsidarys, tai bus galas viskam. Jai pačiai tada būsiąs galas, nes devyniasdešimt procentų jos svečių yra popieriaus fabriko darbininkai, bent jau atnešą pinigų, tuo tarpu miško darbininkai – nieko, o ūkininkų per metus matanti tik vieną kitą, jie vengia „Dichtelio malūno“ nuo teismo dienų, o atėję būtinai ko nors nemalonaus paklaus, sakė ji. Ji jau seniai nebegalvojanti apie ateitį, jai esą vis tiek, kas bus, pagaliau jos sūnui jau dvylika, o kai sueis keturiolika, jie jau bus čia tiek prakutę, kad galės atsistoti ant kojų. Manęs ateitis nė kiek nedomina, sakė ji. Ponas Vertheimeris, jos žodžiais, visuomet buvęs *laukiamas svečias*. Tačiau *tokie prašmatnūs ponai* visai nežino, ką reiškia gyventi kaip ji, ką reiškia turėti tokią užeigą kaip „Dichtelio malūnas“. Jie (prašmatnieji ponai!) kalbą vien tik apie jai nesuprantamus dalykus, neturį jokių rūpesčių ir visą savo laiką skirią vien tik tam, kad sugalvotų, ką daryti su turimais pinigais ir laiku. Ji pati niekados neturėjusi pakankamai pinigų ir pakankamai laiko ir net nebuvusi visąlaik nelaiminga, priešingai negu minėti *prašmatnūs ponai,* kuriems visuomet užtenka pinigų ir laiko ir kurie nuolatos kalba apie tai, kokie yra nelaimingi. Jai visiškai nesuprantama, kodėl Vertheimeris jai visuomet sakęs, jog esąs nelaimingas žmogus. Jis dažnai iki pirmos prasėdėdavęs viešbučio užeigoje ir dejuodavęs, kol ji jo *pasigailėdavusi,* jos žodžiais, ir eidavusi su juo į savo kambarį, nes jis nebenorėdavęs nakčia eiti į Traichą. Tokie žmonės kaip ponas Vertheimeris juk turį visas galimybes būti laimingi ir visų tų galimybių niekad neišnaudoją, sakė ji. Toks puikus poniškas namas ir tiek žmoguje nelaimių, sakė ji. Apskritai Vertheimerio savižudybė jai nebuvęs netikėtumas, tačiau jis neturėjo pasikarti medyje Cicerse kaip tik priešais savo sesers namą, to ji jam neatleidžianti. Jos sakomi žodžiai *ponas Vertheimeris* mane jaudino ir kartu kėlė pasišlykštėjimą. *Aš kartą kreipiausi dėl pinigų, tačiau jis man nieko nedavė,* sakė ji, *man reikėjo kredito naujam šaldytuvui. Prie turtingo žmogaus geriau neik,* sakė ji, *kai tau reikia pinigų*. Tuo tarpu

Vertheimeris be niekur nieko išmetęs pro langą milijonus. Mane ji irgi laikė tokiu kaip Vertheimeris, pasiturinčiu, taigi turtingu ir nežmonišku, nes leptelėjo, jog visi pasiturintys ir turtingi yra nežmoniški. Bet argi ji žmoniška? Paklausiau aš jos, bet ji nieko neatsakė. Ji atsistojo ir nuėjo pasitikti alaus išvežiotojų, sustojusių priešais viešbutį su savo didžiuliu sunkvežimiu. Mane domino tai, ką buvo pasakiusi šeimininkė, todėl neiškart pakilau eiti į Traichą, o likau sėdėti, kad pasižiūrėčiau į alaus išvežiotojus, o pirmiausia – į šeimininkę, kurios santykiai su alaus išvežiotojais, be abejo, buvo intymesni negu su tais, kurie lankėsi jos užeigoje. Alaus išvežiotojais aš žavėjausi nuo pat savo ankstyvos vaikystės, kaip ir tą dieną. Mane žavėjo tai, kaip jie iškrovė alaus statines ir priešais save perrideno per priemenę, paskui pramušė pirmą šeimininkei ir susėdo su ja prie stalo. Būdamas vaikas, norėjau tapti alaus išvežiotoju, žavėjausi jais, galvojau aš, negalėjau į juos atsižiūrėti. Sėdintį prie gretimo stalo ir stebintį alaus išvežiotojus mane tuojau vėl pagavo tas vaikystės jausmas, bet aš jam ilgiau nepasidaviau, atsistojau ir išėjau iš „Dichtelio malūno" į Traichą, nepamiršęs perspėti šeimininkės, kad pavakare arba gal ir anksčiau, *kaip išeis,* sugrįšiu ir norėsiu vakarienės. Išeidamas dar išgirdau, kaip alaus išvežiotojai paklausė šeimininkės, kas aš toks, o kad turiu puikias ausis, tai išgirdau, kaip ji pašnabždėjo mano pavardę ir dar pridūrė, jog aš esąs Vertheimerio, to kvailio, kuris pasikorė Šveicarijoje, draugas. Apskritai, užuot dabar ėjus į Traichą, man būtų buvę maloniau sėdėti užeigoje ir klausytis, ką kalba alaus išvežiotojai ir šeimininkė, galvojau aš išeidamas, o dar geriau prisėsti prie alaus išvežiotojų stalo ir išgerti su jais bokalą alaus. Mums vis atrodo, kad sėdim su tais, kurie mus visą gyvenimą traukia, su tais vadinamaisiais paprastais žmonėmis, kuriuos mes, žinoma, visai kitokius įsivaizduojam, negu jie yra iš tikrųjų, nes jeigu su jais iš tiesų atsisėstume prie vieno stalo, tai pamatytume, kad jie ne tokie, kaip manėm, ir kad mes visiškai prie jų netinkame, kad viskas tik įsikalbėta, kad mes atsisėdę tarp jų pasijusim kaip atsitrenkę į sieną, kad būtinai taip pasijusim, jei manysim, kad mūsų vieta

tarp jų arba mes galėtume nenubausti tarp jų bent kiek pasėdėti, kad taip manyti yra didžiausia klaida, galvojau aš. Mes visą gyvenimą ilgimės tų žmonių, norime būti tarp jų ir, jeigu parodom, ką jiems jaučiame, tai būnam atstumti ir, beje, be jokios atodairos. Vertheimeris dažnai sakė, kad jam nesiseka patenkinti savo poreiko būti su vadinamaisiais paprastais žmonėmis, taigi su vadinamąja liaudimi, ir labai dažnai pasakodavo, kad į „Dichtelio malūną" ėjo atsisėsti su liaudimi prie vieno stalo ir jau iš pat pirmo bandymo gavo suprasti, kad neteisinga manyti, jog žmonės kaip jis, Vertheimeris, arba kaip aš, be niekur nieko galėtų prisėsti prie liaudies stalo. Tokie žmonės kaip mes jau seniai atsiskyrę nuo liaudies stalo, sakė jis, kiek prisimenu, jau esam gimę visai prie kito, sakė jis, ne prie liaudies stalo. Tačiau tokius žmones kaip mes, žinoma, traukia prie liaudies stalo, sakė jis. Bet prie liaudies stalo mums nėra kas veikti, sakė jis, kiek prisimenu. Alaus išvežiotojo gyvenimas, galvojau aš, tai diena po dienos pakrovinėti ir iškrovinėti alaus statines ir ridenti jas per Aukštutinės Austrijos užeigų priemenes, sėdėti su visomis tomis nusigyvenusiomis šeimininkėmis prie stalo ir kiekvieną dieną mirtinai nusiplūkus griūti į lovą, trisdešimt, keturiasdešimt metų iš eilės. Aš giliai įkvėpiau ir kiek įmanydamas greičiau patraukiau į Traichą. Galvojau, kad visais laikais kaime neišsprendžiamos problemos iškyla daug rimčiau negu mieste, kur mes, jeigu norime, galim išlikti visiškai nežinomi, galvojau, kad kaime visos bjaurystės ir visi baisumai teškiami tiesiai į veidą ir kad mes jų negalim išvengti, kad mus tos bjaurystės ir tie baisumai, jeigu gyvensim kaime, tikrai per patį trumpiausią laiką suries į ragą, kad niekas nepasikeitė nuo to laiko, kai išvažiavau. Jeigu grįžčiau į Deselbruną, tai būtinai žūčiau, apie grįžimą į Deselbruną negali būti nė kalbos, netgi po penkerių ar šešerių metų, sakiau aš sau, ir kuo ilgiau manęs čia nebus, tuo labiau negalėsiu grįžti į Deselbruną, turėsiu likti Madride arba kitame didmiestyje, sakiau aš sau, tik ne kaime ir ne Aukštutinės Austrijos, galvojau aš. Buvo šalta ir vėjuota. Visiška kvailystė eiti į Traichą, išlipus Atnango Puchheime, atėjus į

Vankhamą, dingtelėjo man. Šioje vietoje Vertheimeris kuoktelėjo, galų gale visai išėjo iš proto, galvojau aš ir tariau sau, kad jis visuomet buvo *grimzdėjas,* kaip sakydavo Glenas Gouldas, Vertheimeris buvo tipiškas akligatvio žmogus, tariau aš sau, iš vieno akligatvio būtinai pakliūdavo į kitą, nes Traichas jam visuomet buvo akligatvis, kaip vėliau Viena ir, žinoma, Zalcburgas, nes Zalcburgas jam tikrai buvo ištisas akligatvis, ir „Mocarteumas" akligatvis, kaip Vienos muzikos akademija, kaip visos pianino studijos, apskritai tokie žmonės tegali rinktis tik tarp vieno ar kito akligatvio, tariau aš sau, ir niekada neištrūksta iš akligatvių labirinto. *Grimzdėjas jau gimė grimzdėju,* galvojau aš, *jis visąlaik buvo grimzdėjas,* ir jeigu mes įdėmiai įsižiūrėsim į savo aplinką, tai pamatysim, kad joje vien tik tokie grimzdėjai, tariau aš sau, tokie akligatvių žmonės kaip Vertheimeris, kurį Glenas Gouldas jau nuo pat pirmos akimirkos perprato kaip tokį akligatvio žmogų ir grimzdėją, ir Glenas Gouldas jį pirmas pavadino *grimzdėju* ta savo beatodairiška, perdėm atvira kanadietiška amerikietiška maniera; Glenas Gouldas visiškai nesivaržydamas ištarė tai, ką kiti taip pat manė, bet niekad nesakė, nes jiems nebūdinga ta beatodairiška ir atvira, bet vis dėlto padedanti kanadietiška amerikietiška maniera, sakiau aš sau, kad jie visuomet įžvelgė Vertheimerį kaip *grimzdėją,* bet nedrįso pavadinti jo *grimzdėju;* bet galbūt jiems neatėjo į galvą toks taiklus apibūdinimas, jie neturėjo vaizduotės, galvojau aš, o Glenui jis dingtelėjo pačią pirmą akimirką, kai tik pamatė Vertheimerį, labai akylai įžvelgė, turiu pasakyti, neilgai stebėjęs iškart pasakė, kad jis *grimzdėjas,* ne taip kaip aš, juk aš tik po ilgų stebėjimų ir daug metų praleidęs sykiu su juo sugalvojau, kad jis akligatvio žmogus. Mes visąlaik susiduriam su tokiais grimzdėjais ir su tokiais akligatvių žmonėmis, tariau aš sau ir paspartinau žingsnį prieš vėją. Mes labai stengiamės apsisaugoti nuo tokių grimzdėjų ir tokių akligatvio žmonių, nes tie grimzdėjai ir tie akligatvio žmonės visas savo pastangas skiria tam, kad terorizuotų savo aplinką, lėtai žudytų artimuosius, galvojau aš. Kad ir kokie būna silpni ir kaip tik todėl, kad yra tokio silpno sudėjimo ir gymio,

jiems užtenka jėgos naikinti aplinką, galvojau aš. Jie beatodairiškiau puola savo aplinką ir savo artimuosius, sakiau aš sau, negu mes iš pradžių galime įsivaizduoti, o kai suvokiame jų veiksmus, vien tiktai jiems, grimzdėjams ir akligatviniams, būdingą mechanizmą, tai paprastai jau būna vėlu nuo jų sprukti, jie traukia tave už kur tik gali, visa jėga žemyn, sakiau aš sau, jiems tinka bet kokia auka, galvojau aš, tegu tai būna jų pačių sesuo. Iš savo nelaimės, iš savo grimzdėjiško mechanizmo jie išspaudžia didelį kapitalą, sakiau aš sau, artindamasis prie Traicho, nors jiems tas kapitalas galop, aišku, beveik nieko nepadeda. Vertheimeris visąlaik rėmėsi neteisingomis prielaidomis, sakiau aš sau, skirtingai negu Glenas, kuris visuomet rėmėsi teisingomis prielaidomis. Vertheimeris pavydėjo Glenui Gouldui net mirties, sakiau aš sau, negalėjo pakelti net Gleno Gouldo mirties ir netrukus nusižudė, iš tiesų tai momentas, paskatinęs jį nusižudyti, buvo ne sesers išvykimas į Šveicariją, o nepakeliama mintis, kad Gleną Gouldą, kaip čia pasakyti, ištiko mirtis, pasiekusi jo tobulybę, privertė jį nusižudyti. Iš pradžių Vertheimeris negalėjo pakęsti, kad Glenas Gouldas geriau už jį skambina, o kur dar tai, kad jis, staiga tapęs genijumi Glenu Gouldu, galvojau aš, išgarsėjo visame pasaulyje ir buvo ištiktas mirties, kaip didžiausias genijus ir garsenybė, galvojau aš. Tuo tarpu Vertheimeriui liko tik sava mirtis, mirtis nuo savo paties rankos, galvojau aš. Apimtas didybės priepuolio jis sėdo į Churo traukinį, tariau aš dabar sau, atsidūrė Cicerse ir pasikorė priešais Dutveilerio namą, be jokios gėdos. Apie ką gi aš būčiau galėjęs kalbėti su Dutveiler? – paklausiau savęs ir tuojau sau atsakiau garsiai ištardamas: *apie nieką*. Ar man reikėjo pasakyti seseriai, ką iš tiesų maniau ir manau apie Vertheimerį, jos brolį? – galvojau aš. Tai būtų buvusi didžiausia beprasmybė, galvojau aš. Aš būčiau tik įkyrėjęs Dutveiler savo kalbomis, o man jos nieko nebūtų davusios. Bet man reikėjo mandagesniu balsu atsisakyti Dutveilerių kvietimo papietauti, galvojau dabar, aš atmečiau jų kvietimą iš tiesų ne mandagiai, o neleistinai, griežtai, juos įžeisdamas, ir tai man dabar nepatiko. Mes elgiamės neteisingai, įžeidinėjame žmones vien tam,

kad išvengtume didesnės įtampos, nemalonaus susitikimo, galvojau aš, nes susitikimas su Dutveileriais po Vertheimerio laidotuvių galėjo būti tik nemalonus, aš būčiau iškėlęs dienos švieson viską, kas lietė Vertheimerį, su man paskutiniu metu pragaištingu neteisingumu, vienu žodžiu, subjektyviai, aš pats to negaliu pakęsti, bet niekaip nesugebu išvengti. Ir Dutveileriai buvo susidarę savotišką vaizdą apie Vertheimerį, tokį pat neteisingą ir iškreiptą, sakiau aš sau. Mes visuomet vien neteisingai vaizduojame ir vertiname žmones, mes vertiname juos neteisingai, o atsiliepiame apie juos niekšiškai, sakiau aš sau, bet kokiu atveju, nesvarbu, kaip mes juos vaizduotume, kaip vertintume. Pietūs Chure su Dutveileriais būtų sukėlę vien nesusipratimus ar abi puses žeidžiančią neviltį, galvojau aš. Tad visai gerai, kad atsisakiau kvietimo ir iškart grįžau į Austriją, galvojau aš, jeigu man nebūtų prisireikę išlipti Atnango Puchheime, būčiau parvažiavęs į Vieną, nuėjęs į savo butą, pernakvojęs ir išvažiavęs į Madridą, galvojau aš. Aš neatleidau sau už sentimentalumą Atnango Puchheime, už tą bjaurią, bet būtiną nakvynę Vankhame, kad galėčiau aplankyti Vertheimerio paliktą Traichą. Man reikėjo bent jau paklausti Dutveiler, kas dabar esąs Traiche, nes eidamas į jį neturėjau nė mažiausio supratimo, ką tenai rasiu, mat negalėjau pasikliauti šeimininkės informacija, ji visuomet daug kalba, galvojau aš, ir, kaip daugelis šeimininkių, kalba nesąmones, neteisybę. Netgi gali būti, kad pati Dutveiler jau Traiche, galvojau aš, būtų labai suprantama, kad ji jau po pietų ar net per pietus išvažiavo iš Churo į Traichą, o ne kaip aš vakare. Kas gi daugiau turėjo perimti Traichą? – galvojau aš, jeigu ne sesuo, kuri dabar, kai Vertheimeris numirė ir yra palaidotas Chure, gali jo nebebijoti. Jos kankintojas nebegyvas, galvojau aš, jos naikintojas baigė gyvenimą, jo nebėra, jis niekados negalės ką nors jai pasakyti. Aš ir dabar, kaip visada, perdėjau, ir man pačiam pasidarė nepatogu, kad staiga ėmiau vadinti Vertheimerį kankintoju ir savo sesers naikintoju, taip, galvojau aš, aš visuomet puolu kitus, neteisingai, tiesiog nusikalstamai. Aš visuomet kentėjau dėl savo neteisingumo,

galvojau aš. Ponas Dutveileris, kuris man iš pirmo žvilgsnio pasirodė toks atkarus, galimas daiktas, visai nėra toks atkarus, dabar maniau aš, ir visiškai nesikėsina į Traichą, apskritai jam visiškai nerūpi Vertheimerio reikalai, atrodo, jis visai nesidomi, ką Vertheimeris paliko Traiche ir Vienoje, galvojau aš, o jeigu taip, tai ponui Dutveileriui rūpi tiktai Vertheimerio palikti pinigai. Šiaip iš Vertheimerio palikimo beveik niekas nerūpi, tačiau seseriai viskas turėtų labai rūpėti, nes įsivaizduoju, kad ir kaip ryžtingai ir galutinai ji atsiskyrė nuo brolio, ištekėdama už Dutveilerio, netiesa, kad jai visai nerūpėtų brolio palikimas, spėjau aš, kad kaip tik dabar, broliui, taip sakant, demonstratyviai nusižudžius, paleista į laisvę, ji staiga taip uoliai ims domėtis visu tuo, kas vertheimeriška, kaip anksčiau nesidomėjo, ir kaip dabar, ko gero, net domisi vadinamuoju *humanitariniu brolio palikimu.* Prieš akis, kaip sakoma, man jau iškilo tai, kaip ji sėdi Traiche palinkusi prie tūkstančių, jeigu ne šimtų tūkstančių savo brolio raštelių ir juos studijuoja. Paskui vėl pagalvojau, kad Vertheimeris nepaliko nė vieno vienintelio raštelio, tatai labiau atitiktų jo būdą negu vadinamasis literatūrinis palikimas, kurio jis pats niekada nė trupučio nevertino, šiaip ar taip, jis man tai nuolatos aiškino, nors ir negaliu tvirtinti, jog kalbėjo rimtai, galvojau aš. Mat žmonės, dirbantys protinį darbą, labai dažnai sako, kad jie jo išvis nevertina, o iš tikrųjų labai vertina, tik neprisipažįsta, nes gėdinasi, kaip jie sako, tokios priklausomybės, sunaikina savo darbą, kad viešai nebūtų ko gėdytis, Vertheimeris galėjo griebtis savo vadinamojo humanitarinio mokslo atžvilgiu tokio apgaulingo manevro, galvojau aš, tai visiškai atitiktų jo būdą. Tuomet aš iš tiesų turėčiau galimybę mesti akį į jo dvasinį palikimą, galvojau aš. Staiga pasidarė taip šalta, kad turėjau pasistatyti švarko apykaklę. Mes vis ieškome priežasties ir einame nuo vienos galimybės prie kitos, galvojau aš, kad Gleno mirtis yra tikroji Vertheimerio mirties priežastis, man visąlaik sukosi galvoje tai, o ne Vertheimerio sesers pabėgimas pas Dutveilerį į Cicersą. Mes ne vien pasakome priežastį, ji visuomet glūdi daug giliau, ir ji glūdi „Goldbergo

variacijose", kurias Glenas skambino Zalcburge Horovico kurse. *Gerai temperuotas klavyras yra priežastis*, galvojau aš, o ne tas faktas, kad Vertheimerio sesuo, sulaukusi keturiasdešimt šešerių, atsiskyrė nuo brolio. Vertheimerio sesuo iš tiesų nekalta dėl Vertheimerio mirties, galvojau aš. Vertheimeris, galvojau aš, norėjo suversti kaltę dėl savo savižudybės seseriai, kad nukreiptų dėmesį nuo to, jog būtent *Goldbergo variacijos* ir *gerai temperuotas klavyras* kalti tiek dėl jo savižudybės, tiek išvis dėl jo gyvenimo katastrofos. Tačiau Vertheimerio katastrofa prasidėjo jau tą akimirką, kai Glenas Gouldas pasakė Vertheimeriui, jog tas esąs *grimzdėjas*, tatai, ir Vertheimeris tai žinojo, Gleno buvo pasakyta staiga ir be išankstinio nusistatymo, kaip pasakyčiau, jo kanadietiška amerikietiška maniera, Glenas *savo grimzdėju* mirtinai sužeidė Vertheimerį, galvojau aš, ne todėl, kad Vertheimeris pirmusyk girdėjo tą sąvoką, o kad Vertheimeris, *nežinojęs žodžio grimzdėjas*, seniai suvokė jo reikšmę, ir Glenas Gouldas *ištarė žodį grimzdėjas lemtingu momentu*, galvojau aš. Mes pasakom žodį ir sunaikinam žmogų, ir tas mūsų sunaikintas žmogus tą akimirką, kai ištariam naikinantį žodį, nežino, jog jis mirtinas, galvojau aš. Toksai su mirtinu žodžiu kaip su mirtina sąvoka susidūręs žmogus dar nežino mirtino to žodžio ir jo reikšmės poveikio, galvojau aš. Glenas, dar neprasidėjus Horovico kursui, pasakė Vertheimeriui žodį *grimzdėjas,* galvojau aš, aš net galėjau nurodyti tikslią valandą, kada Glenas pasakė Vertheimeriui žodį *grimzdėjas*. Mes pasakom žmogui mirtiną žodį ir tą akimirką, žinoma, nesuvokiam, ką iš tiesų padarėm, galvojau aš. Praėjus dvidešimt aštuoneriems metams po to, kai Glenas „Mocarteume" pasakė Vertheimeriui, kad jis yra *grimzdėjas,* ir dvylikai metų, kai pakartojo jį Amerikoje, Vertheimeris nusižudė. Savižudžiai juokingi, dažnai sakė Vertheimeris, tie, kurie pasikorė, patys bjauriausi, taip pat sakė jis, galvojau aš, dabar, žinoma, traukia dėmesį tai, kad jis labai dažnai kalbėjo apie savižudybę, tačiau tuo metu visąlaik daugiau ar mažiau, kaip čia pasakyti, šaipydamasis iš savižudžių, visuomet kalbėjo apie savižudybę ir savižudžius taip, lyg nei viena, nei kita sąvoka jam nė kiek nerūpėtų, tarsi nei viena,

nei antra jo nė kiek neliestų. *Aš* esąs savižudžio tipas, dažnai sakė jis, prisiminiau eidamas į Traichą, *man* gresiąs pavojus, o ne jam. Jis taip pat manė, kad nusižudyti gali jo sesuo, matyt, todėl, kad geriausiai žinojo jos tikrąją padėtį, žinojo, jog ji visiškai neturi išeities, nes jis, kaip dažnai kartojo, perprantąs savo kūrinį. Bet jo sesuo, užuot nusižudžiusi, pabėgo pas Dutveilerį į Šveicariją, ištekėjo už pono Dutveilerio, galvojau aš. Vertheimeris galop nusižudė tuo jo visuomet atstumiančiu ir bjauriu laikytu būdu, ir kaip tik Šveicarijoje, taigi jo sesuo išvažiavo į Šveicariją, kad ištekėtų už turtuolio Dutveilerio, chemijos magnato, o ne nusižudytų, jis pats, kad pasikartų medyje Cicerse, galvojau aš. Jis norėjo studijuoti pas Horovicą, galvojau aš, ir jį sunaikino Glenas Gouldas. Glenas mirė sau *idealiu* metu, o Vertheimeris nusižudė jam neidealiu metu, galvojau aš. Jeigu iš tiesų darsyk bandyčiau rašyti apie Gleną Gouldą, galvojau aš, tai turėčiau tame rašinyje atsižvelgti į tai, kaip jis apibūdino Vertheimerį, ir neaišku, kas atsidurtų to rašinio centre, Glenas Gouldas ar Vertheimeris, galvojau aš. Aš remiuosi Glenu Gouldu, *Goldbergo variacijomis* ir *Gerai temperuotu klavyru*, tačiau daugiausia dėmesio tame rašinyje bus skirta Vertheimeriui, nes man Glenas Gouldas visuomet buvo susijęs su Vertheimeriu, nesvarbu kaip, ir atvirkščiai – Vertheimeris su Glenu Gouldu ir galbūt *summa summarum* Glenas Gouldas Vertheimerio atžvilgiu vaidina didesnį vaidmenį, o ne atvirkščiai. Išeities taškas turi būti Horovico kursas, galvojau aš, skulptoriaus namas Leopoldskrone, faktas, kad mes visiškai nepriklausomai nuo viens kito susiėjom krūvon prieš dvidešimt aštuonerius metus, galvojau aš. Vertheimerio „Bezendorferis“ prieš Gleno Gouldo „Šteinvėjų“, galvojau aš, Gleno Gouldo *Goldbergo variacijos* prieš Vertheimerio *Fugos meną*, galvojau aš. Glenas Gouldas tikrai neturi būti dėkingas Horovicui už savo genijų, galvojau aš, bet Vertheimeris be niekur nieko gali apkaltinti *Horovicą* už suniokojimą ir sunaikinimą, galvojau aš, nes Vertheimeris Horovico vardo priviliotas atvyko į Zalcburgą, jei ne Horovico vardas, jis niekuomet nebūtų atsidūręs Zalcburge, bent jau ne tais jam pragaištingais metais. *Goldbergo variacijos* buvo

sukomponuotos vien tam, kad bent kiek praskaidrintų nemigos kamuojamo žmogaus naktis, galvojau aš, tuo tarpu Vertheimerį jos nužudė. *Nuotaikos pragiedrai* buvo jos sukomponuotos ir beveik po dviejų šimtų metų pražudė vilties netekusį žmogų, Vertheimerį, galvojau aš, eidamas į Traichą. Jeigu Vertheimeris prieš dvidešimt aštuonerius metus nebūtų ėjęs pro trisdešimt trečią kambarį antrame „Mocarteumo aukšte“, kaip prisimenu, lygiai ketvirtą valandą dienos, tai jis nebūtų po dvidešimt aštuonerių metų pasikoręs Cicerse prie Churo, galvojau aš. Vertheimerio pragaištis buvo ta, kad jis kaip tik tuo metu ėjo pro trisdešimt trečią „Mocarteumo“ kambarį, kai Glenas Gouldas tame kambaryje skambino vadinamąją *Ariją*. Vertheimeris man pasakojo, ką patyrė, kai sustojo priešais trisdešimt trečio kambario duris, išgirdęs skambinant Gleną, ir išlaukė iki *Arijos* galo. Tada aš supratau, kas yra smūgis, galvojau aš dabar. Vadinamasis vunderkindas Glenas Gouldas mudviem, Vertheimeriui ir man, buvo nežinoma figūra, ir mes, jeigu ir būtume apie jį ką nors žinoję, nebūtume žiūrėję rimtai, galvojau aš. Glenas Gouldas nebuvo vunderkindas, jis nuo pat pradžių buvo klavyro genijus, galvojau aš, nuo pat vaikystės jam neužteko vien meistriškumo. Mudu, Vertheimeris ir aš, kaip sakoma, turėjome izoliatorius kaime ir bėgome iš jų. Glenas Gouldas pasistatė sau narvą izoliatorių, kaip jis vadino savo studiją Amerikoje netoli Niujorko. Jis vadino Vertheimerį *grimzdėju*, aš, savo ruožtu, noriu jį, Gleną, vadinti *nepripažintuoju*, galvojau aš. O 1953 metus esu priverstas vadinti *pragaištingais* Vertheimeriui, nes 1953 metais Glenas Gouldas Leopoldskrone skambino *Goldbergo variacijas* mūsiškiame skulptoriaus name ne kam kitam, o mums, paskui jis su tomis pačiomis *Goldbergo variacijomis*, kaip sakoma, vienu mostu tapo garsenybe, 1953 metais Glenas Gouldas sunaikino Vertheimerį, galvojau aš. 1954 metais mes apie jį nieko negirdėjom, 1955-aisiais jis skambino *Goldbergo variacijas* Festivalių rūmuose, Vertheimeris ir aš klausėmės jo užkulisiuose, sykiu su grupe scenos darbininkų, kurie šiaip niekad nesiklausė pianistų koncertų, tačiau Gleno skambinimo buvo sužavėti. Glenas, kuris

visada buvo *apsipylęs prakaitu*, Glenas, Kanados amerikietis, į akis pavadinęs Vertheimerį *grimzdėju*, Glenas, „Ganshofe" juokęsis taip, kaip aš niekad prieš tai ir po to nebuvau girdėjęs nieko juokiantis, galvojau aš, lygindamas jį su Vertheimeriu, kuris buvo tikra Gleno Gouldo priešingybė; nors aš ir negaliu jos aprašyti, pabandysiu tai padaryti, galvojau aš, jei darsyk imsiuosi *Bandymo apie Gleną*. Užsidarysiu *Calle del Prado* ir rašysiu apie Gleną, ir tada man savaime atsiskleis Vertheimeris, galvojau aš. Rašydamas apie Gleną Gouldą, suprasiu Vertheimerį, galvojau aš, eidamas į Traichą. Aš ėjau per greitai ir netrukus uždusau, mano sena bėda, kankinanti mane jau daugiau kaip dvidešimt metų. Rašydamas apie vieną (Gleną Gouldą), suprasiu, koks buvo kitas (Vertheimeris), galvojau aš, tuo metu nuolatos klausysiuosi *Goldbergo variacijų* (ir *Fugos meno*) vieno (Gleno), kad paskui galėčiau apie juos rašyti, aš vis daugiau žinosiu apie kito (Vertheimerio) meną (arba nemeną!) ir galėsiu jį aprašyti, galvojau aš ir staiga ėmiau ilgėtis Madrido ir savo *Calle del Prado*, savo ispaniškų namų, kaip dar niekad nebuvau ilgėjęsis jokios vietos. Apskritai tas žygis į Traichą buvo slogus ir galų gale, kaip man visąlaik regėjos, pasirodys bergždžias. O gal nebus toks jau visai bergždžias, kaip aš manau, pagalvojau ir dar labiau paspartinau žingsnį. Medžioklės namą žinojau, jis niekuo nepasikeitęs, pasirodė man iš pirmo žvilgsnio, iš antro pagalvojau, kad tai turėjo būti idealus pastatas tokiam žmogui kaip Vertheimeris, bet iš tiesų niekad nebuvo jam idealus, o visiškai priešingai. Kaip ir mano Deselbrunas man niekad nebuvo idealus, o priešingai, negu maniau, nors viskas rodė, kad Deselbrunas idealus man (ir tokiam kaip aš). Mes pamatom pastatą ir manom, kad jis idealus mums (ir į mus panašiems), o jis būna išvis neidealus mūsų tikslams ir į mus panašių tikslams, galvojau aš. Kaip ir tada, kai įsivaizduojam, kad koks nors žmogus idealus mums, tuo tarpu jis yra, koks tik nori, tik ne idealus mums, galvojau aš. Mano spėjimas, kad Traichas bus uždarytas, nepasitvirtino, sodo vartai buvo atviri, netgi namo durys, kaip pamačiau iš tolo ir įėjau per sodą pro jas. Miško darbininkas Francas (Kolrozeris), aš jį

pažinojau, pasisveikino su manim. Jis tik šįryt išgirdęs apie Vertheimerio savižudybę, visi jie esą pasibaisėję, pasakė jis. Vertheimerio sesuo pranešusi atvyksianti rytoj, pasakė jis. Prašom toliau, jis atidaręs visus langus, kad vidun įeitų gryno oro, pasakė jis, viena bėda – ne bėda, jo kolega išvažiavęs trim dienom į Lincą, jis vienas likęs Traiche, *laimė, kad jūs atėjote*, pasakė jis. Ar aš norįs atsigerti vandens, paklausė jis, jis tuojau prisiminė, kad aš geriu vandenį. Ne, atsakiau, ne dabar, Vankhamo užeigoje, kur ketinu nakvoti, aš atsigėręs arbatos. Vertheimeris, kaip visuomet, išvažiavęs tiktai dviem ar trim dienom, jis, beje, sakęs, jog važiuosiąs į Churą pas seserį, dėstė Francas. Jam niekas nekrito į akį, ir nieko keista nepastebėjęs, kai Vertheimeris išvyko iš Traicho, su automobiliu, pasakojo Francas, ir nuvažiavęs iki Atnango Puchheimo, automobilis, be abejo, tebestovįs priešais geležinkelio stotį. Francas paskaičiavo, kad praėjo lygiai dvylika dienų, kai jo šeimininkas išvyko į Šveicariją, ir kad jis, kaip ką tik iš manęs sužinojo, jau vienuolika dienų negyvas. Pasikoręs, buvau pasakęs aš Francui. Jis, Francas, bijąs, kad dabar, po Vertheimerio, jo duondavio, mirties, Traiche, galimas daiktas, viskas pasikeisią, be to, juk ta Dutveiler *esanti keista persona*, jis nepasakė, kad bijąs ponios Dutveiler pasirodymo, tačiau davė suprasti, kad nerimaująs, jog ji šveicaro, savo vyro, veikiama gali visiškai pakeisti Traichą, galimas daiktas, ji parduosianti Traichą, pasakė Francas, nes ką gi jai su juo daryti nutekėjusiai į Šveicariją, ir dar taip sėkmingai nutekėjusiai. Traichas juk buvęs jos brolio namas, jo perstatytas ir pritaikytas savo tikslams taip, kad bet kuriam kitam turėtų nepatikti, kaip aš maniau, tinkantis tiktai jam, Vertheimerio sesuo juk niekad gerai nesijautusi Traiche, ir brolis, pasak Franco, niekad neleidęs jai *pasireikšti,* niekad neišpildęs nė vieno jos su Traichu susijusio noro, jos idėjas pertvarkyti Traichą pagal savo skonį, jis, Vertheimeris, užgniauždavęs vos užsimezgusias, ją, vargšę, Traiche, beje, *vien kamavęs*, sakė Francas. Dutveiler turinti tiesiog nekęsti Traicho, sakė jis, nes ji nė dienos nebuvusi čia laiminga, dėstė Francas. Jis prisimenąs, jog ji kartą nepasiklaususi, ar jos broliui

tai patiksią, pakėlusi jo kambaryje užuolaidas, ir tada jis įdūkęs, išvijęs ją iš savo kambario. Jei ji norėdavusi pasikviesti svečių, jis jai draudsdavęs, dėstė Francas, taip pat ji negalėdavusi rengtis taip, kaip norėdavusi, privalėdavusi nešioti tik tas sukneles, kurios jam patikdavusios, ir šalčiausiu oru negalėdavusi užsidėti tirolietiškos skrybėlės, nes brolis nepakentė tirolietiškų skrybėlių ir, kiek žinau, nepakentė visko, kas susiję su tautiškais drabužiais, ir pats niekad nieko nenešiojo, kad bent kiek būtų panašu į tautiškus drabužius, tad, žinoma, visuomet tuojau krisdavo į akis čia, šioje vietovėje, nes visi čia vaikšto tautiškais drabužiais, pasiūtais iš Tirolio milo, kuris šiomis šiurpiomis prieškalnių klimato sąlygomis išties kaip niekas kitas idealiai tinka, galvojau aš, tautiškais drabužiais, kaip ir viskuo, kas bent kiek į juos panašu, jis baisiausiai bodėjosi. Kai sesuo kartą jo paprašė, kad leistų eiti su viena kaimyne ant vadinamojo *Bekerbergo* į šokius Gegužės Pirmosios proga, jis jai tai uždraudė, sakė Francas. Ir kunigo draugijos turėjo atsisakyti, nes Vertheimeris neapkentęs katalikybės, į kurią jo sesuo, kaip aš žinąs, pastaraisiais metais labai pasinėrusi. Vienas jo įpročių buvęs reikalauti, kad sesuo vidurnaktį ateitų į jo kambarį ir sena fisharmonija, stovinčia jo kambaryje, pagrotų ką nors Hendelio, Francas iš tiesų pasakė *Hendelio*. Sesuo turėjusi keltis pirmą arba antrą valandą nakties, apsivilkti naktinį chalatą, ateiti į jo kambarį, sėsti prie fisharmonijos šaltame kambaryje ir skambinti Hendelį, sakė Francas, per tai, žinoma, peršaldavo ir Traiche nuolatos dėl to kamavosi. Jis, Vertheimeris, su seseria blogai elgęsis, sakė Francas. Jis vertęs ją valandą skambinti sena fisharmonija, sakė Francas, ir paskui rytą sykiu pusryčiaujant virtuvėje sakęs, jog ji nepakenčiamai skambinusi. Jis vertęs ją skambinti, kad vėl užmigtų, sakė Francas, nes poną Vertheimerį kamavusi nemiga, ir paskui jis jai rytą sakydavęs, jog skambinanti kaip *nugrubnagė*. Vertheimeriui visuomet reikėję versti seserį, kad atvažiuotų į Traichą, jis, Francas, manąs, kad Vertheimeris nekentęs savo sesers, bet negalėjęs be jos būti Traiche, ir aš pagalvojau, kad Vertheimeris nuolatos kalbėjęs apie vienatvę, bet iš tiesų negalėdavęs būti vienas,

jis nebuvo *vienišius*, galvojau aš, ir todėl savo seserį, nors ir nekęsdamas jos, kaip jokio kito žmogaus pasaulyje, apskritai mylėjo ir vežėsi į Traichą, kad tenai ją savaip kamuotų. Kai būdavo šalta, sakė Francas, jis liepdavęs, kad sesuo duotų komandą jo kambarį pakūrenti, tuo tarpu jos kambario buvo negalima kūrenti. Pasivaikščioti turėdavusi eiti tiktai brolio nurodyton pusėn ir iki ten, kur pasakyta, ir tiksliai laikytis pasivaikščiojimams nurodyto laiko, sakė Francas. Daugiausia, sakė Francas, ji sėdėdavusi savo kambaryje, bet jai nebūdavę galima klausytis muzikos, jos brolis nepakęsdavęs, kad ji užsidėtų plokštelę, nors ji tai mielai būtų padariusi. Jis, Francas, dar gerai prisimenąs abiejų Vertheimerių vaikystę, kai abu dar smagūs atvykdavę į Traichą, linksmi vaikai, galėdavę bet ką iškrėsti, sakė Francas. Medžioklės namas buvusi mėgstamiausia abiejų Vertheimerių žaidimo vieta. Tuo metu, kai Vertheimeriai buvo Anglijoje, nacių laikais, sakė Francas, kai Traiche šeimininkavęs nacių valdytojas, čia buvę bauginamai tylu, viskas tuo metu ir aplūžę, niekas nebuvo remontuojama, viskas palikta savieigai, nes valdytojas niekuo nesirūpinęs, Traiche gyvenęs nuskuręs nacių grafas, bet jis apie nieką nenusituokęs, sakė Francas, nacių grafas *beveik sužlugdęs* Traichą. Vertheimeriai, sugrįžę iš Anglijos, pirma į Vieną ir tik daug vėliau į Traichą, sakė Francas, gyvenę labai užsidarę, su niekuo nepalaikę jokio ryšio. Jis, Francas, vėl stojęs jiems tarnauti, jie visuomet jam gerai mokėję ir visuomet vertinę už tai, kad likęs jiems ištikimas nacių laikais ir per visą jų Anglijoje buvimo laiką. Už tai, kad jis vadinamaisiais nacių laikais Traichu rūpinęsis labiau, negu naciai to norėjo, sakė Francas, nacių valdžia jį ne tik perspėjusi, bet ir įkišusi dviem mėnesiams į kalėjimą Velse, nuo to laiko jis neapkenčiąs Velso, niekad ten nebevažiuojąs, net per tautines šventes. *Ponas Vertheimeris norėjo neleisti savo seseriai, kad ji eitų į bažnyčią*, sakė Francas, bet ji ėjusi *slapta į vakarines pamaldas*. Jaunųjų Vertheimerių tėvai nelabai spėję pasidžiaugti Traichu, sakė Francas, su kuriuo aš stovėjau virtuvėje, nes pernelyg anksti žuvę. Jie norėję nuvažiuoti į Meraną. Senasis Vertheimeris nenorėjęs, bet ji norėjusi, sakė jis. Jų automobilis buvęs surastas

tiktai praėjus dviem savaitėms po to, kai nukrito į tarpeklį prie Brikseno, sakė jis. Merane Vertheimeriai turi giminių, galvojau aš. Jį, Francą, priėmęs dirbti Traiche dar Vertheimerio prosenelis, sakė jis. Ir jo tėvas visą gyvenimą dirbęs pas Vertheimerius. Ponai jiems buvę tik geri, nebuvę galima niekuo skųstis, tad, žinoma, ir jie neturėję jokių priekaištų, sakė Francas. Jis negalėjo įsivaizduoti, kas dabar laukia Traicho. Jis panoro sužinoti, ką aš manąs apie poną Dutveilerį, bet aš tik papurčiau galvą. Galimas daiktas, sakė Francas, Vertheimerio sesuo atvažiuos į Traichą, kad jį parduotų. Aš taip nemanąs, sakiau, aš niekaip negalįs įsivaizduoti, kad Dutveiler parduotų Traichą, nors maniau, jog visai įtikima, kad ji norėtų jį parduoti, tačiau Francui nesakiau to, ką manau, visiškai aiškiai pareiškiau, ne, aš nemanąs, kad Dutveiler parduotų Traichą, to išties nemanąs. Aš norėjau nuraminti Francą, kuris, žinoma, nerimavo, kad gali netekti vietos, kurioje išdirbo visą gyvenimą. Visiškai įmanoma, kad Dutveiler, Vertheimerio sesuo, atvažiuotų į Traichą ir jį parduotų, net kuo greičiau, galvojau aš, tačiau to nesakiau Francui, jam sakiau, kad esu tikras, jog Vertheimerio sesuo, *mano draugo sesuo*, pabrėžiau aš, Traicho neparduos, jie, Dutveileriai, turį tiek pinigų, sakiau aš Francui, kad jiems nereikia parduoti Traicho, pats tuo tarpu galvojau, kad kaip tik todėl, kad turi tiek daug pinigų, jie, ko gero, ketina kuo greičiau nusikratyti Traicho, jie tikrai neparduos Traicho, pasakiau aš ir pagalvojau, kad jie galbūt net iškart parduos Traichą, ir pasakiau Francui, kad galįs būti tikras, jog čia, Traiche, niekas nepasikeisią, o pats galvojau, kad čia, matyt, viskas pasikeis. Dutveiler atvažiuos ir patvarkys, ką reikia patvarkyti, pasakiau aš Francui, perims palikimą į savo rankas, pasakiau aš ir paklausiau Franco, ar Dutveiler atvažiuosianti į Traichą viena, ar su savo vyru. Jis to nežinąs, ji nepranešusi. Aš išgėriau stiklinę vandens ir gerdamas pagalvojau, kad Traiche pats geriausias vanduo, kokį man gyvenime teko gerti. Prieš išvykdamas į Šveicariją Vertheimeris buvo pakvietęs į Traichą daugybę žmonių, jie buvę čia dvi savaites, ir kelios dienos trukę, kol jis, Francas, ir jo kolega viską sutvarkę, vieniečiai, sakė Francas, niekada nebuvę

Traiche, bet, matyt, geri jo šeimininko draugai. Apie tuos žmones, pasakiau, aš jau girdėjęs iš viešbučio šeimininkės, kad jie slankioję po gyvenvietę, menininkai, pasakiau aš, matyt, muzikai, ir pagalvojau, ar tie menininkai ir muzikai nebuvę žmonės, su kuriais Vertheimeris kadaise mokėsi, taip sakant, jo aukštojo mokslo kolegos iš Vienos ir Zalcburgo muzikos akademijų. Galop mes prisimename visus, kurie su mumis studijavo aukštojoje mokykloje, ir kviečiamės juos vien tam, kad suprastume, jog neturime su jais nė trupučio bendra, galvojau aš. Vertheimeris ir mane kvietė, staiga dingtelėjo man, ir dar kaip primygtinai, aš prisiminiau jo laiškus, svarbiausia – paskutinį atviruką, atsiųstą man į Madridą, ir, žinoma, pajutau sąžinės graužimą, nes susiejau ir su savim tą jo menininkų sukvietimą, bet jis nieko apie tuos žmones nerašė, pagalvojau, pas visus juos aš nė nebūčiau važiavęs į Traichą, tariau sau. Kas turėjo pasidaryti, kad jis, niekada nieko nekvietęs į Traichą, staiga pasikviestų dešimtis žmonių, tegu ir moksladraugių, kurių jis apskritai nekentė; visuomet jausdavai bent jau panieką, kai jis kalbėdavo apie buvusius moksladraugius, galvojau aš. Man staiga paaiškėjo, apie ką šeimininkė tik užsiminė ir ko net negalėjo žinoti, žiūrėdama, kaip jie su ta savo į akis krintančia menininkiška apranga, su savo menininkiškom drapanom eina per gyvenvietę kvatodamiesi ir net triukšmaudami: kad Vertheimeris pakvietė į Traichą savo buvusius moksladraugius ir tuojau vėl jų neišvijo, ir leido kelias dienas, net savaites pabūti tam, jog jie išsišėltų prieš jį. Tatai man buvo visiškai nesuprantama, nes Vertheimeris ištisus dešimtmečius nieko nenorėjo žinoti apie buvusius moksladraugius, ir jam net nebūtų atėję galvon juos vienądien pasikviesti į Traichą, o dabar jis tai, matyt, padarė, ir tarp to absurdiško pakvietimo ir jo savižudybės, žinoma, esama ryšio, galvojau aš. Tie žmonės daug ką Traiche suniokojo, sakė Francas. Vertheimeris su jais, tatai, beje, ir Francui krito į akis, buvęs *linksmas*, linkęs siausti, tomis dienomis ir savaitėmis jų draugijoje atrodęs visai kitoks. Ir Francas sakė, kad tie žmonės Traiche išbuvę daugiau kaip dvi savaites ir gyvenę *Vertheimerio*

sąskaita, jis iš tiesų tai taip pasakė, patvirtino, ką ir šeimininkė buvo kalbėjusi apie tuos žmones iš Vienos. Kai visa ta šutvė, siautusi kiekvieną naktį, kiekvieną dieną gėrusi, pagaliau išsidangino, Vertheimeris atsigulęs lovon ir nesikėlęs iš jos dvi paras, sakė Francas, jis į tą laiką išvalęs miesto žmonių purvus, apskritai visą namą vėl *žmoniškai* sutvarkęs, kad ponas Vertheimeris nematytų, kaip nusiaubtas Traichas, kai vėl atsikels, sakė Francas. O tai, kas jam, Francui, ypač kritę į akį, kad Vertheimeris iš Zalcburgo *atsisiųsdinęs* pianiną, kad juo skambintų, man tikrai būsią svarbu. Dieną prieš atvykstant tiems žmonėms iš Vienos, jis užsisakęs Zalcburge pianiną, liepęs jį atgabenti į Traichą ir juo skambinęs, iš pradžių pats sau, paskui, kai ta kompanija atsidanginusi, jiems, Bachą, sakė Francas, Vertheimeris jiems skambinęs Hendelį ir Bachą, nors to jau daugiau kaip dešimtmetis nebuvo daręs. Vertheimeris, sakė Francas, be perstogės skambinęs pianinu Bachą, tad kompanija nebeištvėrusi ir išėjusi į lauką. Vos tik ji sugrįžusi, jis vėl pradėjęs skambinti Bachą, kol jie vėl išėję. Galbūt jis skambindamas norėjęs juos visus išvesti iš proto, sakė Francas, nes vos tik jie pasirodydavę, jis skambindavęs jiems Bachą ir Hendelį, kolei jie išbėgdavę į lauką, o kai sugrįždavę, vėl turėdavę kęsti jo skambinimą. Ir tai trukę daugiau negu dvi savaites, sakė Francas, kuriam greit ėmė rodytis, kad jo šeimininkas pamišęs. Jis manęs, kad svečiai ilgai neištversią, jog Vertheimeris jiems visąlaik ir be perstogės skambintų, tačiau jie išbuvę dvi savaites, *daugiau kaip dvi savaites*, visi be išimties, jam, Francui, nes matė, kad Vertheimeris savo svečius iš tiesų veda iš proto skambinimu, kilęs įtarimas, kad Vertheimeris svečius papirkęs, davęs jiems pinigų, kad jie liktų Traiche, nes kitaip, taigi *be pinigų*, sakė Francas, jie nebūtų ištvėrę, kad Vertheimeris daugiau kaip dvi savaites juos vestų iš proto savo skambinimu, ir aš pagalvojau, kad Francas galbūt neklysta tvirtindamas, jog Vertheimeris davęs tiems žmonėms pinigų, juos iš tiesų papirkęs, tegu ir ne pinigais, tai kuo nors kitu, kad išbūtų dvi savaites, daugiau kaip dvi savaites. Kadangi jis aiškiai norėjo, kad jie išbūtų daugiau negu dvi savaites, galvojau aš, kitaip

jie nebūtų tiek išbuvę, aš pernelyg gerai pažįstu Vertheimerį, jog patikėčiau tokiu jo elgesiu, galvojau aš. Visąlaik tik Bachą ir Hendelį, sakė Francas, be perstogės, *iki sąmonės netekimo*. Galop Vertheimeris visiems tiems žmonėms liepęs patiekti apačioje, didžiajame valgomajame, kaip Francas pareiškė, *karališką vakarienę* ir pasakęs, kad kitąryt išsinešdintų, jis, Francas, savo ausimis girdėjęs, kaip Vertheimeris pasakęs, kad jis visų jų kitąryt nenorįs matyti. Visiems jiems be išimties užsakęs kitam rytui taksi iš Atnango Puchheimo, beje, ketvirtai valandai, ir visi jie su tais taksi išvažiavę, palikdami namą katastrofiškai nusiaubtą. Jis, Francas, tučtuojau ir nieko nedelsdamas ėmęsis viską tvarkyti, nes juk negalėjęs žinoti, sakė jis, kad jo ponas dvi paras nesikels iš lovos, tačiau tai buvę gerai, nes Vertheimeriui reikėjo pagulėti, ir jį, be abejonės, būtų ištikęs smūgis, sakė Francas, jeigu būtų pamatęs, kokį tie žmonės paliko namą, jie iš tiesų dar tyčia *sumaitojo* kelis daiktus, sakė Francas, išvartė krėslus ir net stalus, prieš palikdami Traichą, ir sudaužė kelis veidrodžius ir kelerias įstiklintas duris, matyt, iš išdykumo, sakė Francas, siusdami dėl to, kad Vertheimeris iš jų pasityčiojo, galvojau aš. Iš tiesų ten, kur jau dešimtmetis nieko nebuvo, stovėjo pianinas, pamačiau aš, su Francu užlipęs į antrą aukštą. Aš domėjausi Vertheimerio užrašais, dar apačioje virtuvėje Francui tai pasakiau, ir jis mane tada tuojau pat nuvedė į antrą aukštą. Pianinas buvo niekam tikęs „Erbaras". Jis buvo, kaip aš iškart pamačiau, visiškai išderintas, perdėm prastas instrumentas, pagalvojau aš. Ir atsigręžęs pasakiau Francui, kuris stovėjo už manęs, *perdėm prastas instrumentas*. Aš nesusivaldžiau ir atsisėdau prie jo, bet paskui vėl tuojau užtrenkiau dangtį. Mane domina lapeliai, prirašyti Vertheimerio, pasakiau aš Francui, ar jis galįs man pasakyti, kur tie lapeliai esą. Jis nežinąs, kokius lapelius aš turįs galvoje, atsakė Francas, ir paskui pasakė dar vieną dalyką, kad Vertheimeris tą dieną, kai jis Zalcburge, *Mocarteume*, pasakė jis, užsisakęs pianiną, taigi dieną prieš atvykstant į Traichą tokiai krūvai žmonių, kurie viską daugiau ar mažiau nusiaubė, sudeginęs ištisas krūvas lapelių vadinamojoje apatinėje, taigi valgomojo

krosnyje. Jis, Francas, savo šeimininkui padėjęs tai padaryti, nes tos popierių šūsnys buvusios tokios didelės ir sunkios, kad Vertheimeris pats jų nebūtų įstengęs nunešti žemyn. Jis išėmęs iš visų stalčių ir spintų šimtus, tūkstančius lapelių ir su juo, Francu, nutempęs žemyn į valgomąjį sudeginti; vien tam, kad sudegintų lapelius, tą dieną liepęs jau penktą valandą rytą užkurti krosnį, sakė Francas. Kai visi lapeliai buvo sudeginti, viskas, *kas parašyta*, kaip pasakė Francas, jis, Vertheimeris, paskambinęs į Zalcburgą ir užsakęs pianiną, ir Francas dar gerai prisiminė, kad jo šeimininkas skambindamas vis pabrėžė, kad jam į Traichą *atsiųstų visiškai bevertį, baisingai išderintą pianiną. Visiškai bevertį instrumentą, baisingai išderintą instrumentą,* vis kartojęs į ragelį Vertheimeris, sakė Francas. Keturi vyrai jau po kelių valandų atgabenę į Traichą pianiną ir pastatę jį buvusiame muzikos kambaryje, sakė Francas, ir Vertheimeris tiems vyrams, kurie pastatė pianiną muzikos kambaryje, *davęs krūvą arbatpinigių*, jeigu jis neklysta, sakė jis, du tūkstančius šilingų. Pianino atgabentojams dar neišvažiavus, sakė Francas, Vertheimeris atsisėdęs prie instrumento ir ėmęs skambinti. Tai buvę siaubinga, sakė Francas. Ir jam, Francui, pasirodę, kad šeimininkas pamišęs. Bet tuo, kad Vertheimeris pamišęs, jis, Francas, nenorėjęs tikėti ir rimtai nežiūrėjęs į vis dėlto keistą Vertheimerio, savo šeimininko, elgesį. Jeigu man įdomu, pasakė Francas, tai jis kada nors papasakosiąs, kas čia Traiche dėjęsi, ištisomis dienomis ir savaitėmis. Aš paprašiau Franco, kad jis mane valandėlę paliktų vieną Vertheimerio kambaryje ir pasileidau Gleno *Goldbergo variacijų* plokštelę, kurią pamačiau ant atviro Vertheimerio grotuvo.

Šioje serijoje numatoma išleisti:

PETER ACROYD Daktaro Di namai

DONNA TARTT Slapta istorija

HERBJØRG WASSMO Karnos kraitis

HELMUT KRAUSSER Tanatas

HERMANN HESSE Stiklo karoliukų žaidimas

KATE ATKINSON Anapus fotografijų

RAY BRADBURY Akies mirksniu

BEN OKRI Pavojinga meilė

Šioje serijoje jau išleista:

SALMAN RUSHDIE Paskutinis Mauro atodūsis

ARUNDHATI ROY Mažmožių dievas

LAWRENCE DURRELL Aleksandrijos kvartetas

SIGRID UNDSET Ulavas, Auduno sūnus

CARSON McCULLERS Vestuvininkė

WALTER WANGERIN Dievo knyga

J. R. R. TOLKIEN Dvi tvirtovės

Bernhard, Thomas

Be 305 Grimzdėjas: romanas/Thomas Bernhard; iš vokiečių kalbos vertė Teodoras Četrauskas. – Vilnius: Alma littera, 1998. –110,[1]p. – (XX a. aukso fondas)

ISBN 9986–02–625–3

Anksti miręs poetas, dramaturgas ir prozininkas Thomas Bernhardas (1931–1989) paliko ryškų pėdsaką Austrijos literatūroje. Jo kūrybai būdingos niūrokos kafkiškos pažiūros į gyvenimą ir ypač į savo tėvynės realijas. Romanas „Grimzdėjas“ pirmas rašytojo kūrinys lietuvių kalba.

UDK 830(436)–3

THOMAS BERNHARD
GRIMZDĖJAS
Romanas

Iš vokiečių kalbos vertė
TEODORAS ČETRAUSKAS

Redaktorė LAIMA BAREIŠIENĖ
Serijos dailininkas JOKŪBAS JACOVSKIS
Techninė redaktorė BIRUTĖ TOLVAIŠIENĖ
Korektorė ONA MALINAUSKIENĖ
Kompiuteriu maketavo ZITA PIKTURNIENĖ

SL 412. Užsakymas 153
Išleido leidykla „Alma littera“, Šermukšnių g. 3, 2600 Vilnius
Puslapis Internete: http://www.aiva.lt/AlmaLittera
Spausdino SPAB spaustuvė „Spindulys“, Gedimino g. 10, 3000 Kaunas

Dvidešimto
amžiaus
aukso
fondas

THOMAS BERNHARDAS (1931—1989) – žymus ir skandalingai pagarsėjęs austrų poetas, dramaturgas ir prozininkas. Didelis jo kūrybos palikimas: 5 eilėraščių tomai, 18 dramų ir 27 prozos darbai, penkių dalių autobiografija. Jo kūryba apdovanota daugeliu literatūrinių premijų ir išversta į daugelį kalbų. Jo dramos statomos garsiausiose pasaulio scenose.

Romanas „Grimzdėjas" – pirmas rašytojo kūrinys lietuvių kalba.

Tai knyga apie tris moksladraugius. Pasakotojas ir du kiti kylantys pianistai, Glenas Gouldas ir Vertheimeris, susipažįsta Horovico meistriškumo kursuose Zalcburge. Visi trys prieš savo tėvų valią tapo pianistais virtuozais ir puoselėjo gražiausias viltis. Tačiau garsenybe tampa tik Glenas Gouldas. Pasakotojas po Gleno mirties rašo darbą apie jo gyvenimą ir muzikinę veiklą, tačiau kuo toliau, tuo aiškiau suvokia, jog jam rūpi ne genijus Glenas, o trečiasis jų draugijos narys, Vertheimeris, „grimzdėjas", anot Gleno, kurį genialumas atveda iki nuolatinių depresijų ir nevilties.